

Onsdagen den 28 maj

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollen för den 20 innevarande månad.

§ 2 Om ledighet för vissa värnpliktiga för deltagande i skolavslutning

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Wachtmeisters* i Staffanstorp (m) den 22 maj anmälda fråga, nr 214, och anförde:

Herr talman! Herr Wachtmeister i Staffanstorp har frågat mig om jag är beredd att utfärda direktiv som syftar till att ge vissa värnpliktiga vid armén ledigt för deltagande i skolavslutning.

Enligt vad jag har inhämtat har arméchefen uppdragit åt förbandscheferna att genom omfördelning av övningstid frilägga lämplig dag för att göra det möjligt för värnpliktig att delta vid skolavslutning.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret – men det var faktiskt inte ett svar på min fråga. Att arméchefen beviljar ledighet viss dag har jag själv angett i min fråga, men den dagen passar inte alla skolor. Så här låter det i ett cirkulär från ett regemente till de nyinryckta: "Fredagen den 6/6: ledigt. Ledighet annan tid än 6/6 för examen eller motsvarande kommer därför *ej att beviljas*. Detta drabbar tyvärr en del av er, så att ni inte kan vara med om skolavslutningen."

Det är med andra ord beträffande de dagar som inte passar in i detta – när andra skolor har sin avslutning – som jag frågar om statsrådet vill utfärda sådana direktiv att eleverna kan vara lediga för sin skolavslutning. Det svaret fick jag inte, utan svaret innebär bara att arméchefen utfärdat direktiv beträffande en viss dag.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Såvitt jag kan finna inträffar skolavslutningarna som regel inom den tidrymd som är angiven av arméchefen. Det vore naturligtvis litet svårt att ge ett sådant löfte mer långsiktigt som skulle gälla vilken dag som helst då examen kan inträffa. Jag tror att vi med de här åtgärderna och anvisningarna från chefen för armén har löst problemet i huvudsak.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Ja, i huvudsak är kanske problemet löst. Men det betyder ändå att en hel del elever efter tolv års skolgång inte får vara med om

Onsdagen den
28 maj 1975

*Om ledighet för
vissa värnpliktiga
för deltagande i
skolavslutning*

Onsdagen den
28 maj 1975

*Om ledighet för
vissa värnpliktiga
för deltagande i
skolavslutning*

sin avslutning och det är ytterst beklagligt. Det får människor att känna maktlöshet inför statsmakten, över att man har ett så klumpigt byråkratiskt system att man inte kan göra ett undantag under den första vecka militärtjänstgöringen varar. Längre tid än till början av juni håller inte skolorna på.

I anslutning till det kan jag kanske berätta en historia. När vår nuvarande statsminister någon gång på 1950-talet tjänstgjorde på K 3 i Skövde – han var fänrik vid Kungl. Livregementets husarers reserv, ett förhållande som han kanske inte är så angelägen om att påpeka nu – uteblev han en måndagmorgon från tjänsten utan att vara sjuk, utan att ha begärt ledighet. Då sökte regementet honom, men hittade honom inte. Så småningom kom ett telegram av ungefär följande lydelse: Palme skall ha ledigt. Tage Erlander.

Det skulle vara trevligt om nu statsrådet Holmqvist kunde skicka ut ett telegram till regementcheferna runt om i landet med ungefär den här innebörden: De värnpliktiga skall ha ledighet för sin avslutningsexamen. Erik Holmqvist.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det har självfallet inträffat ibland att departementet gett ledighet i den mån ett ärende har underställts oss för prövning. När tiden är knapp är det naturligt att man meddelar beslutet på ett sådant sätt att det kan bli verkställt.

I det här sammanhanget skulle jag föredra att herr Wachtmeister i Staffanstorp kommer till mig efter debatten och ger mig exempel på någon som blivit vägrad ledighet. Jag tror nämligen att förbandscheferna har det goda omdömet att de ger ledighet. De har möjligheter till det, och det är först om man skulle se att de inte följer anvisningarna som vi har anledning att ta upp frågan på nytt.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Det betyder alltså att den cirkulärskrivelse från regementet, där det står att ledighet ej kommer att beviljas – detta är understruket med ett tjockt streck – inte gäller. Jag tolkar statsrådets svar så att värnpliktiga som i år lämnar in ledighetsansökan för annan dag än den 6 juni kommer att få ledighet.

Jag tar alltså för givet att det är statsrådets uppfattning. För många av de värnpliktiga är det ytterst betydelsefullt att få vara tillsammans med sina kamrater den dag skolan slutar.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Mitt uttalande innebär naturligtvis, att jag kommer att ge den som i ett sådant här fall överklagar ett avslagsbeslut från regementschefen ledighet.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):
Herr talman! Jag ber att få tacka för det svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motion

Nr 2162 till lagutskottet

§ 4 Föredrogs men bordlades åter lagutskottets betänkanden nr 25–31, socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15 och utbildningsutskottets betänkande nr 18.

§ 5 Energihushållningen, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkande nr 30, civilutskottets betänkande nr 28, skatteutskottets betänkande nr 30, försvarsutskottets betänkande nr 15 och utbildningsutskottets betänkande nr 20.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Herr talman! I denna debatts sista skälvande minut vill jag ta kammarledamöternas tid i anspråk för en personlig fundering.

Först beklagar jag att frågan om vårt lands energiförsörjning på senare år vid de enskilda avgörandena alltid blivit något av ett känslornas stormcentrum. Jag behöver bara påminna om Ritsemdebatten för några år sedan. Det är säkerligen inte alls bra att stora och viktiga beslut grundas på känsla och tro i så hög grad som varit och alltjämt är fallet. Båda sidor i kärnkraftsdebatten har, som jag ser det, agerat rätt mycket utifrån känsla och tro. Lösandet av viktiga samhällsfrågor får inte grundas på något slags "religiös" uppfattning. Därtill är den praktiska verkligheten alltför – låt mig använda uttrycket – vardagsgrå.

När det gäller den visserligen marginella men ändå så viktiga ytterligare utbyggnaden av vattenkraften har jag en annan uppfattning än mitt parti. Jag vill ta i anspråk en större del av de möjligheter som här finns, och det är ju ingen nyhet för kammaren.

Herr talman! I en replikväxling mellan herr statsministern och herr Fälldin i går sade herr Palme, att centern ju ändå kommer att rösta för fem reaktorer. Det är inte riktigt så. Beslutet om de fem är fattat här i riksdagen för länge sedan. Vad centern gör är att stå fast vid ett tidigare beslut – och det brukar ju anses som hederligt. Vad röstningen nu gäller är om man skall gå ytterligare fram på utbyggnadsvägen.

Herr talman! Låt mig slutligen uttrycka den förhoppningen att vi efter dagens beslut skall få se mera av motiveringar med sakligt underlag

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energhushåll-
ningen, m. m.*

i fortsättningen – även när det gäller energifrågorna. Det skulle gagna vårt land och måhända bidra till en högre nivå på debatten i dessa frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

Näringsutskottets betänkande nr 30

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med det tillägg till motiveringen som föreslagits i reservationen nr 1 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 1 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med det tillägg till motiveringen som föreslagits i reservationen nr 1 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296 S-B
Nej - 16 VPK
Avstår - 1

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., 3:o) reservationen nr 3 av herr Wirtén samt 4:o) reservationen nr 4 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Då herr Sjönell begärde votering upptogs för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

Sedan herr Wirtén begärt votering upptogs för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:0) och 4:0), av vilka den under 3:0) förklarades ha flertalets mening för sig.

Herr Svensson i Malmö begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 2 antar reservationen nr 3 av herr Wirtén röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i förstnämnda votering antagit reservationen nr 4 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 29 *fp*
Nej - 17 *v>**
Avstår - 268

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 2 antar reservationen nr 2 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 av herr Wirtén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 81 *C*
Nej - 28 *fp*
Avstår - 205

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 204
Nej - 81 C
Avstår - 28

Punkterna 3-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157 S-vpk
Nej - 157 B
Avstår - 1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Fridolfsson (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Wirtén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 30 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Wirtén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde röst-
räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja - 283
Nej - 28 *fp*
Avstår - 3

Punkterna 11-13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-
servationen nr 7 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades
den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr
Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringspro-
position:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 30 punkten 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Börjesson
i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-
räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja - 201 *S+H*
Nej - 112
Avstår - 2

Punkten 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-
servationen nr 8 av herrar Regnéll och Siegbahn, och förklarades den
förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 30 punkten 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herrar Regnéll
och Siegbahn.

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 48
Avstår - 1

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 231
Nej - 82
Avstår - 2

Punkten 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 231
Nej - 83
Avstår - 1

Punkten 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Wirtén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herrar Regnéll och Siegbahn, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 20 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herrar Regnéll och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 48
Avstår - 1

Punkten 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 21 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 230
Nej - 83
Avstår - 1

Punkten 22

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 205 s-t
Nej - 108 c+vpc
Avstår - 1

Punkten 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 155
Avstår - 2

Punkten 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Wirtén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 26–28

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 29

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 205
Nej – 109
Avstår – 1

Punkterna 30 och 31

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hambraeus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 32 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hambræus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 231
Nej - 83
Avstår - 1

Punkten 33

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 19 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 33 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 19 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 16
Avstår - 5

Herr Eriksson i Ulfsbyn (c) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Punkten 34

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 35

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 20 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., 3:o) reservationen nr 21 av herr Wirtén samt 4:o) reservationen nr 22 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Då herr Sjönell begärde votering upptogs för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

Sedan herr Wirtén begärt votering upptogs för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o) och 4:o), av vilka den under 3:o) förklarades ha flertalets mening för sig.

Herr Svensson i Malmö begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Den som vill att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 35 antar reservationen nr 21 av herr Wirtén röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i förstnämnda votering antagit reservationen nr 22 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 31 FP
Nej - 18 vpk
Avstår - 264

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 35 antar reservationen nr 20 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 21 av herr Wirtén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 98 C+vpk(?)
Nej - 27 fp
Avstår - 188

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 35 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 192
Nej - 98 \leftarrow
Avstår - 25 \leftarrow

Punkten 36

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 23 av herrar Hovhammar och Siegbahn, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 36 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 23 av herrar Hovhammar och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 49
Avstår - 1

Punkten 37

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 24 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 37 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 24 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 190
Nej - 125
Avstår - 1

Punkten 38

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 25 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 38 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 25 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 216
Nej - 99 C→

Punkten 39

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 26 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 39 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 26 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 190
Nej - 126

Punkten 40

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 27 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energi-hushåll-
ningen, m. m.*

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 40 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 27 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 190
Nej - 124
Avstår - 1

Punkten 41

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 28 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 41 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 28 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 192
Nej - 123
Avstår - 1

Punkten 42

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 29 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjönell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 42 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 29 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 231
Nej - 83
Avstår - 1

Punkterna 43 och 44

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 45

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 30 av herrar Regnéll och Siegbahn samt 3:o) reservationen nr 31 av herr Wirtén, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Regnéll begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Wirtén begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 45 antar reservationen nr 30 av herrar Regnéll och Siegbahn röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 31 av herr Wirtén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 57
Nej - 30
Avstår - 225

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 45 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 30 av herrar Regnéll och Siegbahn.

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wijkman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 241
Nej - 48
Avstår - 27

Punkten 46

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 32 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 46 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 32 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 241
Nej - 75

Punkten 47

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 33 av herr Wirtén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 47 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 33 av herr Wirtén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283
Nej - 30
Avstår - 1

Punkten 48

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 34 av herr Wirtén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 48 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 34 av herr Wirtén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 34
Avstår - 3

Punkten 49

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 35 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 49 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 35 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 204
Nej - 108
Avstår - 1

Punkten 50

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 51

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med god-

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

kännande av den i reservationen nr 36 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 51 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 36 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 210

Nej - 103

Avstår - 1

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Det finns två upplagor av detta betänkande. Enligt den senare upplagan - den rätta - är reservationen 36 avgiven bara av herr Wirtén. I den tidigare upplagan har felaktigt angivits att både centern och folkpartiet är med om reservationen.

Punkterna 52-58

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 59

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 39 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 59 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 39 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145

Nej - 156

Avstår - 12

Punkten 60

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

Punkten 61

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 40 av herr Andersson i Örebro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Energihushållningen, m. m.

Punkten 62

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 41 av herr Andersson i Örebro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 63–66

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 67

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 42 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o) reservationen nr 43 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Börjesson i Glömminge begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 67 antar reservationen nr 42 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 43 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 86
Nej – 16
Avstår – 208

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 67 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 42 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 228
Nej - 85

Punkten 68

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 44 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o reservationen nr 45 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Börjesson i Glömminge begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 68 antar reservationen nr 44 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 45 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 83
Nej - 16
Avstår - 214

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 68 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 44 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 214
Nej - 100
Avstår - 1

Punkten 69

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 46 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 69 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 46 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 204
Nej - 110
Avstår - 1

Punkten 70

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 71

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 47 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o) reservationen nr 48 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Börjesson i Glömminge begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 71 antar reservationen nr 47 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 48 av herr Svensson i Malmö.

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 87
Nej - 16
Avstår - 212

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 71 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 47 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 214
Nej - 101

Punkten 72

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 49 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., 3:o) reservationen nr 50 av herrar Regnéll och Siegbahn samt 4:o) reservationen nr 51 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Då herr Börjesson i Glömminge begärde votering upptogs för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

Sedan herr Regnéll begärt votering upptogs för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o) och 4:o), av vilka den under 3:o) förklarades ha flertalets mening för sig.

Herr Svensson i Malmö begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 72 antar reservationen nr 50 av herrar Regnéll och Siegbahn röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i förstnämnda votering antagit reservationen nr 51 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 47
Nej - 18
Avstår - 246

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energhushåll-
ningen, m. m.*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 72 anta reservationen nr 49 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 50 av herrar Regnéll och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 100
Nej - 48
Avstår - 167

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 72 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 49 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 170
Nej - 102
Avstår - 43

Punkten 73

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 52 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra pro-

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

positionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 73 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 52 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156

Nej – 157

Punkten 74

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 53 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 74 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 53 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 205

Nej – 109

Punkten 75

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 54 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 75 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 54 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 231
Nej - 84

Punkten 76

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 55 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., 3:o) reservationen nr 56 av herr Wirtén samt 4:o) reservationen nr 57 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Då herr Börjesson i Glömminge begärde votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

Sedan herr Wirtén begärt votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o) och 4:o), av vilka den under 3:o) förklarades ha flertalets mening för sig.

Herr Svensson i Malmö begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 76 antar reservationen nr 56 av herr Wirtén röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i förstnämnda votering antagit reservationen nr 57 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 28
Nej - 16
Avstår - 268

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 76 antar reservationen nr 55 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 56 av herr Wirtén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 85
Nej - 27
Avstår - 203

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 76 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 55 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 188
Nej - 85
Avstår - 42

Punkten 77

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 58 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 77 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 58 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 17
Avstår - 1

Punkterna 78-80

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 81

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 59 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 81 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 59 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 204
Nej - 110

Punkten 82

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 60 av herr Andersson i Örebro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 82 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 60 av herr Andersson i Örebro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 26

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energhushåll-
ningen, m. m.*

Punkten 83

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 61 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 83 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 61 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157

Nej - 157

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, var- efter på herr talmannens anmodan fru Olsson i Helsingborg (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Punkten 84

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 62 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 84 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 62 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157

Nej - 157

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras ome-

delbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, var- efter på herr talmannens anmodan herr Sellgren (fp) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 85 och 86

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 87

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 63 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 30 punkten 87 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 63 av herr Börjesson
i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge
begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-
na omröstning gav följande resultat:

Ja - 201

Nej - 113

Punkten 88

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 89

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-
servationen nr 64 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades
den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr
Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande
voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 30 punkten 89 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 64 av herr Börjesson
i Glömminge m. fl.

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 203

Nej - 111

Civilutskottets betänkande nr 28

Punkterna 1-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Olsson i Hölö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157

Nej - 157

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Fiskesjö (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 1 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Punkterna 9-13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Wennerfors m. fl., och förklarades den förra

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg i Botkyrka begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Wennerfors m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg i Botkyrka begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 236
Nej - 74
Avstår - 3

Punkten 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Strömberg i Botkyrka, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg i Botkyrka begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Strömberg i Botkyrka.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg i Botkyrka begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 285
Nej - 28
Avstår - 1

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Olsson i

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

Hölö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Olsson i Hölö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 230
Nej - 84

Punkten 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Strömberg i Botkyrka, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 19

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herrar Wennerfors och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wennerfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herrar Wennerfors och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wennerfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 47

Punkten 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-

reservationen nr 7 av herr Strömberg i Botkyrka, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 22

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Strömberg i Botkyrka, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 24

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Bergman i Göteborg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bergman i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 25 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Bergman i Göteborg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bergman i Göteborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja - 172
Nej - 141
Avstår - 1

Punkterna 26 och 27

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Skatteutskottets betänkande nr 30

Punkten 1 och punkten 10.5 i motsvarande del

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 1 och punkten 10.5 i motsvarande del röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 47

Punkten 2 och punkten 10.5 i motsvarande del

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2109 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten 2 och punkten 10.5 i motsvarande del röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2109 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 16
Avstår - 1

Punkterna 3 och 10.6

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson samt 3:o utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2109 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Magnusson i Borås begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Berndtson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkterna 3 och 10.6 antar reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 2109 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 56
Nej - 16
Avstår - 242

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkterna 3 och 10.6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 47

Punkterna 4-9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10 i återstående del

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande nr 15 och

Utbildningsutskottets betänkande nr 20

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 13 med anledning av framställningen 1974:20 från riksdagens förvaltningsstyrelse angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m., jämte motioner.

I framställningen 1974:20 hemställde riksdagens förvaltningsstyrelse att riksdagen skulle 1. besluta att flytta tillbaka till ombyggda lokaler på Helgeandsholmen, 2. uppdra åt styrelsen att föranstalta om fortsatt arbete med riksdagens lokalfrågor enligt de uppdragna riktlinjerna och i princip enligt alternativ 2 i Riksdagshusutredningen 1974, 3. till Den inre riksdagsförvaltningen: B 6. Fortsatt utredning om riksdagens hus m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1974/75 under XVI:e huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av förvaltningsstyrelsens framställning 1974:20 väckta motionerna

1974:1872 av herr Nilsson i Agnäs (m), vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av förvaltningsstyrelsens skrivelse 1974:20 gav till känna vad som i motionen anförts beträffande planeringen av utrymmen för icke-rökare,

1974:1879 av herr Hörberg (fp) och fru Anér (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade 1. att kvarstanna i fastigheten vid Sergels torg och att avslå förvaltningsstyrelsens förslag om återflyttning till ombyggda lokaler på Helgeandsholmen och i Gamla stan, 2. att avslå förvaltningsstyrelsens begäran om medel för fortsatta utredningar om en förflyttning av riksdagen, 3. att uppdra åt förvaltningsstyrelsen att antingen överenskomma med Stockholms kommun om optionsrätt på förhyrning av ytterligare lokaler eller inköpa lämplig näraliggande fastighet i och för riksdagens eventuellt framtida ökade lokalbehov vid Sergels torg,

1974:1880 av herr Romanus (fp), vari hemställts 1. att riksdagen beslutade att till grund för planeringen av riksdagens permanenta lokaler skulle ligga ett behov av ett medhjälparrum per två ledamotsrum och att medhjälparrummen skulle lokaliseras i nära anslutning till ledamotsrummen, 2. att riksdagen skulle – för den händelse alternativet Sergels torg valdes – uppdra åt förvaltningsstyrelsen att vidta sådana åtgärder att denna målsättning snarast möjligt kunde förverkligas, 3. att riksdagen beslutade att ytterligare expansionsmöjligheter för en därutöver utvidgad medhjälparpersonal skulle klarläggas beträffande båda alternativen, innan definitivt beslut om lokaliseringen av riksdagens permanenta lokaler fattades,

1974:1881 av herr Sjöholm m. fl. (fp, c), vari hemställts att riksdagen beslutade att åt förvaltningsstyrelsen uppdra att inkomma med förnyat förslag i fråga om riksdagens lokalfrågor på längre sikt sedan samtliga

tävlande arkitekter beretts tillfälle att i sina förslag beakta möjligheten att utnyttja kanslihusets lokaler.

1974:1882 av herrar Svensson i Eskilstuna (s) och Wictorsson (s), vari hemställts att riksdagen begärde ytterligare utredningar, inkluderande förhandlingar med Stockholms kommun, om de båda huvudalternativen, innan slutgiltigt beslut fattades om förläggningen av riksdagens hus.

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna

1975:979 av herrar Ahlmark (fp) och Wikström (fp), vari hemställts att riksdagen skulle besluta kvarstanna i nuvarande byggnader vid Sergels torg och uppdra åt förvaltningsstyrelsen att uppta förhandling med Stockholms kommun både om långtidskontrakt för dessa och om möjligheter till framtida expansion i närliggande hus, samt

1975:1013 av herrar Sundman (c) och Gernandt (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att alla utvecklingsbara förslag, däribland "Samspel", behandlades på samma sätt som de förslag som riksdagen enligt beslut den 11 december 1973 uppdragit åt förvaltningsstyrelsen att närmare bearbeta och utreda.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med anledning av framställningen 1974:20 och motionerna 1974:1872 och 1879–1882 samt 1975:979 och 1013 uppdra åt förvaltningsstyrelsen att tillsätta en särskild beredning bestående av riksdagsledamöter för att närmare överväga riksdagens lokalfråga på lång sikt i enlighet med vad utskottet anfört,

2. avslå yrkandena i framställningen 1974:20 samt motionerna 1974:1872 och 1879–1882 ävensom 1975:979 och 1013 i vad dessa inte tillgodosetts genom vad utskottet anfört och hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar Boo (c), Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c), Jonnergård (c), Björck i Nässjö (m) och Nordin (c) vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

1. med anledning av framställningen 1974:20 och med avslag på motionerna 1974:1879, 1880 såvitt avsåg yrkandena 2 och 3, 1881, 1882 samt 1975:979 och 1013

a. besluta att flytta tillbaka till ombyggda lokaler på Helgeandsholmen,
b. uppdra åt förvaltningsstyrelsen att föranstalta om fortsatt arbete med riksdagens lokalfrågor i första hand enligt alternativ 2 i Riksdagshusutredningen 1974 och återkomma till riksdagen med nytt förslag, om förvaltningsstyrelsen skulle finna att nya överväganden talade för andra lösningar eller om andra förhållanden framkommit som motiverade detta,

c. till Den inre riksdagsförvaltningen: Fortsatt utredning om riksdagens hus m. m. för budgetåret 1975/76 under XVI:e huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.,

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

2. förklara motionerna 1974:1872 och 1880, den sistnämnda såvitt av-
såg yrkandet 1, besvarade med vad reservanterna anfört och hemställt.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Lösningen av riksdagens lokalfråga på längre sikt har diskuterats vid många tillfällen under årens lopp, ja, ända sedan ständs-
riksdagarnas tid. Det vore för all del frestande att gräva i allt det rikliga
historiska stoff som finns tillgängligt – och därmed också dokumentera
hur historien ständigt upprepar sig, men i vårriksdagens slutspurt föredrar
nog alla att debatten i stället inriktas på framtiden. Låt mig dock notera
att utredningsarbetet beträffande riksdagens lokalfråga under de senaste
åren varit synnerligen intensivt.

Förvaltningsstyrelsens utredning innefattar ett mycket digert sakmate-
rial. En lång rad remissyttranden föreligger, och riksdagens konstitu-
tionsutskott har haft frågan på sitt bord i sju månader. Det är en relativt
lång tid.

Utän tvivel har ärendet varit värt all den tid och alla de kostnader
som hittills varit förknippade med arbetet i fråga. Här gäller det ju ett
beslut med verkan ett gott stycke in på nästa sekel. Det är naturligt
att en viss tveksamhet ändå kan råda. Men, herr talman, förr eller senare
kommer man dock fram till en punkt där man måste bestämma sig för
den fortsatta färdriktningen. Enligt den mening som vi reservanter fö-
reträder har vi nått denna punkt. Vi föreslår i konsekvens därmed att
riksdagen skall besluta att flytta tillbaka till ombyggda lokaler på Hel-
geandsholmen. Flertalet remissinstanser är av samma mening. Jag vill
utveckla motiven för detta något.

Nybyggnadsalternativet på nedre Norrmalm är sedan länge inaktuellt.
En placering av riksdagens hus på annan plats än i centrala Stockholm
torde vara en helt oréalistisk tanke. Valet har då stått mellan Helge-
andsholmen och Sergels torg.

För en definitiv placering av riksdagen på Helgeandsholmen talar flera
tungt skäl: Riksdagen får sitta i eget hus, på egen mark. Riksbyggnaderna
på Helgeandsholmen kan ges en både symbolisk och representativ form.
Placeringen blir central, men ger ändå fördelar ur säkerhetssynpunkt.
Största möjliga närhet till statsdepartementen uppnås. Inga svårigheter
föreligger att åstadkomma goda inre funktioner. Mot dessa skäl väger
Sergelstorgsalternativet lätt.

Nu säger en del att det dock fungerar bra här vid Sergels torg. Ja,
men ett bra provisorium är ändå alltid ett provisorium, och även om
sommiga öser superlativer över Sergelstorgsalternativet förblir det enligt
min mening ändå ett provisorium. Jag fäster mig särskilt då vid vad
som är sagt i motionen 1879. Författarna till den motionen måtte ha
befunnit sig på själva toppen av lovprisningsberget när de skrev den.
Låt mig bara säga att funktionerna och arbetsförhållandena här vid Sergels
torg är acceptabla, men de är inte särskilt goda och de är långt ifrån
utmärkta. Och hur skulle de kunna vara det, när de här byggnaderna

är planerade för ett helt annat ändamål än att vara riksdagshus? En del av utrymmena i dessa byggnadskroppar används också för helt andra ändamål än riksdagens. Här finns teaterlokaler, här finns utställningslokaler, här finns affärer, här finns lager osv.

Exteriören på byggnaderna är obestämd, men interiören är flexibel, och det kan vara en fördel för ägaren, Stockholms kommun, som helt visst kan finna alternativa användningsområden för dem den dag då riksdagen flyttar ut. Det nuvarande huset kan göras om både till kongresslokal och till varuhus. Det är en styrka och en svaghet på en och samma gång.

Utskottsmajoriteten har beträffande Helgeandsholmsalternativet framför allt skjutit in sig på bristande expansionsmöjligheter. Frågan är om inte utskottsmajoriteten här bevisar för mycket. Man anger att lokalbehovet år 2000 skall uppgå till nära 60 000 kvadratmeter. Den siffran skall jämföras med det av riksdagshusutredningen beräknade behovet 1985 om 26 000 kvadratmeter. På 15 år skulle alltså lokalbehovet mer än fördubblas! Man bör då ha klart för sig att de av konstitutionen bundna lokalbehoven knappast kommer att öka alls. Dit hör exempelvis plenisal, utskottens sammanträdesrum och ledamotsrummen. Den av utskottsmajoriteten beräknade ökningen ligger alltså så gott som uteslutande på servicesidan. Det förutsätter i sin tur att antalet tjänstemän skulle öka till 1 500 personer mot f. n. 350 personer, alltså i runt tal en femdubbling på 15 år. På vilket serviccområde skall då denna väldiga expansion ske?

Sekreterarfrågan har nämnts i utskottsbetänkandet och även i motioner från folkpartihåll. Det finns visserligen utländska parlament där man tillämpar ett system med personliga sekreterare för varje ledamot, men man bör då ha i minnet att det rör sig om länder som är många gånger större än Sverige och där man å andra sidan inte ger service genom upplysningstjänst, partistöd och liknande anordningar som fallet är i vårt land. Skall vi verkligen sträva efter att leka på de stora pojkarnas gård i *alla* avseenden?

En expansion av den storlek som utskottsmajoriteten skisserar är orimlig och onödig. F. ö. räcker inte heller Sergelstorgsalternativet långt om man har sådana krav. Utan tvivel finns områden där lokalbehovet kan växa, men det kan enligt vår uppfattning tillgodoses genom de överytor på ca 3 000 m² som Helgeandsholmsalternativet erbjuder plus de icke kammarnära funktioner som kan läggas i nuvarande kanslihusområde.

På så sätt rättar vi munnen efter matsäcken. Därmed är jag innc på kostnadsaspekterna. Jag tänker inte gå djupare in i de frågorna. Både herr Wärnberg och herr Larsson i Staffanstorp står ju på talarlistan, och jag skall inte beta av deras specialfält.

Låt mig dock beträffande utskottets kritik mot utredningens kostnadsberäkningar säga att även om det är befogat att räkna med en viss kostnadsökning för Helgeandsholmsalternativet, så bör det inte påverka riksdagens ställningstagande i själva huvudfrågan, dvs. om en återflyttning

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

skall ske. Sergelstorgsalternativet blir på lång sikt dyrt. Riksbyggnaderna på Helgeandsholmen tarvar nämligen så småningom stora kostnader för restaurering osv. Statsdepartementen behöver på ganska nära sikt nya eller ombyggda lokaler.

Utskottsmajoriteten vill utreda detta ärende ytterligare. Det ger anledning till några frågor. Hur skall den utredningen målinriktas? Hur tillgodoser man folkpartiets klara beställning på en permanentning av Sergelstorgslösningen och de krafter inom socialdemokratien som innerst inne gärna vill ha något av Helgeandsholmsalternativen? Räkna man kanske med en kompromiss, att man skall mötas på halva vägen i form av en ny byggnad någonstans vid Gustav Adolfs torg? En viktig fråga är: Hur skall man med dessa förutsättningar kunna driva utredningen skyndsamt, som utskottsmajoriteten har förutsatt?

Som jag sade inledningsvis finns det flera tungt vägande skäl för Helgeandsholmsalternativet.

Riksdagen får sitta i eget hus på egen mark. Finns det för resten något parlament i världen som sitter i förhyrda hus? Det vore i så fall intressant att höra vilket parlament som på detta sätt skulle vara ett mönster för Sverige. Riksbyggnaderna på Helgeandsholmen kommer bättre till sin rätt om de används för riksdagens ändamål. Det gäller även det gamla riksbankshuset, och låt mig påpeka att riksbanken en gång beslöt flytta till Brunkebergstorg för att lämna plats åt den expanderande riksdagen på Helgeandsholmen. Vi skall väl inte göra flyttningen av riksbanken till en felinvestering?

Kommunikationsmässigt ligger Helgeandsholmen bra till. Den ligger centralt ur stockholmarnas synpunkt. De tillresande landsortsborna får visserligen ett par hundra meter längre att gå från Centralen till Helgeandsholmen jämfört med till Sergels torg. Men den biten gick man ända fram till 1971. Och kommer man med flygtaxi så lär det gå på ett ut. Däremot är Helgeandsholmen utan tvivel mera lättbevakad ur säkerhetssynpunkt – en betydelsefull fråga i en tid som är präglad av terrorgrupper av olika slag och där heller inte vårt land är förskonat från hot. Förvaltningsstyrelsen kan starta ett mera målinriktat arbete om riksdagen i dag skulle fatta ett principbeslut om återflyttning.

I första hand bör då arbetet inriktas på alternativ 2, som fått i huvudsak positiva omdömen i remissomgången. Det alternativet har dock blivit föremål för speciell uppmärksamhet på grund av diskussionen kring den föreslagna broförbindelsen över Stallkanalen – denna s. k. förgångens bro. Låt mig i detta sammanhang få understryka vikten av att det fortsatta projekteringsarbetet bedrivs i nära samråd med Stockholms kommun. För centern är det angeläget att framhålla den centrala roll som en kommun spelar när det gäller stadsplanefrågorna. Men vi är också övertygade om att riksdag och kommun tillsammans kan lösa även denna ömtåliga problematik till både statens och kommunens framtida bästa.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation av herr Boo m. fl. som är fogad till utskottets betänkande.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! I maj 1968 beslutade riksdagen att flytta till provisoriska lokaler vid Sergels torg fr. o. m. 1971. Från Stockholms stads sida förklarade man då i en skrivelse att förläggningen till Sergels torg avsåg "den tidsperiod som erfordras för iordningställande av permanenta arbetslokaler för riksdagen". När beslutet fattades var man från berörda parter sida på det klara med att det rörde sig om en tidsbegränsad förläggning till de lokaler där vi i dag befinner oss.

I sammanhanget kan också nämnas att den socialdemokratiska stadsfullmäktigegruppen i en promemoria "mycket bestämt" motsatte sig alla tankar på en eventuell permanentning av Sergelstorgsalternativet, vilket hade nämnts i debatten.

Riksdagen beslöt i maj 1969 att den utlysta arkitektpristävlingen skulle omfatta endast nybyggnad resp. ombyggnad på Helgeandsholmen. Stockholms stad hade med stöd av det kommunala planmonopolet avvisat en förläggning av riksdagshuset till nedre Norrmalm.

De beslut som fattades av riksdagen i maj 1968, resp. maj 1969 är således entydiga: Riksdagen bör i framtiden vara förlagd till Helgeandsholmen.

Det är mot denna bakgrund som förvaltningsstyrelsen utrett tre olika alternativ till en förläggning av riksdagen på Helgeandsholmen. Det första alternativet förutsätter en rivning av riksbankshuset och uppförande av en större byggnad där i glas och betong. Detta är knappast en lycklig lösning. Stadsbilden här är mycket känslig, och en byggnad med så pass avvikande exteriör som föreslås i alternativet 1 måste betraktas som klart störande. Även om vissa funktionella fördelar finns måste detta förslag avvisas av stadsmiljöskäl, och det har förvaltningsstyrelsen också gjort.

Då återstår en ombyggnad av riksbyggnaderna på Helgeandsholmen. Det alternativ som förvaltningsstyrelsen förordar, det s. k. alternativet H 2, innebär att också kanslihuset tas i anspråk. Därigenom tillförsäkras riksdagen en betydande lokalyta.

Jag har här utgått från att riksdagens tidigare beslut om Sergels torg är ett provisorium och att en återflyttning till Helgeandsholmen fortfarande äger giltighet. Det är samma bedömning som förvaltningsstyrelsen har gjort.

Skälen härför är flera. Till att börja med kan konstateras att det nuvarande provisoriet icke är konstruerat för riksdagsändamål och därför företer en del brister, bl. a. kommunikationsmässigt. Detta kan rättas till i viss utsträckning, men det är ajälvfallat förenat med icke obetydliga kostnader. Någon redovisning av vad dessa kostnader skulle kunna uppgå till finns inte någonstans.

Expansionsmöjligheterna, som har spelat en viktig roll i debatten, är i alla alternativ förenade med vissa problem. Några givna expansionsmöjligheter föreligger inte vad avser Sergels torg, såvida man inte övertar det nya riksbankshuset som just är under uppförande alldeles bredvid oss. Där finns en betydande rumsyta, och möjligheterna att ordna en täckt

förbindelse dit är goda. Men det är dock såvitt jag kan förstå ett orealistiskt alternativ. Riksbanken vill inte och kan säkert inte avstå från sitt nya hus. Det är självfallet en helt riktig ståndpunkt.

Sett ur representativ synpunkt är provisoriet vid Sergels torg inte lyckat. Detta är förvisso inte en avgörande aspekt, men den är å andra sidan inte utan betydelse.

Från säkerhetssynpunkt är Sergelstorgsprovisoriet bekymmersamt. Det är en aspekt som det har talats mycket litet om, men den kan framdeles komma att bli av ökad betydelse.

Rikspolisstyrelsen har där framfört en del enligt mitt sätt att se mycket välgående synpunkter.

Slutligen skall påpekas att den byggnad som vi nu befinner oss i ägs av Stockholms kommun, som uppenbarligen också vill äga den i fortsättningen. Riksdagen bör äga sitt eget hus och framdeles vara oförhindrad att på eget bevåg vidta de förändringar som krävs.

Vad så gäller de nuvarande riksbyggnaderna på Helgeandsholmen måste de, oavsett om vi stannar kvar eller inte, ges en adekvat användning. Av kulturminnesskäl kan de inte rivas. Det kommer att kosta betydande belopp att iordningställa dem för andra ändamål, och det är vi alltså tvingade till om vi inte flyttar riksdagen tillbaka dit.

Genom att återflytta till Helgeandsholmen tillförsäkras riksdagen egna lokaler i en central och representativ miljö med traditioner. Byggnaderna får då åter en lämplig användning.

Det förslag som riksdagens förvaltningsstyrelse har presenterat förordar en återflyttning. Den argumentering som förvaltningsstyrelsen för är enligt min mening bärande och övertygande. Riksdagen borde därför i dag kunna bekräfta det principbeslut om en återflyttning till Helgeandsholmen som tidigare fattats. Också när det gäller de alternativ som står till buds anser jag att förvaltningsstyrelsens förslag i princip kan godtas.

Förvaltningsstyrelsens förslag kom riksdagen och utskottet till handa i oktober förra året. Avsikten var då att beslut skulle kunna fattas före 1974 års utgång. Detta hade emellertid lett till en alltför kort remisstid, varför det beslöts att skjuta frågan till innevarande år. Men då nämndes det att beslutet skulle kunna fattas exempelvis så tidigt som under slutet av februari månad.

Nu befinner vi oss i riksdagens slutspurt, i maj månad, och utskottets majoritet föreslår nu ytterligare utredning utan att någon inriktning görs beträffande arbetet med den framtida lokaliseringen. Frågan skjuts alltså på en oviss framtid. Visserligen sägs det att utredningen skall bedrivas skyndsamt, men det sägs bara i motivtexten och det återfinns inte i utskottsmajoritetens hemställan. Och skall det vara någon mening med ett så omfattande utredningsarbete som utskottsmajoriteten här tänker sig, så måste man naturligtvis sedan ha möjlighet till ytterligare en remissomgång, till ny motionstid – vilket utskottet också förutsätter – och till en ordentlig utskottsbehandling. Och då kommer vi att befinna oss

långt fram i tiden. Ingen vet därför när ett nytt beslut kan komma att fattas.

Vad är det nu som fått utskottsmajoriteten att plötsligt underkänna förvaltningsstyrelsens förslag, för det kom faktiskt litet plötsligt för några veckor sedan?

Ja, en huvudpunkt i utskottets argumentering är att möjligheterna till expansion måste garanteras. Det är sannerligen inga små önskemål man har. Utredningen har beräknat att riksdagen 1985 behöver 26 000 m² programyta. Detta har grundats på erfarenheter av verksamheten i de nuvarande byggnaderna vid Sergels torg. Alternativet H 2, som alltså förvaltningsstyrelsen och reservanterna förordar, täcker detta väl och innehåller disponibla överytor på 3 000 m² fullvärdig rumsyta. Möjligheter finns att vid expansion utnyttja kanslihusannexet, som innehåller 5 000 m² ytterligare. Räknar man totalt med de lokaltillgångar som finns i form av departementslokaler i Gamla stan i nära anslutning till kanslihuset, så motsvarar detta totalt 15 000 m² programyta. Det räcker alltså för riksdagen också på mycket lång sikt.

Utskottsmajoriteten har emellertid stora pretentioner. Den räknar såvitt jag kan förstå med en hissnande snabb expansion av riksdagens lokalbehov. Erfarenheterna av vårt nuvarande hus har alltså pekat på 26 000 m² 1985. Utskottsmajoriteten anser emellertid att vi år 2000, alltså blott 15 år senare, har behov av 60 000 m²! På 15 år alltså mer än en fördubbling! Det innebär, som herr Nordin sade, att antalet tjänstemän i riksdagen som i dag är 350 år 2000 skulle vara nära femdubblat och uppgå till inte mindre än 1 500! En expansion av detta slag är inte realistisk.

Ingenting talar för att alla riksdagsaktiviteterna behöver ske i omedelbar anslutning till plenisalen. Vissa ting, exempelvis förvaltningsuppgifter, tryckeri etc., kan ligga på ett visst avstånd från kammaren utan att någon olägenhet uppkommer. Med den expansionsstakt som utskottsmajoriteten räknar med måste det ju bli så i vilket fall som helst. Man kan inte få de önskade 60 000 m² att ligga precis runt plenisalen – inte i något tänkbart alternativ.

Jag vill slå fast: Väljs Helgeandsholmsalternativet, finns det tillfredsställande expansionsmöjligheter under en överskådlig framtid. I vad gäller Helgeandsholmsalternativet finns dessutom den fördelen, att expansionslokalerna tillhör staten, och därför lättare torde kunna disponeras än de alternativ som finns runt Sergels torg, där lokalerna icke är statsägda.

Kostnadsfrågan har berörts av utskottsmajoriteten, som menar att en återflyttning till Helgeandsholmen skulle bli dyrare. Men nu kan man, herr talman, i sådana här sammanhang räkna på olika sätt, och det brukar vara svårt att bli helt överens. Jag skall därför undvika att gå in i detaljer – jag vet att kostnadsfrågan kommer upp senare under debatten.

Men även om Helgeandsholmsalternativet skulle bli något dyrare, anser jag den kostnaden värd att ta. De fördelar som redovisats rörande Helgeandsholmslokaliseringen motiverar detta.

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

Vad kostar egentligen ett kvarstannande vid Sergels torg? Ja, Stockholms kommun, som av speciella skäl gärna vill att vi stannar kvar här, har offererat den byggnad som vi nu befinner oss i jämte kulturhusdelen för 410 milj. kr. Jag anser som sagt att riksdagen skall äga sitt hus. Men 410 milj. kr. är bara en del av den verkliga kostnaden. Kulturhusdelen är inte särskilt lämpad för kontorsändamål och måste därför ombyggas. De nuvarande riksdagshusdelarna måste också byggas om för att man skall kunna klara av de nackdelar som nu finns beträffande kommunikationer och annat som jag tidigare har pekat på. Därtill kommer kostnader för ombyggnad av Helgeandsholmen för att byggnaderna där skall få lämplig form för sin kommande användning. De kan ju inte bara rivas.

Då är man uppe i betydligt över en halv miljard kronor. Det är alltså inga småsummor det rör sig om i det fall kammaren skulle fastna för ett kvarstannande i Kulturhuset och vi skulle förvärva de här lokalerna. Skall vi sedan expandera i den takt som utskottsmajoriteten tänker sig, blir det ytterligare högst betydande kostnader.

På en punkt vill jag säga några ord om det alternativ som förvaltningsstyrelsen och reservanterna förordar. Det gäller broförbindelsen mellan Helgeandsholmen och kanslihuset, där ledamöternas rum är avsedda att inrymmas. Den här bron har rönt kritik i vad gäller utformningen. Man har menat att en sådan täckt bro i två plan skulle vara störande ur stadsbildssynpunkt. Jag kan hålla med om att bron i sin skisserade utformning är mindre lyckad. Det skall dock framhållas att det här endast rör sig om en skiss. Bron kommer att bli föremål för nya överväganden i vad gäller utformningen. Det kan utan vidare göras en lättare och mer genomskinlig konstruktion, så att bron blir mindre störande. Den omdiskuterade brofrågan tycker jag därför kan reduceras högst betydligt.

Det är viktigt, herr talman, att understryka att riksdagen också i framtiden självfallet behöver arbeta i en funktionsduglig miljö. Det är såvitt jag kan förstå också avsikten med förvaltningsstyrelsens förslag. I riksbyggnaderna och det nuvarande kanslihuset finns alla möjligheter att för de enskilda ledamöterna skapa en god miljö och goda arbetsmöjligheter, som är helt jämförbara med de lokaler där vi i dag befinner oss, men jag tror mig också kunna säga att vi där har möjlighet att göra ytterligare förbättringar. Jag vill understryka detta, därför att från deras sida som vill ha ett kvarstannande vid Sergels torg tycker jag mig ibland förmärka en skrämselfpropaganda, som går ut på att en återflyttning till Helgeandsholmen skulle innebära sänkt standard i arbetshänsende. Detta är såvitt jag kan förstå en alldeles obefogad synpunkt. Det finns alla möjligheter att bereda riksdagens ledamöter och tjänstemän en god, stimulerande och funktionell arbetsmiljö vid en återflyttning till Helgeandsholmen.

Herr talman! När det gäller sekreterarhjälp och utredningsservice åt ledamöterna är reservanterna medvetna om att krav i denna riktning finns och även kommer att ställas samt att rimliga anspråk härvidlag

givetvis skall tillgodoses i framtiden. Det skall understrykas att dessa krav är någonting som vi kan tillgodose också vid en återflyttning till Helgeandsholmen. De expansionsmöjligheter som finns där räcker gott och väl till under en överblickbar framtid.

Reservanterna och förvaltningsstyrelsen är ense om att riksdagen nu bör ta ett principbeslut om återflyttning till Helgeandsholmen och att utgångspunkten för detta bör vara alternativet H 2. Förvaltningsstyrelsen skall självfallet fortlöpande bereda de frågor som kan uppkomma med anledning av projekteringen av ombyggnadsarbetena. Skulle därvid mot förmodan uppstå sådana problem att man anser sig behöva frånga alternativet H 2, skall förvaltningsstyrelsen givetvis återkomma till riksdagen.

Herr talman! Får jag till sist säga att det är viktigt att riksdagen inte skjuter sin lokalfråga framför sig i all oändlighet. Det finns i dag ett tillfredsställande material för ett principbeslut och för en fortsatt inriktning av arbetet. Ingenting har framkommit som skulle rubba de överväganden som tidigare gjorts, att riksdagen i framtiden skall verka i egna lokaler med ett centralt, traditionellt och representativt läge. Det föreliggande Helgeandsholmsalternativet tillgodoser dessa önskemål.

I detta anförande instämde herr Schött (m).

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Låt mig först något beröra behandlingen av detta ärende i utskottet. Den har dragit ut på tiden, och jag skulle gärna ha sett att ett betänkande hade kunnat föreligga tidigare. Men utskottet har velat behandla denna fråga seriöst. Vi har haft en remissomgång, vi har haft hearing och vi har själva diskuterat olika lösningar. När herr Björck i Nässjö låter förstå att tanken på ytterligare utredning kom plötsligt har jag litet svårt att förstå honom. Vi gick alla tillsammans igenom olika alternativ. Herr Björck bidrog själv mycket förtjänstfullt till att dra fram olika frågor. Inte minst uppehöll han sig vid VVS-frågorna. De är viktiga. Tyvärr hade vi inga VVS-experten inom utskottet, utan vi fick försöka inhämta expertsynpunkter. Men så var det också en rad andra frågor som diskuterades.

Nu har vi kommit fram till ett resultat, och jag skall försöka utveckla de synpunkter som ligger till grund för utskottets ställningstagande.

Kanske jag då först skall fästa uppmärksamheten på att det på två mycket väsentliga punkter finns en överensstämmelse mellan utskottets och reservanternas ställningstagande. Vi är för det första eniga om att det centrala är riksdagens möjligheter att på bästa sätt fylla sina funktioner. Självklart får man väga samman en rad olika omständigheter när man skall bestämma lokaliseringen av riksdagshuset. Till dessa faktorer hör miljön, arkitekturen, kostnaderna och mycket annat. Det avgörande är dock de funktionella kraven. De får inte åsidosättas för att tillgodose exempelvis arkitektoniska värden eller traditionskrav. Vi skall inte resa

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

ett nationalmonument, vi skall skapa ett riksdagshus där vi kan arbeta på bästa möjliga sätt.

Vi är för det andra överens om att det behövs samråd från riksdagens sida med Stockholms kommun för att tillgodose olika önskemål i fråga om miljö och arkitektonisk utformning. Det har understrukits av de båda föregående talarna, och det noterar jag med tillfredsställelse. Jag har nämligen tidigare mött den uppfattningen att riksdagen i kraft av sin överhöghet själv skulle besluta hur den ville bygga utan hänsynstagande till kommunen. Jag har också hört påståendet att Stockholms kommun bestämmer i kraft av det kommunala planmonopolet. Det vore olyckligt om det blev en strid mellan riksdagen och Stockholms kommun i dessa frågor. Jag hoppas att det skall vara möjligt att genom förhandlingar tillgodose de olika intressen som här gör sig gällande.

Som ett exempel på detta kan jag peka på lösningar av broproblemet i alternativ H 2. Det förutsätter en bro över Stallkanalen. Endast en remissinstans har med entusiasm hälsat det förslag som nu föreligger. Det är husgerådskammaren, ett av de organ som riksmarskalksämberet har vänt sig till för underremiss. Flera remissinstanser är starkt kritiska mot utformningen av bron. Dit hör även remissinstanser som tillstyrker alternativet H 2.

Som ett annat exempel kan jag peka på alternativet H 1. Som bekant innebär detta att det nuvarande riksbankshuset skall rivras och ersättas med en ny byggnad. Remissinstanser har anmärkt på detta. De har förklarat att denna nybyggnad dominerar för mycket i förhållande till de omkringliggande byggnaderna – kanslihuset, det gamla riksdagshuset och slottet.

En i sammanhanget intressant remissinstans, planverket, ger emellertid klart förord åt detta alternativ och avskräcks på intet sätt av byggnadens storlek. Nu utgår jag från att det kommer till stånd överläggningar mellan riksdagen och Stockholms kommun, där man diskuterar igenom olika lösningar och väger dem mot varandra med hänsyn till miljö och stadsplaneförhållanden i övrigt.

Fortsätter jag sedan jämförelsen kan jag konstatera skillnader på två punkter. Den ena gäller framtidsbedömningen. Det finns en tendens att vilja skjuta undan framtidsbedömningarna med den motiveringen att vi vet så litet om framtiden. För min del skulle jag vilja vända på resonemanget och förklara att just den omständigheten att vi känner så litet till om framtiden gör att vi måste ägna särskild uppmärksamhet åt framtidsbedömningarna. Inom utskottet råder, såvitt jag förstår, fullständig enighet om att vi måste finna långsiktiga lösningar. Det går inte att bygga ett riksdagshus varje årionde. I varje fall får man tänka sig en lösning som blir bestående 50 à 60 år framåt i tiden. För egen del skulle jag helst se att man kunde finna lösningar som vore ändamålsenliga i 100 år. I tidigare resonemang har man ofta kommit tillbaka till att vi får räkna med en period på 50 à 60 år framåt i tiden. När konstitutionsutskottet därför pekar på år 2000 har man inte valt en tidpunkt

som ligger så långt fram i tiden att den är meningslös. Det är endast 25 år till dess.

Reservanterna söker nu komma förbi detta problem med att litet magistralt förklara: "De utrymmeskrav som det finns rimlig anledning att ställa bör enligt utskottets bedömning kunna tillgodoses i de alternativa lösningar som redovisats i förvaltningsstyrelsens utredning." Som grund för detta hänvisar man till överytorna, och vi har hört de båda föregående talarna uppehålla sig ganska mycket vid dessa överytor, i bästa fall på 3 000 m² och i ett fall på 2 000 m². Inte heller jag anser att man behöver disponera större ytor när man flyttar in 1980 i ett riksdagshus. Men man bör veta vilka utvecklingsmöjligheter som därefter finns.

Självfallet kan man flytta ut funktioner, såsom de båda föregående talarna rekommenderat. Det finns i dag organ inom riksdagen som arbetar utanför detta hus. För min del skulle jag vilja säga att egentligen borde vi "ta hem" dessa organ när vi planerar ett nytt hus. Det kan inte finnas något rationellt skäl för att riksdagens revisorer skall ha sina lokaler utanför detta hus och utanför ett eventuellt nytt riksdagshus. De bör kunna få sina lokaler inrymda där. Helst borde också JO-ämbetet kunna flytta in. Det väsentliga i dag är emellertid att påpeka att vi endast i mycket begränsad utsträckning kan flytta ut funktioner ur riksdagshuset.

Visst kan ledamöterna bo utanför riksdagshuset. Men de kan knappast ha sina kontor alltför långt ifrån plenisalen, och numera torde det vara ett fåtal riksdagsledamöter som vill avstå från kontorsrum.

Det är inte bra att sprida omkring utskottslokaler. De av oss som arbetat i ett utskott som haft sina lokaler utanför det egentliga riksdagshuset känner till de svårigheter som finns. Man kan fördra dem under en övergångsperiod, men man kan inte permanenta en organisation med utskottslokaler spridda i olika byggnader.

När det gäller gruppkanslierna har jag svårt att tänka mig att de skall kunna flyttas ut. Det finns ett så nära samband mellan arbetet i plenisalen och gruppkanslierna att det inte är en god lösning. När det gäller upplysningstjänsten och informationsverksamheten i övrigt tror jag att vi alla är överens om att dessa bör finnas i riksdagshuset. Därmed följer att det är svårt att flytta ut biblioteket, eftersom det är av grundläggande betydelse för informationsverksamheten. En av remissinstanserna, nämligen riksantikvarieämbetet, har i sitt remissvar pekat på att gamla riksarkivet på Riddarholmen kan användas för riksdagsbiblioteket och att man därmed skulle få en "i det närmaste adekvat funktion för denna likaledes kulturhistoriskt intressanta byggnad". Det sistnämnda kan vara riktigt, men enligt min mening har vi då inte längre något riksdagsbibliotek.

På detta sätt kan man gå igenom organ efter organ inom riksdagen och konstatera att det är svårt att flytta ut dem. Möjligen kan det tänkas att vissa kontorsfunktioner, anknutna till förvaltningskontoret, kan förläggas i andra byggnader. Även sådana utflyttningar medför emellertid vissa svårigheter.

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

Man kan då hävda att riksdagen får upphöra att expandera. Tillväxten får begränsas till att fylla de överytor som kommer att existera i slutet av detta århundrade. Men, herr talman, skall verkligen tillgången på lokaler bestämma hur riksdagen arbetar? Skall vi säga nej till ökade serviceanspråk genom att hänvisa till att det inte finns lokaler för denna verksamhet? Jag menar att detta vore fel. Tillgången på lokaler får inte styra riksdagens utveckling. Nog vore det en egendomlig historiens ironi, om det gamla moderatkravet att minska antalet ledamöter i riksdagen skulle förverkligas genom att det uppstår lokalbrist och centern, som alltid tappert har kämpat mot detta moderatkrav, skulle medverka till det genom att inte vilja utreda vilka möjligheter till expansion som skall finnas utöver den som överskottsytorna erbjuder.

Erfarenheten talar sitt tydliga språk. Under perioden 1905–1967 ökade riksdagens lokalbehov med nästan 100 %. Vi vet också att riksdagen f. n. har lokaler, som motsvarar den lokalyta som 1968 års riksdagsutredning bedömde skulle komma att fordras år 2000. Utredningen upprättade ett lokalprogram, som omfattade 26 000 m². Den avsåg innehålla en utrymmesreserv på 17 %, som skulle svara mot de behov som med dittillsvarande utvecklingstakt skulle uppkomma fram till år 1985. Utredningen räknade sedan med en ytterligare ökning på 60 % fram till år 2040.

Det är möjligt att utvecklingen kommer att gå mindre snabbt i fortsättningen. Jag vill erinra om att införandet av suppleantsystemet ledde till att mycket lokalutrymme togs i anspråk. Vi kan göra tankeexperimentet att man hade räknat med att suppleantsystemet inte skulle införas. Hur skulle man då ha löst problemet? Skulle riksdagen ha avstått från ett suppleantsystem med hänsyn till att lokalerna inte tillät det?

Redan nu framträder servicebehov, som riksdagen troligen vill tillgodose i fortsättningen. Det finns, som redan har åberopats, krav på ökad sekreterarhjälp åt ledamöterna. Det är möjligt att en del ledamöter hävdar att detta krav skall avvisas. Men jag har ett intryck av att det för varje val kommer in ledamöter, som i allt större utsträckning anser sig behöva ytterligare sekreterartjänster.

Det finns ett allmänt informationsbehov, både för ledamöterna själva och för den stora allmänheten, som riksdagen har att svara för. Det kan komma att finnas ytterligare något riksdagsparti. Ingen menar väl på allvar att vi för att klara tillgången på lokaler skall utforma valsystemet på ett sådant sätt att antalet riksdagspartier omöjligt kan öka utöver det nuvarande antalet.

När konstitutionsutskottet räknar med att det bör finnas möjligheter till en lokalyta på ca 50 000 m², är det självfallet inget exakt mått. Man har nu räknat om detta i antal tjänstemän. Det är också ett sätt att räkna. Riksdagen består ju inte väsentligen av tjänstemän utan av ledamöter, och det kan finnas olika behov i detta stycke. Givetvis skall det inte byggas mera än det nuvarande lokalprogrammet upptar, men vi bör veta vilka möjligheter som finns att expandera. Den som säger

att ökningen skall ske på 15 år läser in någonting i utskottets betänkande som inte står där. Det skall finnas möjligheter till en expansion, och den skall kunna sträcka sig fram till mitten av nästa århundrade.

Tillämpar man emellertid måttet 50 000 m², visar det sig att inget av de alternativ som redovisas uppfyller detta krav. Det tillgodoses bäst genom alternativet H 1, som f. ö. är mycket funktionsdugligt. Man behöver då först relativt sent ta i anspråk kanslihuset. I alternativet H utnyttjas som bekant hela det nuvarande kanslihuset från början. Man har möjlighet att öka lokalutrymmet genom att ta i anspråk det nuvarande annexet, där finansdepartementet finns. När man har gjort detta finns inga ytterligare utvecklingsmöjligheter angivna. Med 50 000 m² som utgångspunkt blir det en brist på 16 000 m². Detta kan tillgodoses genom byggnader i Gamla stan eller på Norrmalm, men vi vet inte vilka byggnader som står till disposition, och vi vet heller inte vilket motstånd som detta kan komma att röna. F. n. vill ju kommunen inte kontoriserat ytterligare i Gamla stan. I alternativet H 3 blir bristen något mindre än i H 2 därför att man från början endast tar en mindre del av kanslihuset i anspråk.

När det gäller Sergelstorgsalternativet finns det praktiskt taget inga överytor. Teoretiskt existerar de, men dessa kan inte i någon större utsträckning användas för de ändamål som det här gäller. Man kan ta i anspråk närbelägna fastigheter vid Vattugatan och vid Drottninggatan i kvarteren Hägern större, Brunkhuvudet och Brunkhalsen. Man kan tänka sig kontor i femte höghuset. För min egen del skulle jag dock vilja säga att de enda utvecklingsmöjligheter man i praktiken kan räkna med vid Sergels Torg är att ta hand om östra delen av Kulturhuset. Jag vill understryka att jag har svårt att tänka mig någon annan lösning om riksdagen stannar kvar här och expansionsbehoven skall tillgodoses på ett rimligt sätt. Förvärvat riksdagen hela komplexet finns denna möjlighet. Man kan successivt flytta ut andra funktioner och ta dem i anspråk för riksdagens egen verksamhet.

Det behövs inga tidskrävande studier för att få klarhet när det gäller expansionsmöjligheterna. Det är dock enligt min mening nödvändigt att man får större klarhet innan beslut fattas. Det vore olyckligt om vi planerade så dåligt att nya beslut måste fattas i slutet av 1980-talet. Riksdagen tar då på sig en investeringskostnad på 180 miljoner. Det är inte rimligt att besluta om så stora investeringar utan att veta vilka möjligheter till expansion som finns.

Konstitutionsutskottet vill sålunda att riksdagen skall komplettera de tidigare utredningarna med en undersökning om expansionsmöjligheterna och därmed få en lösning som står sig in i mitten av nästa århundrade.

Den andra punkt där skiljaktiga meningar kommit till uttryck gäller handläggningen av ärendet. Reservanterna föreslår att riksdagen i dag skall besluta att flytta tillbaka till ombyggda lokaler på Helgeandsholmen. De nöjer sig emellertid inte med detta, utan de vill också att riksdagen

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

skall uppdra åt förvaltningsstyrelsen att föranstalta om fortsatt arbete med rikscagens lokalfråga, i första hand enligt alternativ H 2 i riksdagsutredningen 1974. Så gör de ett tillägg som delvis upphäver det föregående. De skriver nämligen att förvaltningsstyrelsen skall "återkomma till riksdagen med nytt förslag, om förvaltningsstyrelsen skulle finna att nya överväganden talar för andra lösningar eller om andra förhållanden framkommer som motiverar detta". Är man så osäker att man behöver skriva in ett sådant tillägg, tycker jag att vi skall välja den väg som majoriteten i konstitutionsutskottet har anvisat, nämligen att man skall företa vissa kompletterande utredningar innan beslut fattas. Då behöver man inte laborera med principbeslut, som sedan skall kunna ändras om nya förhållanden framkommer.

Man blir ännu mera förvirrad genom att reservanterna dessutom begär att riksdagen skall anvisa ett reservationsanslag på 500 000 kr. för den fortsatta utredningsverksamheten. Denna summa svarar mot det anslag för projektering som förvaltningsstyrelsen tidigare har begärt. Det är väl ändå rimligt att riksdagen får igen denna fråga på något sätt. Ta bara en detalj, ta bron över Stallkanalen. Här redovisas olika lösningar. Självklart får vi utnyttja arkitekter och andra tekniker för att göra ritningar och konstruktioner. Är det orimligt att kammaren skall få besluta i dessa ärenden? Skall vi betrakta denna bro som en sådan detalj att vi skall strunta helt i den?

Jag har svårt att förstå den brådska att fatta beslut som utmärker reservationen. Enligt vad utskottet inhämtat förorsakar den nuvarande användningen av riksbyggnaderna inte någon kapitalförlust. Ingen vågar väl heller hävda att det uppstår några problem för riksdagen om beslutet tas 6-7 månader senare. Vi har från utskottets sida tryckt på att beredningen skall arbeta skyndsamt. Dess arbete behöver inte försena frågan i någon nämnvärd grad. Skulle riksdagen komma till det resultatet att den skall flytta från Sergels Torg, har jag svårt att se att det kan innebära någon riksolycka om beslutet fattas ett halvt år senare än vad man har planerat. De nuvarande lokalerna fungerar ändå så väl att jag har svårt att se att här inställer sig några allvarligare problem för ledamöterna och för riksdagens arbete.

När konstitutionsutskottet förordar en skyndsamt kompletterande utredning av en särskild beredning, utsedd av förvaltningsstyrelsen, har utskottet inte tagit ställning för något av de alternativ som föreligger. Därför skall jag inte ingå i någon diskussion med de föregående talarna om de alternativ som de har pläderat för. Men jag vill också säga: Den som stöder förslaget från konstitutionsutskottet binder sig sålunda inte för det ena eller det andra alternativet. Det blir endast möjligt att med större säkerhet träffa sitt val om några månader.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga att jag inte har kritiserat att utskottet

har tagit god tid på sig för att handlägga denna fråga. Det skall väl dock noteras – och det var det jag gjorde – att man från visst håll förra året förutsatte att frågan skulle kunna avgöras före julen.

Men vad som är intressant i sammanhanget är ju talet om expansionen. Det finns en enda motion, som mera preciserat tar upp frågan om sekreterarhjälp åt ledamöterna. Motionen är väckt av herr Romanus. Han kräver i denna motion att man skall räkna med en sekreterare på två ledamöter. Det är det konkreta yrkande vi har. Det är ett så pass modest krav att det utan vidare ryms inom det alternativ som finns, H 2, utan att man behöver ta några ytterligare expansionsytor i anspråk. Vi har ju där en överyta på 3 000 m².

Det är nog så, herr talman, att utskottsmajoriteten är expansionsglad. Utskottets ordförande talade om 50 000 m² fullvärdig rumsyta. På s. 30 i betänkandet skriver man dock: "Det kan inte uteslutas att de då aktuella lokalbehoven blir avsevärt större, kanske mellan 55 000 och 60 000 m²" Då är man alltså uppe i mycket stora ytor.

Jag tror inte att det är någon större olägenhet om vissa, icke kammarnära aktiviteter sker i utrymmen som ligger en bit från själva kammaren. Det är f. ö. någonting som kommer att bli fallet vilket alternativ man än väljer, när det rör sig om så stora ytor. Det går faktiskt inte att pressa in 60 000 m² på några få meters avstånd från kammaren.

Det sägs nu att den här saken inte är särskilt brådskande. Men frågan har ju i dagarna utretts i ungefär tio år. Jag är säker på att om vi inte fattar ett principbeslut nu, så kommer det inte att ta några månader, som herr Johansson i Trollhättan talar om, utan det kommer förmodligen att dröja några år innan vi kan fatta ett beslut. Utredandet kostar också pengar. Jag tror sannerligen att vi kan använda resurserna på bättre sätt än till att utreda frågan fram och tillbaka.

Dessutom är jag, herr talman, övertygad om att utskottsmajoriteten i själva verket är oenig. En del av den vill stanna kvar här och en del vill flytta till Helgeandsholmen, men föredrar ett annat alternativ än det som förvaltningsstyrelsen förordat.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har alltid uppskattat vår utskottsordförande, herr Johansson i Trollhättan – han är en försiktig man som tänker sig noga för innan han handlar. Jag blev därför rätt överraskad över att han hade satt sitt namn under ett utskottsbetänkande som trots allt innebar en mycket djärv och kraftig expansion av utrymmena och därmed också kostnaderna för riksdagen i framtiden.

I sitt anförande nyss var herr Johansson emellertid som vi är vana vid: mycket försiktig och återhållsam. Han sade att uppgiften om 60 000 m² inte skall uppfattas som något exakt mått. Beträffande de slutsatser vi har dragit om ökningen av antalet anställda sade han att så snabbt skall den inte ske, osv. Men därmed faller faktiskt många av argumenten för att man skulle behöva så här mycket utrymme. Det är väl rätt me-

ningslöst att bygga lokaler som inte används. Vad är det för mening med det? Det är som pastor Jansson i Hans Alfredsons monolog säger om påsen: Den är tom och innehållslös om man inte fyller den med något. Det blir rummen också.

Alltnog. Vi kan notera att man ingalunda tänkt sig någon så väldig utveckling av antalet anställda i riksdagen under 1900-talets senare del. Därmed blir reservanternas ställning så mycket starkare. Vi kan peka på – jag vill understryka det – att i det anvisade alternativet finns tillräckligt mycket utrymme för de kammarnära funktionerna. När det gäller de icke kammarnära funktionerna finns det expansionsmöjligheter framför allt i nuvarande departementslokaler.

Kvar står dock ännu en fråga. När herr Johansson berättar om alla de problem som måste lösas före ett beslut, om allt det som nödvändiggör detta uppskov, blir frågan: Hur skall man klara detta på de sex sju månader som utskottsmajoriteten anger att utredningen skall ta? Det finns dock inte några övermänniskor, vare sig på det tekniska eller på det politiska planet. Säg precis som det är! Det kommer att bli antingen en kort och snabb utredning och därefter ett beslut – så som vi reserveranter föreslår riksdagen i dag – eller också ett ständigt och evigt utredande till höga kostnader och kanske till ingen nytta.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordin berömde mig för min försiktighet. Det är just denna försiktighet som gör att jag inte vill att vi skall fatta ett beslut i dag utan önskar ytterligare utredning för att därmed få ytterligare material för ett ställningstagande.

Man talar här om den expensionsglädje som utskottsmajoriteten känner. Jag har inte upplevt någon sådan glädje. Däremot anser jag det önskvärt att man vet vilka expansionsmöjligheter som föreligger. Var och en har väl någon erfarenhet av husbyggande. När man bygger ett hus är det sällan som man efteråt kan konstatera att man tagit till det för stort, för att man inte vet hur det skall utnyttjas. Däremot har många, både i sitt privata liv och vid arbete med offentliga byggnader, fått erfara att man tagit till för litet och att man inte heller vet vilka möjligheter till expansion man kan räkna med.

Jag menar att vi inte skall bygga mer än vad de lokalprogram vi nu har visar att vi behöver för 1985. Men vi skall veta vad som finns därbakom. Vi skall ha möjlighet att för dem som efterträder oss som riksdagsledamöter ange vilka möjligheter till utveckling som finns.

Låt säga att någon vid mitten av 1950-talet skulle ha bedömt riksdagens husbehov till mitten av 1970-talet. Jag skulle tro att de flesta då inte skulle ha räknat med att vi skulle ha suppleanter i riksdagen. Det fanns f. ö. en ganska stark ovilja mot att ha suppleanter i den svenska riksdagen. Hur skulle vi ha löst det problemet om vi inte hade haft dessa överytor att disponera? Skulle vi då ha sagt oss: Suppleanter är bra, men det

systemet kan vi inte tillämpa i Sverige, för vi har inte några lokaler där suppleanterna kan arbeta?

Man talar så mycket om att flytta ut en del funktioner. Låt oss resonera konkret om detta! Tala om vilka funktioner det är ni vill flytta ut!

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Stockholms kommun ser ut som den gör. Man kan naturligtvis utreda dessa frågor i all oändlighet, men vissa förutsättningar är i vilket fall som helst tämligen givna.

Vi har utrett frågan i tio år till stora kostnader och utan något definitivt resultat som vi har kunnat fatta beslut om. Jag tycker att det är högst otillfredsställande.

Jag vill understryka att utskottsmajoriteten såvitt jag kan förstå inte alls är enig, även om det verkar så. Bland utskottsmajoriteten finns det – herr Ahlmark kommer väl strax att utveckla den saken – sådana som vill stanna kvar här och sådana som kan tänka sig en återflyttning till Helgeandsholmen, dock under förutsättning att man går in för vad som kallas för alternativ 1. Detta innebär ett stort hus i glas och betong på den nuvarande riksbankstomten. Osäkerheten blir, herr talman, betydligt större om kammaren stöder majoriteten. Då vet vi inte alls var vi kommer att hamna.

När det gäller tiden för en förnyad utredning vill jag säga att det inte kan röra sig om några månader, om det skall finnas utrymme för remisstid, utskottsbehandling, motionsrätt i kammaren, m. m. Man får ändå förutsätta att utskottet, om det kommer fram till några nya saker, måste ta en viss tid på sig för att behandla frågan.

Herr Johansson i Trollhättan försöker göra gällande att reservanternas inte har något alternativ när det gäller expansionsmöjligheterna. Det är helt fel. Vi har pekat på att om vi fastnar för alternativet H 2 – jag skall upprepa vad jag sade i mitt första inlägg – så finns där 3 000 m² disponibel fullvärdig rumsyta. Tar vi i anspråk kanslihusannexet, som ligger nära och bra till, och som ger möjligheter till direkt förbindelse inomhus med inte så förfärligt mycket längre gångavstånd än vi i vissa fall har här i dag så finns det 5 000 m² ytterligare. Totalt finns det i nära anslutning i Gamla stan i form av departementslokaler 15 000 m² programyta.

Det, herr talman, är ändå utrymmen som majoriteten sannerligen icke kunnat peka på när det gäller Sergelstorgsalternativet. Där säger man i utskottsbetänkandet på s. 30: "Även om Sergelstorgsalternativet i och för sig torde kunna – efter förvärv eller förhyrning av ytterligare fastigheter – tillgodose dessa ökade lokalbehov synes en lösning som innebär att riksdagens funktioner fördelas på ett stort antal fastigheter vara mindre acceptabel på lång sikt."

Därmed har man också utdömt Sergelstorgsalternativet.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag undrar om inte herr Johansson i Trollhättan förväxlar ordet försiktighet med osäkerhet och obeslutsamhet.

Herr Johansson säger: Tänk så mycket som händer medan man utreder. Ja, det gör det ju alltid. Men det gäller väl oavsett vilket alternativ vi än diskuterar. Vad är det som hindrar att Stockholms kommuns pessimism när det gäller behovet av utrymmena i detta hus förbyts i optimism och djärv framtidstro och att riksdagen på det sättet på sikt blir husvill.

Det ger ånyo anledning fråga sig om det inte även för Stockholms kommun skulle vara nyttigt att riksdagen bestämde sig för gott vart man skall ta vägen. Jag upprepar än en gång att marschriktningen då bör vara Helgeandsholmen. Sedan måste det dock i beslutet få vara en öppen fråga vilket alternativ man till sist stannar för. Det är alltså ingen osäkerhet från reservanternas sida i det fallet, så tvärsäker skall man inte vara att man pekar ut ett definitivt alternativ *på* Helgeandsholmen i och med att man pekar ut själva Helgeandsholmen.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig inte ta upp någon språklig strid om vad som är försiktighet och vad som är osäkerhet.

Men nog är det osäkert när man fogar till en sats där man säger att om det kommer fram nya omständigheter då skall ärendet komma tillbaka till kammaren. Är det inte bättre att vända på hela resonemanget och nu göra en snabbutredning av det vi behöver ha utrett och därefter komma med ett definitivt förslag så att man inte behöver foga till en sats om att ärendet skall komma igen om nya förhållanden tillkommer. Jag är inte van att fatta beslut under sådana premisser, och jag vill inte vara med om det här i riksdagen heller.

Det är intressant att man inte svarar på en fråga jag ställde, nämligen: Vilka funktioner anser man kunna flyttas ut om så erfordras? Det har jag inte fått något konkret svar på, endast försäkringar om att det existerar sådana funktioner.

Herr Björck i Nässjö pekade i sitt senaste inlägg på att det finns lokaler omfattande 15 000 m² som departementen förfogar över i Gamla stan och som riksdagen skulle kunna ta i anspråk senare. Vad är det för lokaler? Varför inte tala i klartext? Tala om vilka lokaler det gäller. Att allmänt tala om att sådana lokaler existerar hjälper ingenting.

Jag vill tillägga, herr talman, att självklart är det inte fråga om att åstadkomma en utredning i all oändlighet. Vi har inte räknat med att det behövs några nya utredningskostnader, men det behövs det med reservanternas förslag; en halv miljon. Vi utgår från att de ordinarie utredningsanslag som finns skall täcka de överväganden som ytterligare bör ske innan riksdagen tar ställning.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det här är en fråga där vi alla har personliga åsikter. Vår egen arbetsplats intresserar oss naturligtvis ganska mycket. Det är därför rätt lätt att vi hamnar i litet trånga perspektiv. Vi glömmer att ställa frågan: Vad kommer man *i framtiden* att kräva av ett riksdagshus? Om vi bortser från våra egna personliga värderingar just nu – vad kommer riksdagsmännen om 25 år att begära av den byggnad, eller de byggnader, där parlamentarismen skall utövas?

Det är alltså det greppet som konstitutionsutskottet har tagit på frågan. Flera av oss i utskottet har vid många tillfällen uttryckt åsikter i frågan om Sergels torg eller Helgeandsholmen är att föredra som placering för ett riksdagshus. Vi har nu, som Hilding Johansson visade, inom majoriteten låtit bli att yrka bifall till våra motioner och låtit bli att driva våra personliga önskemål. Vi vill i stället veta: Vilka funktioner måste ett riksdagshus klara av omkring år 2000?

Den frågan besvaras inte alls i det betänkande som riksdagshusutredningen och förvaltningsstyrelsen lagt fram. Inte heller reservationen uttrycker många åsikter på den punkten. Men inom konstitutionsutskottet har vi under flera månader gjort en noggrann genomgång av den här frågan. Vi har haft en egen remissomgång med en rad instanser; de har tagit upp många försummade aspekter på stadsbilda- och miljöproblemen, kostnadsberäkningar och annat, dvs. det som bl. a. efterlystes i ett särskilt yttrande i förvaltningsstyrelsen av Ola Ullsten.

Vi har då funnit att *ett* viktigt beslut av riksdagen från 1973 knappast har fullföljts. Vi begärde då i kammaren att "det fortsatta utredningsarbetet" skulle bedrivas "så förutsättningslöst som möjligt". Nu har man tyvärr i utredningen nästan helt koncentrerat sig på att bevisa att det går att flytta tillbaka till Helgeandsholmen och att det blir billigare än att stanna kvar. Någon motsvarande möda har man inte lagt ner på att undersöka alternativet Sergels torg. Man har t. ex. inte närmare utrett hur de gamla riksbyggnaderna skulle kunna användas om riksdagen stannar kvar vid Sergels torg. Det hade annars varit intressant att få utrett t. ex. efterfrågan på lokaler – både förvaltningsrum och konferenssalar – som gamla riksdagshuset i dag fyller. Det finns ju en stor efterfrågan på sådana lokaler, vilket bl. a. byggnadsstyrelsen framhöll för ett par år sedan.

Man har också lämnat hela frågan därhän om hur lokalerna vid Sergels torg skulle kunna förbättras i en del avscenden och vad det skulle kosta. Att det tekniskt kan genomföras har vi varit överens om i utskottet. I några kalkylexempel, som utskottet har gjort om de båda huvudalternativen, har vi sökt nämna också sådana utgifter.

Ett annat exempel på snedvridningen är diskussionen om expansionsmöjligheter. Förvaltningsstyrelsen säger med all rätt att den delen av frågan är viktig för ett ställningstagande. Men utredningen har då med hänvisning till en promemoria från Stockholms fastighetskontor påstått att det vid Sergels torg "visserligen kommer att finnas kontorslokaler

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

i närmast omkringliggande fastigheter, men dessa är privatägda, och lokalerna kommer vid den tidpunkten" – dvs. efter 1980 – "att som regel vara uthyrda till enskilda hyresgäster – –". Men går man tillbaka till den återopade promemorian finner man att det påståendet är felaktigt. Inga av de lokaler som närmast kommer i fråga vid en fortsatt expansion vid Sergels torg är privatägda. Tvärtom ägs de av kommunen, och flera av dem är "saneringsmogna".

När det gäller kostnader är bilden ungefär densamma. En tidigare utredning om ombyggnad på Helgeandsholmen – den som gjordes 1972 – kan uppräknad till dagens penningvärde beräknas till ungefär 350 milj. kr. Den nya utredningen anser att man kan klara ungefär samma program för drygt 120 milj. kr. Det är svårt att säga var exakt som beräkningarna skiljer sig åt och vad som på varje punkt är den korrekta bedömningen. Men jag tror att alla i utskottet – också reservanterna – tvingats ställa sig rätt skeptiska till de senaste beräkningarna. De är inte hållbara, för att uttrycka sig försiktigt. Och jag tycker inte att man kan fatta principbeslut om återflyttning utan att i stora drag veta vad en sådan flyttning skulle kosta.

Får jag ta ännu ett exempel. Det gäller jämförelsen i *årskostnad* mellan Helgeandsholmsalternativen och alternativet Sergels torg. Utredningen har gjort den jämförelsen i 1974 års penningvärde och t. o. m. ansett att en sådan jämförelse är "rättvisande". Men konstitutionsutskottet visar nu att vid en fortsatt kostnadsutveckling i samma takt som de senaste åren blir återflyttning betydligt dyrare än att stanna kvar. Det beror främst på att det hus vi nu sitter i byggdes för fem år sedan i den tidens kostnadsläge. Bara omkring 15 % av utgifterna för Sergels torg följer prisstegringarna. Alla ombyggnadsförslag däremot, som gäller slutet av 1970-talet och början av 1980-talet, kommer att drabbas av de ökningar av byggnadskostnaderna som vi vet är mycket stora. En rättvisande jämförelse borde ligga i något slags framräknat penningvärde det år då ett ombyggt riksdagshus skulle kunna vara färdigt. Bara den bristen i beräkningarna slår sönder utredningens kostnadskalkyler.

Det är klart att bristerna i den senaste riksdagshusutredningen inte får vara avgörande för vår syn på var riksdagen skall ligga i framtiden. Däremot gör de det omöjligt att i dag fatta något principbeslut om lokaliseringen. Den saken måste beredas ytterligare i det perspektiv som utskottets ordförande har beskrivit utförligt här för kammaren. När den beredningen görs är det riksdagens funktioner i framtiden som skall vara avgörande. Det räcker ju inte att huset fungerar hyggligt under de första åren efter en inflyttning – det måste också vara bra att jobba i under lång tid framåt. Man kan ju inte byta riksdagshus vart tionde år därför att man slarvat med planeringen.

Frageställningen "Vad krävs av ett riksdagshus år 2000?" bör alltså vara utgångspunkten vid den nya beredningen. Det är inte att "leka på de stora pojknarnas gård", som någon sade här i debatten tidigare. Det är att vara framsynta innan vi investerar flera hundra miljoner kronor.

Jag minns en tidigare debatt om expansion av ett riksdagshus. Det var i början av 1960-talet. Jag kritiserade där bristen på arbetsrum för dem som då var ledamöter av riksdagen, alltså att varje ledamot inte hade något rum på Helgeandsholmen utan att ledamöterna fick kämpa sig till en arbetsplats om de ville vara ostörda. Jag ställde då kravet – det var innan jag var med i riksdagen – att det skall finnas ett arbetsrum för varje riksdagsman för att riksdagsledamöterna skall kunna arbeta praktiskt, ta emot människor och över huvud taget vara effektiva som företrädare för folket. Jag skrev en bok om det här för elva år sedan, *Vår fattiga politik*, där jag skildrade hur svårt det var att jobba rationellt i ett hus utan arbetsrum. Då kom den här repliken: Det som har dugt så länge, det duger nog i framtiden också. Ett rum för varje riksdagsman är lyx och onödigt. Vi skall inte leka på de stora pojknarnas gård.

Nu är det självklart att man skall ha ett arbetsrum för varje riksdagsledamot. Jag tror att det är viktigt också för framtiden att vi inser att kraven kommer att förändras. Därför ställer vi frågan "Vad krävs av ett riksdagshus år 2000?" innan vi fattar principbeslut.

Det är framför allt utskottets ordförande, herr Johansson i Trollhättan, som öppnat det här perspektivet under arbetet och som med stor energi och stor noggrannhet lagt grunden för utskottsbetänkandet. Vi är flera som nu stöder den linjen och som därför inte yrkat bifall till motioner som vi lämnat in. Utskottet har helt enkelt tagit ett större grepp på frågan än vad några av oss lyckades göra i januari. En sådan uppläggning bör kunna få en bred anslutning här i kammaren.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Låt mig börja med att instämma i utskottets uppfattning att den främsta förutsättningen för en god lösning av lokalfrågan är att riksdagen bereds möjlighet att på bästa sätt fylla sina funktioner.

Den uppräknade som utskottet gjort av kriterierna för ett väl fungerande riksdagshus överensstämmer mycket väl med de synpunkter som anlagts av riksdagshusutredningen. Jag kan heller inte finna att utskottet haft något att invända mot övriga omständigheter som utredningen och förvaltningsstyrelsen ansett bort tillmätas betydelse.

Jag kan däremot inte instämma i den slutsats som utskottet kommit till när man ansett att det material som nu föreligger inte är tillräckligt uttömmande för ett ställningstagande i frågan om kvarstannande vid Sergels torg eller en återflyttning till Helgeandsholmen.

Andra talare har tagit upp expansionsfrågan, och låt mig nämna något om det evighetsperspektiv som måste ligga i utskottets resonemang om en årlig tillväxttakt på vissa procent. Detta skulle leda till att tar man till en tillräckligt lång tidsperiod så går hela Gamla stan eller andra stadsdelar åt för riksdagens behov. Någon gång måste också den utvecklingen avbrytas. Jag tycker det vore helt oförsvarligt om riksdagen nu skulle besluta att skaffa sig någon sorts optionsrätt på olika privata fastigheter

eller kommunägda fastigheter med privata hyresgäster för att tillfredsställa något slags förmodad utveckling som ingen levande människa i dag kan lämna besked om. Allt är nämligen beroende av politiska beslut. Den skara av parlamentariker som konstitutionsutskottet föreslår skall tillsättas kan naturligtvis inte veta ens vad riksdagen vill om ett par år, mycket mindre vad den kommer att besluta vid nästa sekelskifte. Som exempel på hastigt ändrade beslut från riksdagen i sin egen bostadsfråga skall jag nöja mig med att anföra ett par exempel:

När det hus, som vi nu befinner oss i, började byggas fick förvaltningskontoret i uppdrag att bygga ett hus för en utskottsorganisation som preciserades att bra mycket likna den som fanns i tvåkammerssystemet. Under byggets gång ändrades så plötsligt utskottsorganisationen till något helt annat och rumsdispositionerna fick helt göras om med minskning av funktionsdugligheten och sämre utnyttjande av ytorna som följd liksom givetvis också väsentliga kostnadsfördyringar. Med detta vill jag säga att inte ens några månader i förväg visste man om att man skulle göra om utskottsorganisationen.

Det andra exemplet gäller den ursprungliga planeringen av detta hus vid beslutet 1968. Jag föreslog då i ett särskilt yttrande till förvaltningskontorets framställning att man också skulle utreda vilka möjligheter det fanns att permanenta lokalerna vid Sergels torg. Bakgrunden här till var att jag tror att jag förutsåg att det centrala läge som det nya huset skulle få kunde vara lockande för ett kvarstannande, och då borde man åtminstone kunna undersöka om det gick att få denna nybyggnad att bli funktionell även vid permanent bruk samt att man kunde försöka få husets yttre att också likna en parlamentsbyggnad.

Men den främsta anledningen till mitt särskilda yttrande var ändå av ekonomisk natur. Om riksdagen i det läget, 1968, eller något senare beslutat sig för att stanna kvar vid Sergels torg hade staten kunnat spara väldiga belopp därigenom att ingen ny riksbank hade behövt byggas. Det nya riksbankshuset drar en kostnad av ca 150 milj. kr. Hela den summan hade inte kunnat sparas, men om 50 milj. kr. investerats i de båda riksbyggnaderna hade 100 milj. kr. sparats samtidigt som riksbanken fått bra lokaler och riksbyggnaderna hade fått en meningsfull användning. Det skall också upplysas om i detta sammanhang att bankofullmäktige i ett officiellt remissvar förklarat att man inte hade någon åstundan att flytta från Helgeandsholmen, men att banken givetvis lojalt gjorde det som dess huvudman, riksdagen, begärde av den.

Riksdagen ville dock 1968 inte lyssna på det här örat. Bankoutskottet avfärdade mina propåer på ett par rader, av vilka framgick att Sergelstorgsalternativet var ett provisorium och ingenting annat. Därför fick man inte ha så stora krav. Riksdagen godkände utlåtandet på den här punkten. Jag kan förstå utskottets inställning, då vid den tidpunkten riksdagen av staden bara hade hälsats välkommen för en kort provisorietid och sedan förtast möjligt borde lämna Sergels torg och ge plats för kulturen. Jag har själv i livligt minne – och jag har anteckningarna bevarade

– svaret på den fråga jag ställde till stadens förnämste representant i förhandlingarna om vad staden skulle säga om riksdagen stannade kvar efter den beräknade provisorietidens slut om ca tio år. Svaren från denne förnämste talesman för staden blev: Om riksdagen på ett sådant sätt – alltså genom att hänga sig kvar – förstörde det tilltänkta kulturutbudet i Kulturhuset vore det rätta omdömet att ombuden för riksdagen ingenting annat var än en rad kulturbarbarer.

Jag vet att inställningen från Stockholms kommun är en annan i dag. Jag vill tro att den negativa inställningen vid det tillfället till ett kvarblivande bidrog till att riksdagen med en axelryckning kunde avfärda ett förslag som realistiskt skulle kunna spara 100 milj. kr. till statsverket. Mot den bakgrunden framstår i varje fall för mig utskottets energiska letande efter fel i utredningens kostnadsberäkningar som något futtigt. Jag har för min del sagt att en eller annan miljon åt något håll inte kan få ha någon avgörande betydelse för val av alternativ, utan ställningstagandet måste grundas på andra skäl, då alternativen ändå ligger så nära varandra kostnadsmässigt.

Jag har för avsikt att återkomma med kommentarer till utskottets sätt att räkna kostnader senare. Med låt mig först avsluta mitt inledande resonemang om det behov av utrymme som riksdagen kan beräknas ha. Det lokalprogram som ligger till grund för planeringen i dag har fastställts sedan alla de som kan beräknas ha erfarenhet av utrymmesbehovet fått säga sitt. Enskilda tjänstemän, partier och personalorganisationer som varit berörda har fått sina synpunkter tillgodosedda, och jag vågar säga att det är ett generöst lokalprogram som föreligger. Man skall ha klart för sig att det redan nu rör sig om en fördubbling av de ytor som var tillgängliga för tvåkammarriksdagen så sent som 1970.

Jag vill inte utesluta att riksdagen framöver kan besluta om nya anordningar som kräver utrymme. Visst kan riksdagen besluta om ändringar i det konstitutionella systemet, som kräver mer utrymme. Men hur skall en ny utredning – några stycken parlamentariker – på ett år, eller några månader som herr Hilding Johansson sade, få klart för sig vad riksdagens politiska beslut om riksdagens arbetsätt kommer att bli framöver? Det förstår inte jag hur de skall klara upp. Är det bara fråga om servicepersonal, och det är det, eftersom ingen människa har drömt om att det skall bli mer än 350 riksdagsmän i huset, vill jag bara upprepa vad någon annan har sagt: Kommer vi att få 55 000–60 000 nya kvadratmeter kommer det att räcka till en tjänstemannastab på bortemot 1 500 personer, med gott om utrymme för var och en. I dag är tjänstemannastaben 350.

Vågar någon utredare av dem som kommer att tillsättas förutsätta att detta är vad riksdagen kommer att besluta?

Tänk om riksdagen i stället om några år beslutar skära ned antalet riksdagsledamöter till en nivå som motsvarar vad andra jämförbara nationer har. Tänk om – o, hemska tanke – riksdagen beslutar sig för, med eller utan lottens hjälp, att tillsätta en besparingsutredning även för egen del för att gå före med gott exempel. Vet vi hur det här landets

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

finanser – så som vi håller på att anstränga dem med utlandslån och annat – kommer att se ut om några år? Vi har finansdebatt på fredag, och jag skall inte utveckla det resonemanget vidare.

Med det nu anförda har jag velat säga att det inte finns några möjligheter att i dag bestämma vad lokalbehovet kommer att vara in på nästa sekel. Det finns en hygglig reserv med överytor i alla förslag, och skulle den mot förmodan inte räcka till har man ett expansionsutrymme på 15 000 m² i Gamla stan. Jag vet att herr Johansson i Trollhättan mycket väl känner till att det är de lokaler som i dag inrymmer departementen.

Det finns också möjligheter att flytta ut många funktioner från detta hus – inte att flytta in sådana, som herr Johansson säger. Vad har JO-ämbetet eller statsrevisorerna för behov av att ligga i närheten av kammaren? Det finns möjligheter att flytta ut biblioteket – så när som på en liten del, som alltid måste stå till förfogande –, förvaltningsfunktioner, hela riksdagens tryckerienhet samt det tryckeri som riksdagen anlitar, serviceverkstäder m. m. Jag kunde fortsätta uppräknningen. Man kan alltså disponera ytterligare lokalutrymmen, om riksdagen skulle vilja expandera vad gäller de konstitutionella funktionerna.

Förvaltningsstyrelsen föreslår riksdagen att besluta flytta tillbaka till Helgeandsnolmen. Låt mig redovisa de skäl jag haft att som utredare föreslå detta. Jag vill då först säga att det givetvis också finns skäl för att kvarstanna vid Sergels torg. Däremot finns det inte, såvitt jag kan se, några som helst skäl för en ytterligare utredning. De två förnämsta skälen för att stanna kvar är det centrala läget, som visserligen också kan innebära nackdelar, samt naturligtvis att varje flyttning innebär besvär. Det senare gäller allra helst som vi i dag har ett hus som fungerar.

De för mig avgörande skälen för en återflyttning har varit det stora värdet för riksdagen att bo i ett eget hus samt att man får en meningsfull användning av riksbyggnaderna. Ingen har nämligen – och utredningen har ändå gjort försök i den riktningen – lyckats presentera en alternativ användning av de stora paradytor som finns i de gamla riksbyggnaderna. Att bevara dessa bara som museiföremål måste ändå vara en felaktig linje. När nu riksdagen har bestämt sig för en hög grad av bevarande av dessa byggnader tycker jag att det är självklart att de också skall ges en meningsfylld användning.

Att riksdagen bör äga det hus den bor i tycker jag är en självklarhet, ty det ger riksdagen möjligheter att planera sin verksamhet på ett annat sätt än om den är hyresgäst, även om jag vågar säga att riksdagen hittills inte haft någon större anledning att klaga på sin hyresvärd.

Någon har ifrågasatt varför då inte riksdagen köper sitt nuvarande provisoriska hus för att där få göra vad den vill. Ja, riksdagen får inte heller göra vad den vill om den köper huset. Kommunen har i sitt försäljningsalternativ krävt att kulturaktiviteter och affärer skall vara kvar, även om riksdagen köper huset. Denna begränsning av användningen av sitt eget hus ser jag som ett starkt skäl till att riksdagen inte kan förvärva fastighetskomplexet vid Sergels torg.

Därtill skall läggas att jag finner det mindre lämpligt att riksdagen skall bygga upp en fastighetsförvaltning som skall hyra ut lokaler av olika slag. Nästan halva huset skall ju hyras ut till andra intressenter än riksdagen. Den yta som staden skall disponera är 18 000 m². Stadens hyresbud för denna yta är 11 milj. kr. Dessutom skall knappt 3 000 m² utnyttjas av butiker o. d. Hur stor hyressumman för detta blir vet jag inte, men den räcker inte långt när det gäller att betala den totala hyran. Det finns dessutom 14 700 m² som utgörs av garage, vägar under huset och alla sådana utrymmen, som riksdagen inte är så särskilt intresserad av att förvalta och som ger mycket små hyror.

Det kommer också att bli åtskilligt dyrare per år för riksdagen att vara herre i eget hus vid Sergels torg än att vara hyresgäst vid Sergels torg. Det är väl egentligen alternativet att äga huset vid Sergels torg som skall jämföras med Helgeandsholmsalternativet, inte hyresalternativet. Förklaringarna till att det blir mycket dyrare att äga huset än att hyra det är flera, men den främsta är att kommunen vid en försäljning vill tillgodogöra sig markvärdestegringen. Det är kanske inte heller så mycket att säga om det. I kommunens offert beräknas markens värde till 109 milj. kr. av det totala beloppet på omkring 411 milj. kr. I hyresalternativet tas inte ut hyra mera än på en del av det markvärde som kommunen anser vara det rätta. Några exakta kostnadsberäkningar har inte utförts beträffande merkostnaden för riksdagen, om denna skulle äga sitt hus vid Sergels torg. Då ett sådant alternativ bedömts som orealistiskt av många andra skäl, har man tyckt att man inte behövt göra några sådana beräkningar.

Jag vågar dock påstå att om riksdagen av något skäl ville äga fastighetskomplexet vid Sergels torg så skulle denna önskan dra en ytterligare kostnad på åtskilliga miljoner kronor.

Då alltså riksdagen utan denna kostnad kan få lokaler i eget hus och då riksbyggnaderna på detta sätt blir bevarade och får en meningsfull användning anser jag att riksdagen bör besluta sig för en återflyttning. Det skall dessutom tilläggas att gjorda utredningar visar att det är möjligt att få minst lika funktionsdugliga lokaler på Helgeandsholmen både enligt alternativet H 1 och alternativet H 2 – kanske t. o. m. de lokalerna i vissa avseenden är bättre. Jag kan bl. a. nämna att det varit möjligt att i Helgeandsholmsalternativen ge *alla* ledamotsrummen toalett och duschutrymmen och övernattningsmöjlighet, vilket man i dag icke har vid Sergels torg.

Utskottet har ansett utredningens kostnadsredovisningar ofullständiga och krävt förnyade beräkningar. Vad utskottet i första hand anmärkt på är att man inte tagit med kostnaderna för kanslihusets evakuering liksom att utredningen gjort jämförelserna mellan alternativen i 1974 års priser och inte i 1982 års prisläge.

För att bevisa hur felaktiga utredningens kostnadsberäkningar är har utskottet begärt exempel på jämförelser av kostnaderna, om byggnads-kostnaderna skulle fortsätta att stiga. Sådana beräkningar är självfallet

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

omöjliga att göra. Ingen vet var byggnadskostnaderna kommer att hamna. Men även om man gör det och tar en tioårsperiod bakåt i tiden, från den tidpunkt då utredningen höll på med sitt arbete, som bakgrund, så kommer man fram till att skillnaden mellan alternativen ändå inte blir stor. Vid en 5-procentig byggnadskostnadsstegring – det är ungefär vad den här tioårsperioden har visat, om man går från 1974 bakåt – blir kostnaden fortfarande till Helgeandsholmsalternativens fördel. Men, som jag har sagt förut, de här kostnaderna är relativt ointressanta, eftersom de ligger så väldigt nära varandra.

Inom konstitutionsutskottets kansli har man låtit upprätta en tablå, som det heter i betänkandet. Jag känner inte till om utskottsledamöterna står bakom den tablån; jag hoppas att de inte gör det, för något mera felaktigt beräkningssätt får man verkligen leta efter. Jag vet inte om jag skall tolka herr Ahlmark så, att han står bakom den.

Man har utgått från en 7-procentig inflationsutveckling. Hur man kan göra det trovärdigt hör inte hit; man förutspår bara att det skall bli 7 % inflation i fortsättningen varje år, eventuellt 9 %. Men trots detta kommer man fram till att alternativen S och H – Sergels torg och Helgeandsholmen – är ungefär likvärdiga. Då klipper man till med evakueringskostnader på 13,6 miljoner per år för kanslihuset – 13,6 miljoner per år!

Enligt utredningens uppfattning hör de här kostnaderna inte hit, eftersom departementets överflyttning till Klara ändå kommer att ske, oberoende av riksdagshusfrågan. I varje fall planerar byggnadsstyrelsen sedan tio år tillbaka för detta och köper mark undan för undan; just nu gör man stora inköp. Det är troligt att i den händelse riksdagen beslutar sig för att ta kanslihuset i anspråk påskyndas överflyttningen, och detta måste väl egentligen vara ett plus om utskottets inflationsteori är riktig, för då blir det ju 10 milj. kr. dyrare för varje år man väntar med att flytta. Har man därutöver mark inköpt som inte blir använd, så kostar också det pengar. Men det troliga är att de utrymmen i Klara som i dag planeras av byggnadsstyrelsen, om inte departementen vill flytta in i dem, kommer att användas för kontorslokaler åt olika verksamheter inom den statliga förvaltningen – lokaler som annars kunde ha legat på helt andra ställen än i Klara med de höga hyror som där gäller.

Vidare räknar man i den här tablån med en dubbelhyra under två tre år därför att departementen måste flytta innan riksdagen flyttar in. Man har kommit fram till att det i 1982 års penningvärde skall kosta så där 40 milj. kr. Då har man tydligen förutsatt att regeringen skall stanna för evigt i kanslihuset och att man aldrig någonsin i historien behöver bygga om eller modernisera det huset. För skall man göra det måste en flyttning ske, och då kommer huset ovillkorligen att stå tomt någon gång. Och skall man över huvud taget räkna någon kostnad för detta – att huset står tomt – så får man väl ändå inte räkna dubbelt på de dyra hyror som man tänker sig i framtiden utan man skall endast räkna ränta på det beräknade värdet av kanslihuset – ett beräknat värde som vi alla är överens om. Det blir inte några 40 milj. kr. utan på sin

höjd 7 milj. kr. Men detta är typiskt för hela det räknesätt som finns i kalkylexemplen. Kostnadsjämförelsen avseende regeringens tillvaro i kanslihuset resp. nybyggelse har gjorts mellan 250 kr. per m² i ett omodernt hus och 450 kr. per m² i ett nybygge. Det är en riktig kostnadsjämförelse för dagen, men den förutsätter att det aldrig någonsin kommer att göras någon ombyggnad i kanslihuset och att man för framtiden i det gamla, omoderna kanslihuset kommer att arbeta lika effektivt som man gör i det nya huset.

Alla begriper att så här får man inte handskas med siffror.

Dra bara ut inflationsberäkningarna, som kalkylexemplen innehåller, några tiotal år framåt i tiden, så kommer nybyggnadskostnaderna och den därav följande hyran att bli så höga att det blir omöjligt att någonsin lämna de gamla lokalerna, som utskottet tydligen förutsätter att man aldrig skall bygga om – och ändå bo i dem!

Men som jag sagt tidigare är alla dessa kalkyler på evakueringskostnader totalt onödiga och ointressanta i dagens sammanhang, då en planering för överflyttning av departementen pågått sedan länge, oberoende av riksdagshusfrågan.

Utskottet menar nu att man kan uppskjuta det slutliga beslutet ett eller ett par år – minst ett par år blir det väl – då inga kapitalkostnader finns för riksbyggnaderna. Så långt är det rätt. Men om den inflationsteori man själv har byggt upp inom utskottet är riktig, så innebär ju det uppskov som utskottet föreslår riksdagen på ett par år – för det blir det i alla fall om man skall räkna utredningen plus tiden innan riksdagen hinner fatta beslut – att de nya Helgeandsholmsalternativen, med den inflation som skall läggas på, blir 20 milj. kr. dyrare. Precis så blir det med den teori som utskottet självt använder, men det har man inte talat om någonsans.

Riksdagen måste enligt min uppfattning nu bestämma sig för hur man vill ha det. Den här frågan har stötts och blötts tillräckligt länge nu. En ny utredning kan inte kasta mycket nytt ljus över den, det kan bara utvecklingen och erfarenheten göra.

Då reservationen ansluter sig till förvaltningsstyrelsens förslag i stort ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar Petersson i Nybro, Adamsson, Larsson i Karlskoga, Mellqvist, Stadling och Hagberg i Örebro, fru Åsbrink och fröken Sandell samt herr Augustsson (samtliga s).

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är självfallet omöjligt att i en kort replik ta upp allt vad som här sagts, men låt mig ändå försöka med något.

Det verkar som om man nu ville pressa fram ett avgörande. Kammaren skall till varje pris besluta i dag om att flytta till Helgeandsholmen. Varför detta? Jag har funnit ett skäl för det, och det är att det blir dyrare om man gör det senare. Men kostnaden blir ju ännu större om det visar

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

sig, när man har flyttat dit, att ett av de första beslut riksdagen då kommer att fatta blir att man skall göra en ny utredning och försöka skaffa en ny byggnad.

Herr Wärnberg försökte komma ur detta genom att säga att man inte vet vad riksdagen kommer att vilja om några år. Nej, självfallet vet man inte det. Men skulle man räkna på det sättet, skulle vi ju inte kunna fatta några beslut som gällde våra egna angelägenheter – annat än möjligen för den treårsperiod som vi nu sitter. Skulle man inte våga fatta beslut som gäller längre tider därför att man inte säkert vet vad riksdagen kommer att vilja i framtiden, då lär det inte vara möjligt för oss att fatta så särskilt många beslut.

Jag har aldrig räknat med att riksdagen ständigt skall expandera. Men vi kan konstatera att riksdagen *har* ökat sina ytor för varje årtionde som gått. Under den period som det gamla huset användes ökade lokalanvändningen med ungefär 100 %. Jag har inte räknat med något sådant för framtiden, men jag menar att det ändå skall finnas expansionsmöjligheter och att man skall veta vilka dessa möjligheter är, så att de som har att besluta i fortsättningen också skall kunna ta ställning.

Jag förstår ju att en del är helt inriktade på att de skall flytta till Helgeandsholmen – de kan inte tänka sig någon bättre lösning av problemet. Men det är ju inte säkert att de som sitter i riksdagen på 1980-talet och 1990-talet och under nästa århundrade känner samma djupa entusiasm för Helgeandsholmen. De kanske vill ha andra lösningar, men de blir bundna, om de inte vet vilka expansionsmöjligheter som finns.

När det gäller utflyttningen har Erik Wärnberg och jag skilda meningar. Jag anser att så mycket som möjligt bör samlas i riksdagsbyggnaden. Jag betraktar det som ett värde för riksdagens revisorer att få arbeta i samma hus som vi andra.

Nu ser jag att tiden är ute, och därför hinner jag inte gå in på de ekonomiska kalkylerna, utan det får väl andra talare ta upp.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan säger att vi måste bygga ett hus som kommer att tillfredsställa riksdagsmännens anspråk år 2000 eller kanske t. o. m. längre framåt i tiden. Vad vet herr Johansson om vad riksdagsmännen år 2000 vill egentligen? Det kan herr Johansson inte veta någonting om, och det finns inte planer att någon utredning skulle veta vad de riksdagsmännen vill.

Det går liksom inte att bygga upp det hela på att vi under alla omständigheter skall veta att huset räcker till för allting som riksdagsmännen år 2000 kommer att vilja ha. Vi måste väl utgå från ett behov som vi kan överblicka i dag, och det är det lokalbehov som vi har spikat.

Finns det dessutom 3 000 m² överyta som omedelbart går att ta till

och finns det dessutom 15 000 m² expansionsutrymme, så har vi ett och ett halvt nytt riksdagshus jämfört med vad vi hade 1970 att disponera.

Det måste vara någon måtta på expansionen.

Herr LARSSON i Staffanstorps (c):

Herr talman! Jag skall egentligen så här i debattens slutskede bara ge en liten redogörelse för hur den här frågan har legat till utredningsmässigt sett.

Det har ju under debattens gång sagts att vi har bl. a. inte beaktat de olika möjligheter som funnits att välja på när det gäller andra alternativ här i denna stad. Då vill jag först erinra om att Sveriges riksdag inbjöd i juni 1971 till nordisk arkitektävling om riksdagshus på Helgeandsholmen. Tävligen arrangerades i två steg, av vilka det första var en kombinerad allmän tävling.

Riksdagen har beslutat att riksdagens hus skall förläggas till Helgeandsholmen. Försök har gjorts vid flera tillfällen under förhandlingar med Stockholms kommun att pröva andra förläggningsplatser för riksdagens permanenta byggnad. Detta har ju också debatterats här. Det har inte varit möjligt att nå ett sådant resultat vid dessa förhandlingar att något annat alternativ stått till buds från riksdagens synpunkt sett. De olika förläggningsalternativ som föreslogs avvisades helt enkelt av Stockholms kommun, och därför fattades riksdagsbeslutet att, som jag sade, riksdagen skulle bli kvar på Helgeandsholmen.

Alternativet för tävlingen blev därför ny- eller ombyggnad på Helgeandsholmen. Prisnämnden bestod av en representant för vardera av fyra riksdagspartier samt arkitekter från Sverige, Danmark, Norge och Finland. Prisnämndens majoritet stannade för att ge första pris åt ett nybyggnadsförslag som innebar rivning av bl. a. riksdagshuset.

Fru Kristensson och jag var de enda representanterna i prisnämnden som reserverade oss för ombyggnadsalternativet. Vi förordade då det förslag som av prisnämnden fick fjärde pris – betecknat nr 022 – och det innebar ett helt bevarande av riksdagshuset men nybyggnad på riksbankstomten. Det förslaget är i stort sett detsamma som i den nya utredningen betecknas som alternativ H 1, och jag vill gärna säga att det är ett väl genomtänkt och mycket funktionellt förslag.

Utskottets ordförande förutsatte att man skulle kunna ta upp nya förhandlingar med Stockholms kommun. Liksom herr Wärnberg tror jag emellertid inte att sådana nya förhandlingar skulle leda till några andra lokaliseringmöjligheter, ty Stockholms kommun är uppenbarligen främst intresserad av att säga till riksdagen: Ni skall bli kvar där ni är.

Stockholms kommun gick också in för att kritisera de alternativ som vi hade föreslagit i utredningen, främst det som betecknades H 1 – det skulle bli en så stor byggnad på riksbankstomten och den fördömde man av stadsbildsskäl.

Det ombyggnadsförslag som prisnämnden gav femte pris har samme upphovsman som det som nu i omarbetat skick kallats förslag H 2, och

det är det som utredningen nu föreslår komma till utförande. Även detta förslag är enligt vår bedömning mycket funktionellt, samtidigt som det är mindre miljöstörande än H 1, som har en mycket högre byggnadsvolym. H 2 innebär endast en mindre förändring av exteriören på riksbanksbyggnaden men givetvis en kraftig förändring av interiören. Inte heller H 2 ändrar riksdagshusets utseende exteriört. Det bibehåller alla de partier som ur bevarandesynpunkt är värdefulla. En nackdel är kanske förbindelsen till kanslihuset, alltså den bro som utskottets ordförande här talade om.

När prisenämndens förslag gick ut på remiss blev resultatet ett överväldigande ja till bevarande av det gamla riksdagshuset, alltså ett nej till nybyggnadsalternativet. I det läget hade förvaltningsstyrelsen att överväga vilka åtgärder som borde vidtas för att lösa frågan om riksdagens hus på längre sikt. Vi hade att ta hänsyn till det av riksdagen i maj 1969 fattade beslutet att riksdagens hus skulle vara förlagt till Helgeandsholmen – och vilka möjligheter som fanns att effektuera det beslutet. Vidare hade vi att ta hänsyn till resultatet av arkitekttävlingen och till inkomna remissyttranden, vilka dock endast rörde ombyggnadsalternativet. Likaså hade vi vid bedömningen att ta hänsyn till vilka förutsättningar som fanns att stanna kvar i det av Stockholms kommun ägda byggnadskomplexet här vid Sergels torg. Resultaten av dessa överväganden är nu väl kända.

Det är inte så som det tidigare har sagts i debatten, att utredningen inte har övervägt Sergelstorgsalternativet. I förvaltningsstyrelsens redogörelse till riksdagen finns synpunkter på hur utredningen såg på det alternativet.

Förvaltningsstyrelsen har nu enhälligt föreslagit återflyttning till Helgeandsholmen. Konstitutionsutskottet har sänt ut ärendet på en ny remissomgång. Som utskottet konstaterar har därvid flertalet remissorgan förordat en återflyttning, som jag bedömer det i stort sett enligt det förslag som förvaltningsstyrelsen har lagt.

Helt övertygade om att en ny utredning behövs har egentligen endast länsstyrelsen och Kungl. Akademien för de fria konsterna varit. Uppenbarligen har utskottsmajoriteten lagt väl stor vikt vid Konstakademiens yttrande. Ingen redovisning görs av vilka som deltagit i dess beslut eller hur detta har fattats. Det vore nämligen mycket intressant att få veta, med tanke på att akademien rymmer ett antal ledamöter som har gjort egna förslag till lösning av riksdagens byggnadsfråga.

Förslagsställarna har naturligtvis haft möjlighet att ge synpunkter på riksdagens framtida lokalfrågor. Akademiens yttrande, som enbart underreknats av dess sekreterare, borde för att kunna tillmätas någon tyngd ha innehållit upplysningar om vilka som deltagit i beslutet.

Herr talman! Vi har från utredningens sida, med anlitande av den bästa expertis som stått att få, vilka här med namn och funktion är redovisade på s. B 113 i utskottets betänkande, verkligen försökt att utreda riksdagens olika förutsättningar att få ett funktionellt och bra riks-

dagshus. Resultatet av denna utredning föreligger och redovisas av en enhällig förvaltningsstyrelse.

Ombyggnadsalternativet är enligt min och mångas uppfattning en bättre lösning ur både funktions- och säkerhetssynpunkt än Sergelstorgsalternativet. Inte minst den senare synpunkten tycker jag vi skall tillmäta stor vikt. Folkrepresentanterna får genom en ombyggnad ett parlament som ger ett representativt intryck i stadsbilden. Byggnaderna på Helgeandsholmen speglar en viktig epok och utgör en symbol för den svenska parlamentariska demokratin. Dessa byggnader har också den fördelen att de äges av riksdagen som därigenom fritt kan förfoga över deras användning även i framtiden.

Nya utredningar skapar säkerligen inga nya lösningar som kan medföra förändringar av vad som tidigare har presenterats om riksdagens hus. Risken är väl bara den att tidsåtgång med stegrade kostnader kan fördyra den återflyttning som de flesta ändå anser bör ske.

Det ombyggnadsförslag som lagts innebär ett modernt inrett parlament med goda funktioner – bättre än nu och med bättre säkerhetsfunktioner. Svenska folket måste kunna ha rätt att begära att inte Stockholms kommun i eget intresse försöker dirigera hur och var den svenska parlamentsbyggnaden skall vara placerad i fortsättningen. Det är ju svenska folket som äger det markområde och de byggnader som finns på Helgeandsholmen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag skall som motionär i den här frågan använda mina sex minuter till några erinringar.

Min partikollega Åke Wictorsson och jag motionerade redan 1973 i den här frågan och hemställde då att riksdagen uttalar sig för att förhandlingar genom förvaltningsstyrelsens försorg tas upp med Stockholms kommun för att utreda möjligheterna till en varaktig förläggning av riksdagen i de av kommunen ägda lokalerna vid Sergels torg.

Denna motion fick en mycket positiv behandling i konstitutionsutskottet och av riksdagen. Utskottet underströk då vikten av att utredningsarbetet inriktas på att ge riksdagen underlag för beslut om vilkedera av de båda huvudalternativen, kvarblivande vid Sergels torg eller återflyttning till Helgeandsholmen, som borde genomföras.

År 1974 återkom samma motionärer i anslutning till förvaltningsstyrelsens förslag. Vår motion hade då som hemställan att riksdagen begär ytterligare utredningar inkluderande förhandlingar med Stockholms kommun om de båda huvudalternativen innan ett slutgiltigt beslut fattas om förläggningen av riksdagens hus.

Vår motivering var att det inte förelåg tillräckligt underlag för beslutet. Behandlingen i utskottet har väl också bekräftat denna vår inställning;

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

det tror jag att alla som har läst igenom betänkandet och noga studerat det är villiga att understryka.

Vi ansåg då att man hade anledning att kritisera förvaltningsstyrelsens uttalande om möjligheterna till expansion vid Sergels torg. Jag delar KU:s ordförande Hilding Johanssons uppfattning att det realistiska alternativet, om vi skulle stanna här, skulle vara ett utnyttjande även av östra delen av Kulturhuset för att tillgodose de expansionsbehov som kan uppkomma.

Här har också talats om säkerhetsproblemen. De måste lösas oavsett vilket alternativ man väljer. Vi motionärer har emellertid fäst än större avseende vid riksdagens tillgänglighet, och därvid har vi vågat uttala som vår uppfattning, att det nuvarande riksdagshuset väl svarar mot en modern tids krav på öppenhet i politiken. Vi har framhållit att det ligger mitt ibland folket, intill det livfulla Sergels torg, och har överlägsna kommunikationer, till fördel för både väljare och valda.

I dag går vi att ta ställning till ett utskottsbetänkande som innehåller två huvudlinjer. Reservanterna förordar ett principbeslut om flyttning till Helgeandsholmen, som skall verkställas tidigast sommaren 1981. Det skall ske till en kostnad som i nuläget kan beräknas till ca 180 milj. kr. Om det beslutet fattas, sker det utan att reservanterna själva är på det klara med vilket alternativ på Helgeandsholmen som är bäst. Majoriteten begär en översyn och förhandlingar beträffande oklara punkter, såsom miljöfrågorna. Det är ju frågor som kräver förhandlingar mellan kommunen och riksdagen. Likaså bör man skapa bättre kunskaper om alternativet Sergels torg både då det gäller inköp av huset och då det gäller expansionsmöjligheterna. Här har man all anledning att trycka på Stockholms kommun i förhandlingarna – de är ingalunda slutförda.

Denna översyn och förhandling har vi gott rådrom att slutföra. Riksbyggnaderna är i dag självförsörjande. De tar in inkomster som gör att de inte är någon belastning ekonomiskt sett. Vidare lider vi ju ingen nöd här vid Sergels torg. Lokalerna är funktionellt ändamålsenliga.

Jag vill med detta yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! I konstitutionsutskottets betänkande sägs att en utgångspunkt för ett ställningstagande i lokalfrågan är att riksdagen bereds möjlighet att på bästa sätt fylla sina funktioner.

Jag skulle vilja ta fram en funktion som riksdagen har men som jag tycker nära nog har kommit bort i den här debatten, nämligen riksdagens skyldighet att underlätta kontakterna utåt med väljarna. Där är det ju så, att dessa kontakter under de senaste åren har blivit allt fler. De har också, som jag ser det, blivit allt värdefullare. Jag tror att den nuvarande lokaliseringen på ett unikt sätt stimulerar till kontakter mellan riksdagsmännen och väljarna.

Här finns det, tycker jag, en skillnad i synsätt mellan utskottsma-
joriteten och reservanterna. Reservanterna tar inte fram den här kon-

taktfunktionen utan fäster sig mera vid det som en av företrädarna för denna uppfattning uttryckte när han talade om att riksdagshuset måste ge ett representativt intryck i stadsbilden. Det kan i och för sig vara befogat, men det finns en risk för att man framhäver detta på ett sådant sätt att man minskar möjligheterna att upprätthålla kontakter mellan riksdagsmännen och väljarna.

Vi skall inte, menar jag, nu binda oss för en lösning som kan bidra till att de många och värdefulla kontakter mellan väljarna och oss riksdagsmän som nu förekommer skulle minska i framtiden. När man som reservanterna tvärsäkert vill fastlägga lokaliseringen till Helgeandsholmen finns det en risk härför. Om man anser att det är en viktig funktion för riksdagen och dessa ledamöter att hålla många och öppna kontakter med väljarna borde man låta det beredningsarbete som förestår i mindre utsträckning bindas på det sätt som reservanterna föreslår.

Jag tycker att detta är ett viktigt skäl att följa utskottsmajoriteten och inte nu låsa sig.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Bland alla de svaga skäl som har anförts för att vi skall stanna kvar här vid Sergels torg tycker jag att detta att man härigenom uppnår en bättre kontakt med väljarna är det i särklass svagaste. Det tyder på att man anser att de människor som har sina vägar förbi Gamla stan och Helgeandsholmen är mindre representativa för svenska folket än de människor som råkar ha sina vägar förbi Sergels torg. Det är ett argument av noll och intet värde, för att uttrycka sig mitt.

Jag vill bara göra ett påpekande. Det har sagts att reservanterna inte vet vilket alternativ de vill ha. Det är alldeles felaktigt. Det står uttryckligen i reservationen punkten 1 b att man skall uppdra "åt förvaltningsstyrelsen att föranstalta om fortsatt arbete med riksdagens lokalfrågor i första hand enligt alternativ 2 i Riksdagshusetutredningen 1974 och återkomma till riksdagen med nytt förslag, om förvaltningsstyrelsen skulle finna att nya överväganden talar för andra lösningar eller om andra förhållanden framkommer som motiverar detta".

Det är alltså ingen som helst tvekan om vilket alternativ förvaltningsstyrelsen och reservanterna vill ha. Men vi har sagt att om det uppkommer problem av betydelse skall förvaltningsstyrelsen återkomma till riksdagen. Det är alltså en säkerhetsventil för att tillförsäkra riksdagen det inflytande som den naturligtvis skall ha. Jag sade i mitt första inlägg att detta gäller om det mot förmodan skulle uppkomma några sådana problem.

Reservanterna vet nog vad de vill, men det gör inte utskottsmajoriteten. En grupp vill flytta tillbaka till Helgeandsholmen och låta bygga ett stort glas- och betongkomplex på den nuvarande riksbankstomten. En annan grupp vill stanna kvar här vid Sergels torg. Vilken av de grupperna som kommer att vinna i en eventuell utredning är omöjligt att

Onsdagen den
28 maj 1975

Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt

säga. Vi får i själva verket en mycket betydande osäkerhet i fråga om framtiden.

Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen; jag vill bara konstatera att den här debatten har visat att det finns goda expansionsmöjligheter i reservanternas och förvaltningsstyrelsens förslag. Inte minst herr Wärnbergs inlägg har visat att ekonomiskt sett är reservanternas och förvaltningsstyrelsens förslag fördelaktigt. Slutligen tycker jag också att debatten har visat värdet av att vi fattar ett principbeslut i dag, så att de gamla riksbyggnaderna på Helgeandsholmen får en adekvat användning.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det framskymtade i herr Svenssons i Eskilstuna anförande och även i herr Ahlmarks inlägg tidigare att utredningen inte skulle ha arbetat helt förutsättningslöst utan redan från början bestämt sig för Helgeandsholmsalternativet och att man egentligen inte haft några förhandlingar med Stockholms kommun. I det förslag till en särskild beredning som föreligger har särskilt betonats att det är förhandlingar man skall ha med Stockholms kommun; ordet *förhandla* har kursiverats i utskottets betänkande.

Jag vill till detta bara säga att utredningen har träffat borgarråd och chefstjänstemän i Stockholms kommun. Borgarråden har man träffat i varje fall två gånger och tjänstemännen åtskilligt flera gånger. Vi har förhandlat på basis av en offert som inlämnats av Stockholms kommun. I den offerten hade man preciserat ett pris. I detta pris hade man förmodligen också inräknat förräntningen på en rätt kraftig markvärdestegring. I den förhandling som vara kapade Stockholms kommun av ett par miljoner kronor på det första anbudet, eftersom man just nu inte behövde ha ut förräntningen på markvärdestegringen; det kunde man få så småningom. Det var motiveringen.

Vi har alltså haft förhandlingar. Man kan då naturligtvis säga att det inte varit några benhårda förhandlingar och att vi inte sagt till Stockholms kommun att om vi inte får det och det priset så sticker vi härifrån eller sätter oss på er. Nej, sådana förhandlingsmetoder har vi inte använt och bör inte heller göra det. Jag tror att representanterna för Stockholms kommun i dessa seriösa förhandlingar begärt vad man anser sig behöva få ut. De tillstår öppet att de subventionerar riksdagen under de år vi sitter här enligt det nu gällande hyresavtalet. Jag tycker inte att riksdagen skall begära att Stockholms kommuns skattebetalare skall subventionera ett riksdagshus. Därför anser jag att den offert som Stockholms kommun lämnat är realistisk, och det är på denna offert man byggt upp kostnadsjämförelserna och det förslag som man kommit fram till.

Om man sedan skall behöva tala om husen, så har det ändå gjorts förbehåll för att kulturaktiviteterna skall vara kvar. Det är möjligt att vi kan strunta i vad kommunen önskar. Har vi en gång förvärvat huset är det bara att köra ut kulturaktiviteterna, om nu riksdagen vill expandera,

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riksdagens
lokalfrågor på
längre sikt*

och bli de kulturbarbarer som vi en gång beskyllts för att vara. Men i det läge som vi i dag befinner oss i är det meningen att kulturaktiviteterna skall vara kvar i detta hus tillsammans med riksdagen. Om riksdagen förvärvar huset måste vi vara förvaltare av kulturhusdelarna, affärslokaler och sådant. Den saken är klar. Om vi ändå mot all förmodan skulle köra ut dessa kulturaktiviteter exempelvis från östra Kulturhuset, är det inte så rasande lätt att göra om det huset till riksdagshus. Jag tror att de kostnader som redovisats i den tablå som upprättats inom konstitutionsutskottets kansli också på den punkten kan vara diskutabla.

Sedan kan man som herr Svensson i Eskilstuna säga att det här läget är värdefullt och att vi skall ha en öppenhet i politiken. Jag är den förste att instämna med honom i detta. Men vad vet konstitutionsutskottet om utvecklingen när det gäller öppenhet om fem tio år framåt i tiden? Vi har fått en terrorverksamhet ute i världen som gör att öppenheten håller på att försvinna. Jag är inte alls säker på att det svenska riksdagshuset för all framtid kan fortsätta att ha den öppenhet som vi har i dag. Det vet vi ingenting om. Skall denna beredning också utreda frågan huruvida vi i framtiden skall ha en öppenhet eller inte? Rikspolisstyrelsen är mycket kritisk mot detta hus. Det går inte att här få en tillfredsställande säkerhet. Hur det blir i detta avseende i framtiden vet vi som sagt ingenting om, men jag har velat understryka att dessa förhållanden bör ställas mot skälet om öppenhet. Utvecklingen pekar tyvärr mot en mindre öppenhet.

Jag återkommer till det herr Johansson i Trollhättan sade om att han och jag har olika åsikter: han vill ha så mycket som möjligt i huset – revisorer och andra organ – medan jag skulle vilja flytta ut en hel del funktioner. Jag vågar påstå att riksdagshuset i första hand skall vara till för riksdagsmännen och de funktioner som hänger samman med deras arbete. Det går inte att bygga upp ett riksdagshus med allting inom sina väggar och få det huset att fungera. Med ytterligare 50 000–60 000 m² godtagbar rumsyta kommer vi att få ett riksdagshus som blir omöjligt att hantera. Vi kommer inte att hitta varandra. Vi hamnar i en situation, där riksdagsmännen kommer att spela en helt underordnad roll jämfört med alla andra funktioner.

Det går mycket bra, Hilding Johansson, att ha de funktioner som jag talade om utanför huset, om det skulle behövas. Vi måste inte inställa konstitutionella förändringar genom brist på utrymme. Det finns många aktiviteter som gör sig lika bra utanför detta hus, några meter bort i någon annan byggnad.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag skall fullfölja de tidigare resonemangen endast på tre punkter. Den första gäller det påstående som herr Björck i Nässjö gjorde, nämligen att majoriteten i konstitutionsutskottet inte vet vad den vill. Nåja, visst vill den ha en förnyad utredning. Så mycket har väl ändå herr Björck fattat efter de många månadernas behandling och

efter mina deklARATIONER här i dag. Men önskar man en fortsatt utredning, kan man väl inte samtidigt engagera sig för det ena eller andra alternativet, utan då får man låta den fortsatta utredningen avgöra vilket alternativ man till sist väljer.

Den andra punkt jag skall ta upp handlar om aktiviteterna utanför huset. Det kan nog inte hjälpas att herr Wårnberg och jag har delade meningar på denna punkt. Herr Wårnberg förklarade nyss att det är sådant som gäller riksdagsmännen som skall försiggå i detta hus. Härom är vi helt överens. Men den verksamhet som riksdagens revisorer bedriver, vilket var mitt exempel, sköts ju också den av riksdagsledamöterna. De får nu gå till andra lokaler, när de skall träffa tjänstemännen, eller också får tjänstemännen komma hit. Nog får vi räkna in riksdagens revisorer i riksdagens kontrollmakt.

Den tredje punkt jag skall ta upp gäller öppenheten. Jag vet naturligtvis inte hur vi skall se på den saken i framtiden, men nog bör vi sträva efter att ha så stor öppenhet som möjligt gentemot väljarna. Det vore felaktigt om ett parlament skulle sluta sig inne mot väljarna. Terrorismen för med sig sina problem, men de får lösas på annat sätt än genom att parlamentet upphör att ha en öppen attityd mot allmänheten.

Sedan vet vi naturligtvis ingenting om framtiden. Men herr Wårnberg vill ändå i dag ha ett beslut i den riktning som han sedan länge har funnit vara den riktiga. Herr Wårnberg vet ingenting om hur framtidens riksdagsmän kommer att ställa sig till detta. Men jag anklagar inte ett ögonblick Erik Wårnberg för att ha valt en ståndpunkt och vilja genomföra den utan att veta detta. Det är så med oss alla att vi måste ta på oss ansvaret inför framtiden. Jag anser att man då bör ha möjlighet att pröva, om man inte kan ta hänsyn till de funktioner som man ändå utifrån kända förhållanden kan förutsätta att riksdagen skall ha år 2000 och undersöka vilka behov av lokaler som detta kan leda fram till.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Herr Wårnberg sade att förhandlingarna med Stockholms kommun var slutförda. Men den som läser kommunens remissyttrande, som finns återgivet i detta betänkande, finner ju att man på en rad ställen har nya synpunkter. De berör miljöfrågorna när det gäller Helgeands-holmsalternativen och fordrar alltså fortsatta samtal och förhandlingar. Men de rör också den fråga som jag tog upp i mitt förra anförande, nämligen möjligheten till expansion vid Sergels torg. Där finns också möjligheter till fortsatta samtal, och jag anser att de bör utnyttjas.

Herr Wårnberg sade att om vi tar i anspråk östra delen av Kulturhuset så uppträder vi som något av kulturbarbarer. Jag kan inte dela den uppfattningen. Jag tycker att det i centrala Stockholm finns mycket av kulturaktiviteter redan nu, och det är säkert många i den här kommunen som anser att det är bättre att förlägga dessa aktiviteter till de platser ute i förorterna där människorna bor. Jag tror alltså att denna möjlighet är öppen för förhandlingar.

Sedan sade herr Wårnberg att han inte vill skrårma med terrorister och sådant men att man ju inte vet vad som kan hårda. Varför tar han då upp den saken? Ligger det ändå inte till på det sättet att vi för planeringen av ett framtida riksdagshus skall utgå ifrån att vi alltfort skall leva i ett öppet demokratiskt samhälle och att därför kontakten med väljarna och det centrala läget för riksdagshuset är viktiga faktorer vid behandlingen av den fråga som vi nu står inför?

Herr WÅRNBERG (s):

Herr talman! Jag tycker att Hilding Johansson och jag börjar komma sams, för nu sade han att han vet heller ingenting om framtiden. Det tycker jag är ett ganska stort framsteg. Vidare sade han att det är de nu kända förhållandena vi skall ta hänsyn till. Ja, det är just precis vad utredningen har gjort. Alla i dag kända förhållanden har man tagit hänsyn till och icke till propåer som kommit från någon enstaka riksdagsman. Man har tagit hänsyn till kända förhållanden – resten är ingenting annat än spekulationer om hur framtiden kommer att se ut.

Vad betråffar herr Svensson i Eskilstuna och miljöfrågorna vill jag säga att vi naturligtvis inte har diskuterat med Stockholms kommun exakt hur bron kommer att inverka på den yttre miljån, men vi har redan fått tillräckligt många bevis för att Stockholms kommun hellre tar alternativet H 2 än alternativet H 1, samtidigt som kommunen förklarar att man på allt sätt är beredd att hjälpa oss att få en ändamålsenlig parlamentsbyggnad.

Det förhållandet att flera instanser tycker att alternativet H 2 åndrar miljån mindre än alternativet H 1 har gjort att jag för min del förordar H 2, åven om jag utan vidare kan säga att med avseende på funktionsdugligheten är nog H 1 lika bra som H 2. Men eftersom det finns ett sådant motstånd mot den stora byggnaden på riksbankstomten har jag för min del anslutit mig till linjen om H 2 trots att jag som sagt anser att det finns mycket stora kvalitåer hos alternativet H 1.

Jag har inte skrårmt med terrorister, men jag har stållt åppenheten i framtiden mot det förhållandet att tendensen i dag pekar mot en mindre åppenhet. Om vi skall gå efter i dag kända förhållanden, herr Svensson, måste vi tyvår säga att åppenheten i framtiden inte torde komma att bli så stor som i dag. Jag beklagar det och hoppas att det inte skall behåva gå på det sättet, utan jag hoppas verkligen att riksdagen skall kunna så att säga hålla åppet hus. Men jag förstår inte varför det inte kan vara åppet hus på Helgeandsholmen. 300 meter eller vad det kan vara har väl inte avskräckt någon människa ånnu, så det kan väl inte spela någon roll för åppenheten var riksdagshuset ligger.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Detta om åppenheten anser jag vara ett viktigt argument för en fortsatt prövning av de här frågorna, men jag har också sagt att

man samtidigt måste ta hänsyn till kravet på säkerhet, vilket alternativ man än väljer.

Herr Wårnberg är som företrädare för förvaltningsstyrelsen part i målet här, och självklart försöker han att något bagatellisera de kostnader som en återflyttning till Helgeandsholmen innebär.

Men jag vill ändå slå fast att man här forcerar fram ett principbeslut om en flyttning utan att man har klarat ut de här frågorna med Stockholms kommun, och det är frågor som även berör H 2 och miljöförhållandena i det sammanhanget. Det är ändå ett tryggare alternativ som majoriteten förordar, och ett alternativ som håller olösta frågor öppna. Att det finns många olösta frågor framgår av remissinstansernas uttalanden och den remisskritik som här förts fram under utskottets behandling av dessa frågor. Dessa olösta frågor bör man väl ändå först klara ut, innan man binder sig för ett beslut som kostar 180 milj. kr. i nuläget och som alltså avser inflyttning i gamla riksdagshuset sommaren 1981. Den lilla försiktigheten skulle man väl ändå kunna anbefalla riksdagens ledamöter inför ett sådant här viktigt beslut. Jag är säker på att opinionen utanför denna kammare också bevakar oss i det avscendet.

Herr WÅRNBERG (s):

Herr talman! Jag kallar det inte att forcera ett ärende som varit under utredning i tio år, om man nu äntligen skall ha fram ett förslag. Jag kallar det heller inte att forcera det, om utskottet har tagit sju månader på sig att utarbeta sitt betänkande. Jag tycker inte det kan talas om forcering, när man nu äntligen vill ha ett slut på detta cländiga utredande och när man nu har fått fram förslag som enligt hela förvaltningsstyrelsens uppfattning är acceptabla förslag.

Vi har inte bagatelliserat kostnaderna på något sätt. Jag har i varje fall aldrig gjort det. Jag har sagt att en eller annan miljon åt något håll går inte att fastställa här. Men de kostnader som här bevisligen finns och som egentligen inte har bestridits pekar till nackdel för Sergels torg och till fördel för Helgeandsholmen. Vi kan tvista om vilka beräkningssätt vi skall använda, men det är inte fråga om bagatellisering när jag säger att en eller annan miljon inte förändrar bilden.

Konstitutionsutskottet har inte slagit sönder de kostnadsberäkningar som utredningen har gjort på ganska noggranna grunder. Av de remissinstanser som har behandlat ärendet och tittat på kostnaderna och som borde kunna bedöma frågan – byggnadsstyrelsen, planverket m. fl. – finner byggnadsstyrelsen att tio procents ökning av de av utredningen beräknade kostnaderna är befogad. Fem procent på inredningar och fem procent på övrigt är ungefär vad byggnadsstyrelsen har föreslagit.

Sedan måste vi naturligtvis räkna med de kostnadsför dyringar som kommer att inträffa. Men utredningen har inte kunnat säga hur stor kostnadsökningen kommer att bli framöver.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Lägg märke till att majoritetens förslag inte innebär att avgörandet står mellan Sergels torg eller Helgeandsholmen. Majoritetens förslag utgår från att man inte skall binda sig för stora kostnader. Och det rör sig om 180 milj. kr., för man skall in i gamla hus, herr Wörnberg, man skall in i gamla riksdagshuset, man skall in i riksbankshuset och man skall in i kanslihuset. Det blir svårt att förneka att det drar med sig stora kostnader. Det är möjligt att man skall ta de kostnaderna, men först skall man ha klarhet i läget, innan man binder sig för en så betydande kostnad. Det är det avgörandet vi står inför.

Herr Wörnbergs jämförelser mellan Sergelstorgsalternativet och Helgeandsholmsalternativet är ointressanta i dagens beslutssituation. Vad konstitutionsutskottets majoritet utgår ifrån är att man skall ha fastare mark under fötterna när man går till ett beslut som berör riksdagens lokalfråga, så att man utåt kan visa att denna investering verkligen är motiverad.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna vet precis lika mycket om kostnaderna när de här två åren fått gå till ända. Om den inflationsteori som lanserats av konstitutionsutskottet är riktig, så blir det bara den skillnaden att det blir 20 milj. kr. dyrare att bygga på Helgeandsholmen. Det är 20 miljoner det också.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Boo m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Boo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149
Nej - 167
Avstår - 5

Onsdagen den
28 maj 1975

*Facklig förtroende-
mans ställning på
arbetsplatsen*

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 15 med anledning av propositionen 1975:89 med förslag till lag om ändring i lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen jämte motioner.

I propositionen 1975:89 hade regeringen efter föredragning av statsrådet Leijon föreslagit att riksdagen skulle anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen.

I propositionen hade föreslagits att facklig förtroendeman fick rätt till ersättning som om han hade utfört arbete för arbetsgivarens räkning, om det berodde på arbetsgivaren att facklig verksamhet som avsåg arbetsplatsen förlades utom den ordinarie arbetstiden.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de vid riksmötets början väckta motionerna

1975:650 av herr Ulander m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade överlämna förevarande motion till arbetsrättskommittén för beaktande i dess fortsatta utredningsarbete – i motionen behandlades frågan om rätt för fackliga organisationer att informera anställda på betald ordinarie arbetstid,

1975:1710 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hemställde hos regeringen om förslag

1. att politisk verksamhet skulle omfattas av förtroendemannalagen enligt vad i motionen anförts,

2. att endast fackförening hade att avgöra vilken tid som behövde åtgå för att fullgöra förtroendeuppdraget samt

3. att inget skadestånd kunde ådömas facklig organisation eller facklig förtroendeman,

dels den med anledning av propositionen 1975:89 väckta motionen

1975:2130 av herr Franzén i Stockholm m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att ersättning till facklig förtroendeman för fackligt arbete utom arbetstid skulle utgå, oavsett om detta arbete berodde på arbetsköparen eller ej,

2. att löneförmånerna ej skulle försämrats vid omflyttningar, orsakade av uppdrag som facklig förtroendeman, även om dessa förmåner var att anse som speciellt riktade tillägg.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle

dels med avslag på motionen 1975:2130, yrkandet 1, bifalla propositionen 1975:89,

dels avslå motionen 1975:1710,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2130, yrkandet 2,

3. att riksdagen med anledning av motionen 1975:650 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om information på arbetsplatserna om den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande utökade rättigheter för fackliga förtroendemän av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle

dels bifalla propositionen 1975:89,

dels med anledning av motionen 1975:2130, yrkandet 1, och med bifall till motionen 1975:1710 hos regeringen anhålla om förslag till ändring i lagen om facklig förtroendemanns ställning på arbetsplatsen i enlighet med vad reservanten anfört,

2. beträffande information om den arbetsrättsliga lagstiftningen av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:650.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! I inrikesutskottets betänkande nr 15 behandlas propositionen 89 om ändring av 7 § i lagen om facklig förtroendemanns ställning på arbetsplatsen. Det är alltså huvudfrågan i betänkandet, och i denna fråga är utskottsmajoriteten enig fränsett vpk, som vill gå längre när det gäller rättigheter för den facklige förtroendemannen.

Vid riksdagens början har herr Ulander m. fl. i en motion tagit upp frågan om information till arbetstagare om den arbetsrättsliga lagstiftningen. Bl. a. framförs i motionen krav på facklig information på betald arbetstid. Utskottsmajoriteten har med anledning av motionen beslutat ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

Detta tillkännagivande har herr Nordgren och jag funnit vara en överloppsgärning. Vi har inga delade meningar då det gäller behovet av information om den nya arbetsrättsliga lagstiftningen. Denna information är mycket viktig och bör nå ut till alla såväl anställda som arbetsgivare. Som vi framhåller i vår reservation, nr 2, gäller detta all arbetsrättslig lagstiftning och i särskilt hög grad den lagstiftning som nu förbereds på grundval av arbetsrättskommitténs förslag.

Nu är det så att arbetsrättskommittén i tilläggsdirektiv har fått i uppdrag att framlägga förslag om information till inte enbart arbetsmarknadens parter utan även till svenska folket i allmänhet då det gäller den arbetsrättsliga lagstiftning som kommitténs förslag kommer att leda till. Informationsproblemet är omfattande. I direktiven säger departementschefen bl. a. följande:

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

Facklig förtroendemanns ställning på arbetsplatsen

Onsdagen den
28 maj 1975

*Facklig förtroende-
mans ställning på
arbetsplatsen*

”Arbetsrättskommittén bör därför uppmärksamma de informationsfrågor som hänger samman med arbetsrättsreformen. Kommittén bör föreslå riktlinjer för sådana informations- och utbildningsinsatser från samhällets sida som bedöms nödvändiga. Kommittén bör även komma med förslag rörande den lämpliga tidpunkten för verksamheten och överväga behovet av särskilda åtgärder för mindre arbetsplatser, invandrande arbetstagare osv. Beträffande utbildningsinsatserna bör bl. a. studieförbundens roll uppmärksammas.”

Det framhålls vidare i direktiven: ”Det finns anledning att räkna med att arbetsmarknadens organisationer kommer att ta en viktig del av ansvaret för den information och utbildning som är en nödvändig förutsättning för reformens genomförande. Inte minst gäller detta till den del lagstiftningen kommer att kompletteras genom kollektivavtal. Kommittén bör därför också överväga hur en samordning skall komma till stånd mellan de insatser som görs av statsmakterna resp. arbetsmarknadens organisationer.”

Vi tycker att dessa direktiv är ganska fylliga och mycket väl täcker det behov som angivits i motionen av herr Ulander.

Då frågan alltså är under utredning har vi, som jag tidigare sagt, funnit det vara en överflöppsgärning att göra det tillkännagivande som utskottsmajoriteten har föreslagit. Och av tilläggsdirektiven, som jag här har citerat, tycker jag det framgår med all önskvärd tydlighet att regeringen är väl medveten om frågans vidd och betydelse. Att arbetsrättskommitténs ledamöter är väl medvetna om informationsbehovet vad gäller den arbetsrättsliga lagstiftningen kan jag personligen intyga inför kammarens ledamöter.

Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Under den tid – i det närmaste ett år – som lagen om facklig förtroendemannans ställning på arbetsplatsen varit i kraft har allvarliga brister i lagen uppmärksamrats. Jag bör kanske innan jag går vidare deklarerar, att rätten för en facklig förtroendeman att fullgöra arbetsuppgifterna på arbetstid med full lön är en viktig och riktig princip, som måste betecknas som en framgång. Men svagheter i lagen är dess begränsningar av en förtroendemannans verksamhet. Förtroendemannen omfattas av lagen bara när det gäller frågor som berör fackföreningen och arbetsköparen direkt. På så sätt urskiljer man de för fackföreningen så viktiga s. k. politiska frågorna. I de flesta fall är ju de fackliga frågorna politiska, men de skall alltså inte ingå i den dagliga verksamheten för en förtroendeman. Det är en allvarlig begränsning.

Dessa begränsningar i förtroendemannalagen är såvitt man kan bedöma ett hänsynstagande till att den borgerliga demokratin gör halt vid fabriksportarna. På arbetsplatserna råder ju arbetsköparnas envælde. Yttran-

derätt och rätt till agitation och möten är underkastade ägarnas godtycke. Svartlistning och organiserad förföljelse av strejkande och av fackligt och politiskt aktiva arbetare har satts i system av arbetsköparna och deras organisationer.

Det måste betecknas som en mycket allvarlig inblandning i den fackliga verksamheten att facklig förtroendeman endast tillåts att syssla med s. k. rent fackliga frågor som berör arbetsköparen och facket direkt. Skall fackföreningen utgöra en effektiv organisation för arbetarna är det självklart att man skall ha demokratiska fri- och rättigheter för att kunna föra en självständig kamp på arbetsplatsen utan begränsning av lagar.

Förtroendemannalagens begränsningar i fråga om politisk verksamhet för den facklige förtroendemannen rimmar också dåligt med de krav som reses från lönarbetarna på rätt till fackliga möten och politisk verksamhet på arbetsplatsen.

Jag vill bara betona att i dag tillkämpar sig många fackliga organisationer rättigheter på arbetsplatsen som är vida mer långtgående än lagstiftningen. Men detta är hela tiden beroende av arbetsköparens godtycke. Något stöd i lagen har man inte, utan man får hela tiden förlita sig på sin egen styrka mot arbetsköparnas envælde och de arbetarflientliga inslagen i lagarna.

Att förtroendemannalagen i vissa avsnitt är arbetarflientlig ligger i att fackförening och förtroendevalda kan bli skadeståndsskyldiga om de felaktigt tillämpar lagen, t. ex. när det gäller politisk verksamhet. Det är därför så viktigt att ur förtroendemannalagen bryts ut de begränsningar av och den inblandning i det fackliga arbetet som förbud mot politisk verksamhet innebär.

En annan svaghet som framkommit gäller frågan om tidsåtgången för förtroendeman. På de flesta arbetsplatser har man kunnat lösa det här problemet, men arbetsköparna har, genom att man skall förhandla och komma överens om tidsåtgången, på ett uppenbart upprörande sätt lagt sig i hur en förtroendeman skall sköta sina fackliga angelägenheter. Lagen skulle på den här punkten klart förbättras, om den fackliga organisationen hade hela bestämmanderätten över vilken tidsåtgång som behövs för uppdraget.

Ännu en erfarenhet som kunnat göras under den tid då förtroendemannalagen varit i kraft är att lagen endast tillförsäkrar fackföreningen en liten del av de rättigheter som borde vara självklara. På små arbetsplatser med en svag fackförening är lagen en framgång i jämförelse med tidigare förhållanden. Men på arbetsplatser där man tillkämpat sig en bredare facklig aktionsram än vad lagen har medgett har denna i vissa fall använts av arbetsköparna för att begränsa de möjligheter man redan tidigare har vunnit.

Förtroendemannalagen kan vara ett instrument för att ge fackföreningen det stöd den behöver i sin kamp, om man ändrar den på de punkter jag här berört: den politiska verksamheten, rätten att avgöra vilken tidsåtgång det fackliga förtroendeeuppdraget kräver samt att inget skadestånd

Onsdagen den
28 maj 1975

*Facklig förtroende-
mans ställning på
arbetsplatsen*

skall kunna ådömas facklig organisation eller facklig förtroendeman.

I propositionen 89 föreslås på grundval av vad som har hänt på arbetsmarknaden rätt till ersättning för facklig förtroendeman vid fackligt arbete utom den ordinarie arbetstiden, om detta arbete orsakas av "arbetsgivaren". Det är naturligtvis en förbättring i jämförelse med vad arbetsdomstolen i sin dom nr 7 år 1975 slog fast. Däremot är den av regeringen i propositionen 89 föreslagna förändringen otillräcklig enligt vår mening. Från utgångspunkten att fackföreningen skall kunna bedriva en effektiv verksamhet och därmed kunna på arbetstid tillvarata de fackliga intressena, blir det naturligtvis en hel del arbete utanför ordinarie arbetstid. Denna verksamhet tillhör den facklige förtroendemannens normala uppgifter. Jag vill bara erinra om att en effektiv facklig verksamhet innebär att den facklige förtroendemannen inte skall isolera sig från sina arbetskamrater utan i stället ha en mycket omfattande kontakt med dem. En förtroendeman som själv arbetar på oregelbundna tider – eller har arbetskamrater som arbetar på oregelbundna tider – måste ta en stor del av sin fritid i anspråk för att fullgöra förtroendeuppdraget. Därför skulle en lagstiftning som tog hänsyn till detta förhållande underlätta det fackliga förtroendeuppdraget.

I propositionen föreslås att ersättning till förtroendemannen skall utgå bara om det är arbetsgivaren som är orsaken till att uppdraget förläggas utanför den ordinarie arbetstiden. Det anser vi vara för begränsat. Ersättning borde utgå i alla de fall då förtroendemannen fullgör sitt ordinarie uppdrag.

I Tommy Franzéns motion nr 2130 finns ett yrkande som kan vara diskutabelt men ändå förtjänar att påpekas. Ett fackligt förtroendeuppdrag är i många fall inget åtråvärt. Det är en hård syssla. Snarare är det så att man har svårt att få förtroendemän. Men det blir ändå mer problematiskt om förtroendemännen ekonomiskt skall förlora på uppdraget. På en del arbetsplatser, där verksamheten huvudsakligen är förlagd till skift eller där man har oregelbundna arbetstider, kommer problem in i bilden. Ett förtroendeuppdrag innebär kanske att man måste byta arbetsuppgift. Man kanske kan få arbetstiden bättre förlagd. Men den ekonomiska förstärkning som man eventuellt haft på sitt tidigare arbete, går man kanske miste om under en kort tid när man har förtroendeuppdraget – det innebär ingen lång försäkring. Detta är ett problem för de fackliga förtroendemännen, och det måste lösas på ett eller annat sätt. Jag skall inte här plädera för att de fackligt förtroendevalda skall ha några speciella förmåner, och jag tror att man måste ta upp frågan på förhandlingsplanet. Men jag har ändå velat påpeka att det är ett problem för de förtroendevalda när de skall anta en uppgift.

Herr talman! Förtroendemannalagen kan med en vidare utformning bli ett bra vapen i händerna på fackföreningarna och lönarbetarna. Men den kan också med nuvarande inskränkningar i den naturliga fackliga verksamheten i vissa fall vara en negativ faktor. Men om man tar bort begränsningarna för den fackliga verksamheten, om man ger lönarbetarna

rätt att själva bestämma tidsåtgången och om böter eller skadestånd inte kan utdömas, så är lagen också ett stöd i den fackliga kampen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen av herr Hallgren.

Herr ULANDER (s):

Herr talman! I februari ställde jag en fråga till statsrådet Leijon med anledning av en dom i arbetsdomstolen om facklig förtroendemannans ställning. Det gällde övertidsersättning när uppdraget som facklig förtroendeman utfördes utöver ordinarie arbetstid. Svaret som jag då fick från statsrådet Leijon var att regeringen skulle framlägga en proposition med en ändring av förtroendemannalagen efter de riktlinjer som Metallindustriarbetareförbundet hade föreslagit. Jag uttryckte min tillfredsställelse över svaret, och jag kan också få säga att jag är tillfredsställd med dels snabbheten med den proposition som ligger till grund för inrikesutskottets betänkande nr 15, dels innehållet i propositionen.

Med anledning av de nya lagarna på arbetslivets område är det välgörande att få beskedet att om de intentioner som finns i lagstiftningen inte slår igenom i rättstillämpningen kommer snabba åtgärder att vidtas så att tolkningen och lagstiftarnas mening blir densamma. Att det kan uppstå olycksfall i skrivningar är mänskligt, speciellt med den mängd av nya lagar som under de senaste åren har stiftats på arbetslivets område. I och med denna lagstiftning kan det också ges besked om att spekulationer om tolkningar inte heller är speciellt lönande. Det finns i debatten om den AD-dom som ligger till grund för detta betänkande en del som anser att regeringen inte skulle reagera utan låta arbetsdomstolens dom bli prejudicerande och därmed försvaga de intentioner som lagstiftarna haft. Skall det vara någon mening med en lagstiftning för att stärka de anställdas ställning på arbetsplatserna måste man naturligtvis göra som regeringen nu har gjort.

Jag vill i detta sammanhang ta upp en nära besläktad lagstiftning som genom arbetsdomstolens dom också fått sin tolkning. Jag tänker på arbetarskyddslagen. Domstolen jämställde skyddsombuden med facklig förtroendeman och sade att inte i någotdera fallet övertidsersättning skulle utgå. Statsrådet har också i en speciell kommentar i propositionen 1974:88 sagt att skyddsombud och fackliga förtroendemen skall jämföras. Detta är naturligtvis en rimlig ståndpunkt.

I det här nya läget, med en förändring i lagen om fackliga förtroendemen, skulle jag vilja ha en kommentar av statsrådet Leijon i denna fråga.

Låt mig därefter gå över till reservationerna.

I reservationen 1 av herr Hallgren föreslås att ersättning för övertid skall utgå oavsett om övertidsarbetet, som det står, förorsakas av arbetsgivaren eller ej. Jag blev litet fundersam över yrkandet, speciellt när jag ser vilka som är motionärer. Fackföreningsrörelsen har alltid krävt att övertid skall bort. Vi har nu kommit dithän att övertidsuttaget be-

Onsdagen den
28 maj 1975

*Facklig förtroende-
mans ställning på
arbetsplatsen*

gränsas till 150 timmar per år; därefter skall den fackliga organisationen yttra sig cm dispensmöjligheter. Att i det läget verka för nya typer av övertid förefaller inte speciellt övertänkt. Hela tanken med lagstiftningen om facklig förtroendeman är att förtroendemannen skall slippa arbeta på icke ordinarie tid. Arbetet som facklig förtroendeman skall jämföras med övrig produktion. Argumentationen i den aktuella motionen tyder på dålig kunskap om det praktiska arbetet för förtroendemännen. Om ett företag har fler skift är det naturligtvis en anställd på det aktuella skiftet som skall fungera som facklig förtroendeman. En av poängerna är att de fackliga förtroendemännen skall arbeta och verka tillsammans med sina kamrater. Skiftarbetarna skall naturligtvis ha samma tillgång till facklig förtroendeman som de som arbetar på dagtid.

I motionen 2130 föreslår vpk att politisk verksamhet skall omfattas av förtroendemannalagen, att endast fackföreningen skall ha att avgöra vilken tid som bör åtgå för att fullgöra förtroendeuppdraget samt att inget skadestånd skall kunna ådömas facklig organisation eller facklig förtroendeman. I inrikesutskottets betänkande har dessa avsnitt gått igenom mycket noga, och jag ber att få hänvisa till utskottets skrivning. Den problematik som herr Hagberg i Borlänge anförde som motivering finns alltså förklarad i betänkandet.

Moderaterna har avgivit en reservation med yrkande om avslag på motionen 650. Jag skall endast yrka bifall till utskottets hemställan i det avseendet, vilket innebär avslag på reservationen. Som enda kommentar vill jag påpeka att alla i utskottet – utom moderaternas representanter – är ense om att den aktualiserade frågan snarast skall tas upp till övervägande.

Jag yrkar därmed, herr talman, bifall till inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 15.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Det är riktigt som herr Ulander sade att arbetsdomstolen också har tagit upp frågan om arbetarskyddslagen och uttalat att inte heller den ger någon rätt till ersättning om skyddsarbetet förläggs utanför den ordinarie arbetstiden.

Den Åmanska utredningen föreslog att det skulle finnas en samordning mellan förtroendemannalagen och arbetarskyddslagen. Men flera av remissinstanserna, bl. a. SAF och LO, sade att det skulle vara en rad olägenheter förenade med det, och man föreslog i stället att arbetsmiljöutredningen i sitt fortsatta arbete skulle ta upp den här övergripande samordningsfrågan.

Man kan också säga att skyddsarbetet ute på arbetsplatserna har en särställning, eftersom arbetsgivarna i många fall är positivt inställda till den typ av arbete som utförs av skyddsombuden.

Herr Ulander påpekade sedan att jag i förarbetena till förtroendemannalagen uttalat att det inte borde föreligga hinder för att den delvis längre gående regleringen i själva förtroendemannalagen i praktiken an-

vänds också för skyddsombuden. Jag förutsatte att arbetsmiljöutredningen också skulle ta upp samordningsfrågorna till skyndsam behandling. Om det i praktiken skulle visa sig finnas påtagliga svårigheter skulle de också tas upp till behandling mycket snabbt. Några sådana svårigheter har emellertid såvitt jag vet ännu inte inträffat, utan man har kunnat arbeta med skyddsfrågorna på ett sätt som i stort sett har överensstämmt med förtroendemannalagens regler.

De uttalanden som gjordes i propositionen om förtroendemannalagen godtogs av riksdagen, och jag anser självfallet att även de nu föreslagna ändringarna i förtroendemannalagen i praktiken bör tillämpas på skyddsombuden och skyddsarbetet.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Herr Ulander ville tillvita mig dålig kunskap om den facklige förtroendemannens verksamhet, framför allt när det gäller sådana arbetsplatser där man har oregelbundna arbetstider och skiftarbete. Jag vet inte vem av oss som har de sämsta kunskaperna om det. Eftersom jag i många år har varit facklig förtroendeman på arbetsplatser där det har förekommit skiftarbete känner jag väl till problemen och vet hur det går en förtroendeman. Det är ett hårt arbete att vara förtroendeman på sådana arbetsplatser, och det är svårt att arbeta så att det täcker i alla led. Uppgifterna kan variera från arbetsplats till arbetsplats. Men vad jag har velat peka på är att det kan vara problem med den ekonomiska delen, och de bör i så fall lösas förhandlingsvägen. Den andra delen är att man skall rätt till ersättning när man inte kan fullgöra arbetsuppgifterna under ordinarie arbetstid utan tvingas att ägna sig åt dem på annan tid på grund av arbetsplatsens karaktär. Då bör man också ha betalt för sådan tid. Det tycker jag vore en rimlig konsekvens av vad som står i förtroendemannalagen.

Sedan var herr Ulander också mycket kort när det gäller de andra delar som vi har föreslagit, framför allt då vad gäller den politiska verksamheten, som skall tas bort ur lagen om facklig förtroendeman. Utskottet hänvisar där bara till att man önskar förändringar och säger att en utredning har kartlagt den politiska propagandan på arbetsplatserna. Men utskottet går helt förbi den väsentliga delen, nämligen att i den fackliga verksamheten ingår en s. k. politisk verksamhet. All facklig verksamhet är väl politisk, men den s. k. politiska verksamheten som här avses i lagen ingår som en naturlig del i verksamheten. Och lagen har sådan utformning att den skiljer ut denna verksamhet och sätter ett kryss på förtroendemannen genom att arbetsköparen kan hänvisa till att han inte får bedriva den eller den verksamheten. Det betyder att man tillåter arbetsköparna en inblandning i den facklige förtroendemannens verksamhet under den ordinarie arbetstiden. Det är en klar begränsning, som kan få mycket stora konsekvenser i ett längre perspektiv. Därför tycker jag att den undanglidning som utskottet här gör inte bara är att beklaga, den är också i och för sig ett svek mot de förtroendemän som får brottas med denna problematik.

Onsdagen den
28 maj 1975

*Facklig förtroende-
mans ställning på
arbetsplatsen*

Herr ULANDER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka fru statsrådet Leijon för svaret på min fråga.

Sedan är det väl lämpligt att jag också svarar på de frågor som herr Hagberg i Borlänge framställde. Herr Hagberg tog upp problemet med att de fackliga förtroendemännen har svårt att kunna organisera sitt arbete och att de ibland måste arbeta på annan tid än den ordinarie arbetstiden. Men om herr Hagberg har varit facklig förtroendeman i många år måste han väl ändå ha kommit underfund med skillnaden före och efter den 1 juli 1974. Då kom nämligen lagen om facklig förtroendemanns ställning på arbetsplatsen, som bl. a. innebär att de fackliga organisationerna själva utser antalet förtroendemän på respektive arbetsställe. Det gör naturligtvis att det kan utses ett så stort antal människor till detta i och för sig mycket svåra uppdrag, att de som åtar sig det slipper arbeta på övertid och på annan tid än arbetstid. Dessutom är detta, som jag sade i mitt förra inlägg, en facklig fråga. Den har varit omdiskuterad, och det har förekommit många tvister vad gäller att slippa arbeta på övertid. Tidigare har man haft ett krav på sig till ett stort övertidsuttag, men nu har det begränsats. Det finns anledning för oss som arbetar med dessa frågor att se till att antalet övertidstimmar för fackligt arbete inte utökas.

Jag delar i och för sig uppfattningen att det är svårt att särskilja facklig och politisk verksamhet. Därför har man också gett arbetsrättskommittén i uppdrag att studera dessa frågor. Reservationen överensstämmer kanske inte med herr Hagbergs resonemang om detta. Jag tycker exempelvis att det är otillständigt av en arbetsgivare i ett företag att inte tillåta fackliga lokala organisationer att inbjuda en politiker, som de har samhörighet med, för att diskutera med denne under fritid, på raster eller efter arbetstid.

Problemet är nog ändå så stort att det tarvar en undersökning, och en sådan pågår inom arbetsrättskommittén. Det är icke på något sätt ett försök att glida undan, utan det är helt enkelt en realistisk bedömning av situationen i denna fråga.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Efter att ha hört herr Ulanders senaste beskrivning av en förtroendemanns arbetssituation så förstår jag att han nog inte har upplevt en arbetsplats med skiftarbete. Jag vet exempelvis att klubb- och gruppordföranden i stora järnverk och på andra arbetsplatser måste ha nära kontakt med arbetarna. Uppdraget kan inte splittras upp i flera olika delar, utan det måste vara en bred kontakt. Det medför en hel del arbete utanför den ordinarie arbetstiden, oavsett om fackligt arbete får utföras på arbetstid. Det gäller också en hel del förkontakter om förhandlingsverksamheten och liknande. Därför tycker jag att den följdverksamhet som direkt knyts till förtroendeuppdraget också bör betalas när det måste läggas utanför den ordinarie arbetstiden.

Vad gäller den politiska verksamheten är det inte bara fråga om att

arbetsgivaren kan förbjuda förtroendeman att inbjuda exempelvis en politiker, utan det är också fråga om innehållet i förtroendemannens uppgifter. Fackföreningen kan engagera sig i kommunal- och riksfrågor på betald arbetstid. Det kan vara viktiga frågor för arbetarna, men de berör kanske inte direkt den aktuella arbetsgivaren och fackföreningen. Förtroendemannen blir alltså avskild från att på betald arbetstid bedriva sin verksamhet, eller om han inte direkt blir det så får han trycket från arbetsköparen på sig att inte engagera sig i vissa frågor som inte direkt berör arbetsplatsen. När man alltså lägger sig i den fackliga verksamheten på det sättet så kan man inte tala om att fackföreningen bedriver en självständig verksamhet.

Herr ULANDER (s):

Herr talman! Jag vidhåller definitivt att man skall avlasta de fackliga förtroendemännen deras arbete på kvällarna, eftersom det finns mycket annat än detta som aktivt folk sysslar med på sin fritid. Vad avdelningarna skall göra – och vilket också görs inom de fackliga organisationerna – är att utse det antal förtroendemen som behövs.

Vad beträffar den politiska sidan uttryckte jag mig kanske litet luddigt, eftersom budskapet inte gick fram. Jag menar att det här är svåra problem och att det därför är vettigt och väsentligt att de utreds. Just detta håller man också på med, och det är grunden till inrikesutskottets förslag i denna fråga.

Jag ber att ytterligare en gång få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 15.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 294
Nej – 16

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Oskarson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Oskarson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 48
Avstår - 3

§ 8 Föredrogs

Lagutskottets betänkande

Nr 23 med förslag till viss jämkning av bestämmelse i tidigare beslutad lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207)

Civilutskottets betänkande

Nr 31 angående vissa ändrade förutsättningar för initialstöd

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Riktlinjer för älgvården

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 13 med anledning av propositionen 1975:25 angående riktlinjer för älgvården jämte motioner.

I propositionen 1975:25 hade regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen att avge yttrande över vad i propositionen anförts om riktlinjer för älgvården.

I propositionen förordades att samordnad älgjakt skulle införas. Huvuddelen av älgjakten kom därvid att bedrivas på licens efter särskild ansökan.

Regeringen hade förordat en förkortning av jakttiden från nuvarande högst 30 dagar till högst 20 dagar vid licenstilldelning. Vid generell till-

delning skulle jakttiden vara två till fem dagar.

Inom ramen för den samordnade älgjakten kom länsstyrelsen att kunna lämna generell älgtilldelning utan ansökan på mindre jaktområden. Den generella tilldelningen borde enligt regeringens förslag avse kalv och ett vuxet djur per registrerad jaktenhet.

Till varje länsstyrelse skulle knytas en länsälgnämnd med huvudupp- gift att dels vara ett rådgivande organ åt länsstyrelsen i älgvårdsfrågor, dels sköta de frågor som älgskadenämnderna nu svarade för. Länsälgnämnden skulle bestå av sju ledamöter som länsstyrelsen för- ordnade. Till ledamöter borde enligt propositionen utses representanter för jordbruket, skogsbruket, friluft- och naturvårdsintressena, trafiksä- kerhetsintresset och jägarnas organisationer.

Den samordnade älgjakten förordades bli införd fr. o. m. jaktåret 1976/77 i hela landet, utom på samernas jaktmarker ovanför lappmarks- gränsen och inom renbetesfjällen.

Den i Kronobergs, Västmanlands och Norrbottens län pågående för- söksverksamheten skulle tills vidare fortsätta i sin nuvarande form.

Det föreslagna systemet för samordnad älgjakt borde enligt proposi- tionen prövas under en period av fem år efter det att det hade införts i hela landet. Därefter skulle frågan om älgjaktens fortsatta utformning övervägas på nytt.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den vid riksmötets början väckta motionen 1975:220 av herr Wik- ner m. fl. (s),

dels de med anledning av propositionen 1975:25 väckta motionerna 1975:1904 av herrar Forslund (s) och Brännström (s), vari föreslagits att riksdagen beslutade att licensjaktens längd skulle vara högst 14 dagar,

1975:1948 av herr Andersson i Ljung (m),

1975:1949 av herr Andersson i Ljung (m), vari hemställts att riksdagen skulle besluta 1. att viltbiologisk expertis skulle ingå i länsälgnämnder- na, 2. att jakttidens början fastställdes av regeringen och att jakttidens längd för licens om en eller två älgar skulle utgöra minst 20 dagar men att länsstyrelsen skulle äga rätt att generellt besluta om förlängd jakttid för områden vilkas licens omfattade tre eller flera djur samt även i övriga fall där omständigheterna så motiverade, 3. att, i den händelse riksdagen beslutade om reglerad älgjakt i enlighet med propositionens förslag om samordnad älgjakt i form av licensjakt i kombination med s. k. generella licenser för vissa jaktområden eller fastigheter, de s. k. generella licen- serna endast skulle omfatta en jakttid om två till fem dagar och då endast avse kalvar,

1975:1950 av herr Dahlberg (s), vari hemställts att riksdagen vid be- handlingen av propositionen beslutade 1. att försöksverksamheten i Norrbotten upphörde, 2. att älgjakten i Norrbottens län begränsades till sju dagar,

1975:1952 av herr Jonasson (c), vari hemställts att riksdagen vid sin

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riktlinjer för
älgvården*

behandling av propositionen 1975:25 angående riktlinjer för älgvården beslutade att systemet för samordnad älgjakt prövades under en period av i första hand tre år efter det att det införts i hela landet,

1975:1953 av herr Karlsson i Malung m. fl. (s), vari hemställdes 1. att riksdagen med hänsyn till det rörliga friluftslivet fastställde den allmänna licensjakttiden till tolv dagar, 2. att riksdagen uttalade att en generell bestämmelse skulle råda att då kalvförande ko fälldes skulle regelmässigt kons kalv eller kalvar om möjligt fällas,

1975:1954 av herr Magnusson i Kristinehamn m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen, med bifall i övrigt till propositionen 1975:25, beslutade 1. att uttala att försöksverksamheten med reglerad älgjakt i Kronobergs, Västmanlands och Norrbottens län borde upphöra senast från och med jaktåret 1976/77, 2. att tiden för licensjakten i den samordnade älgjakten fastställdes till 14 dagar utom i Norrbottens län där tiden fastställdes till 7 dagar, samt

1975:1955 av herr Stadling m. fl. (s, c, m, fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade 1. att samordnad älgjakt med urvalsinriktad och produktionsanpassad beskattning infördes i hela landet, 2. att all avskjutning av älg skedde efter årlig ansökan till samt efter vederbörligt tillstånd av länsstyrelsen, 3. att jakttidens början fastställdes av regeringen och att jakttidens längd skulle utgöra 20 dagar men att länsstyrelsen skulle äga rätt besluta om förlängd eller avkortad jakttid för jaktområden, med hänsynstagande till de lokala omständigheterna, 4. att mindre jaktområden icke utan starka skäl fick vägras anslutning till ett större jaktområde, 5. att länets jaktvårdstjänsteman skulle vara föredragande och sekreterare i länsälgnämnden.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande målsättningen för en samordnad älgjakt med anledning av propositionen 1975:25 och motionen 1975:1955, yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande anslutningen till jaktområden m. m. med biträdande av vad föredraganden i propositionen anfört och med anledning av motionen 1975:1955, yrkande 4, samt med avslag på motionen 1975:1948, såvitt här var i fråga, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. beträffande generell älgutdelning med anledning av propositionen och motionerna 1975:1949, yrkande 3, och 1975:1955, yrkande 2, samt med avslag på motionen 1975:1948, såvitt här var i fråga, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande licensjakttidens längd m. m. med bifall till motionen 1975:1955, yrkande 3, och med anledning av propositionen och motionen 1975:1949, yrkande 2, samt med avslag på motionerna 1975:1904, 1975:1950, yrkande 2, 1975:1953, yrkande 1, och 1975:1954, yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande försöksverksamheten med avslag på motionerna 1975:1950, yrkande 1, och 1975:1954, yrkande 1, biträda vad föredraganden anförde,

6. beträffande länsälgnämnderna med anledning av propositionen och motionerna 1975:1949, yrkande 1, samt 1975:1955, yrkande 5, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförde,

7. lämna motionerna

a. 1975:220,

b. 1975:1952 och

c. 1975:1953, yrkande 2,

utan åtgärd,

8. biträda vad i propositionen anförts beträffande riktlinjer för älgvården i vad de ej tidigare behandlats i utskottets hemställan.

Enligt utskottets mening borde en generell älgutdelning omfatta endast en kalv årligen per registrerad jaktenhet.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande generell älgutdelning av herrar Jonasson (c) och Lindberg (s), fru Olsson i Helsingborg (c), herrar Pettersson i Lund (s), Takman (vpk) och Strömberg i Vretstorp (s) samt fru Ohlin (s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle biträda vad föredraganden anförde och lämna motionerna 1975:1948, såvitt här var i fråga, 1975:1949, yrkande 3, samt 1975:1955, yrkande 2, utan åtgärd,

2. beträffande licensjakttidens längd m. m. av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975:1954, yrkande 2, och med anledning av propositionen samt motionerna 1975:1904, 1975:1949, yrkande 2, 1975:1950, yrkande 2, 1975:1953, yrkande 1, och 1975:1955, yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anförde,

3. beträffande försöksverksamheten av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975:1954, yrkande 1, och med anledning av propositionen och motionen 1975:1950, yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anförde,

4. beträffande länsälgnämnderna av herrar Lindberg (s), Pettersson i Lund (s), Takman (vpk) och Strömberg i Vretstorp (s) samt fru Ohlin (s) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle biträda vad föredraganden uttalat och lämna motionerna 1975:1949, yrkande 1, och 1975:1955, yrkande 5, utan åtgärd,

5. beträffande provotiden för samordnad älgjakt av herr Jonasson (c) som ansett att utskottet under 7 b bort hemställa att riksdagen skulle med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:1952 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anfört.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande nr 13 behandlar propositionen 25 angående riktlinjer för älgvården jämte motioner. I propositionen föreslås att samordnad jakt införs i hela landet som princip. Det innebär att licensområden bestående av en eller flera fastigheter skall bildas. Tilldelningen skall ske med hänsynstagande till dels tillgången på älg, dels markernas storlek. Förhållandena varierar givetvis i olika delar av landet och därmed också tilldelningen. Länsälg nämnder skall utses som skall handlägga frågorna på det regionala planet.

Avsikten med samordnad jakt är att åstadkomma en lugnare och mera sansad jakt, en god biologisk avskjutning etc. Genom en lugnare jakt bör riskerna för olyckor bli mindre liksom riskerna för skadeskjutning av djur. Om dessa frågor är vi helt överens. Jag vill ändå i detta sammanhang ha sagt att sansade, lugna och ansvarskännande människor givetvis kan åstadkomma dessa effekter oavsett om de deltar i allmän jakt eller licensjakt.

Älgjakten har hittills bedrivits dels såsom licensjakt med en jakttid på upp till 30 dagar, dels såsom allmän jakt som har omfattat mellan två och fem dagar. Nu föreslås att samordnad jakt skall införas. Det innebär att jakt skall bedrivas områdesvis med en viss älg tilldelning i dessa licensområden. Enligt propositionen skall jakttiden kunna utsträckas upp till 20 dagar.

Propositionen föreslår också att sådana älgjägare vilkas marker är för små för att utgöra eget licensområde och som av någon anledning inte vill eller kan ansluta sina marker till licensområde skall kunna erhålla en tilldelning av ett vuxet djur och en kalv per registrerad jaktenhet. Anmälan om sådan jakt skall göras till länsstyrelsen. Sådana jägare får dock, det vill jag starkt betona, inte lika lång jakttid som licensjägarna. De får en jakttid på 2–5 dagar i stället för att licensjägarna har upp till 20 dagar enligt propositionen.

Detta innebär att dessa små markägare skall ha tur för att få älg. I motioner, bl. a. av herr Stadling m. fl., har föreslagits att de jägare som inte tillhör licensområdet endast skall få skjuta en kalv per jaktlig enhet. Utskottsmajoriteten har gått på det förslaget, dock med den ändringen att vederbörande länsstyrelse skall kunna ge tilldelning även av ett vuxet djur om särskilda skäl föreligger.

I reservationen 1 har en stark minoritet – 7 mot 8 – gått på propositionens linje. Det förfarande som den knappa majoriteten föreslår finner vi reservanter vara administrativt betungande. Inte heller anser vi det vara nödvändigt, eftersom dessa mindre markägare har en betydligt kor-

tare tid att jaga på. Man har *rätten* att ta ett vuxet djur och en kalv, men det är ingalunda säkert att de lyckas därmed. Av erfarenhet vet vi att det är sällan som dessa små markägare får något alls. Vissa år kan det bli ett bra resultat, särskilt om det är få jägare, medan det andra år inte blir någonting. Licensområdena får i allmänhet vad de har rätt att ta dels därför att man där har större marker, dels därför att man har längre tid att jaga på.

Hitintills har de markägare som stått utanför licensområdena fått ta hur många djur som helst. Likväl är det antal djur som de skjutit obetydligt mer per arealenhet räknat än det antal djur som skjutits på licensområdena. Jag vill gärna säga att det är viktigt att hålla detta i minnet. Enligt propositionens förslag skall det nu införas ytterligare begränsningar. Dessa små markägare får inte längre tid än nu att jaga på och de får inte skjuta mer än högst ett vuxet djur plus en kalv. Det kan för den skull förutsättas att ett mindre antal djur blir skjutna på dessa små marker än vad som tidigare varit fallet. Kanhända kommer det att på licensområdena skjutas flera djur per arealenhet räknat när detta förslag har genomförts.

De små markägare som ligger utanför licensområdena får nu göra eftergifter. För det första införs principen om samordnad jakt, och för det andra får de en begränsad älgutdelning i förhållande till vad som tidigare varit fallet.

Man bör naturligtvis sträva mot en samordnad jakt för bättre biologisk avskjutning, en mer sansad jakt med färre olyckor och färre skadskjutningar. Detta åstadkommer man kanske inte på en gång. I propositionen tas på denna punkt ett ganska långt steg, och som jag ser det är det en bra kompromiss. Skulle man gå på utskottsmajoritetens förslag eller – än värre – på förslaget i herr Stadlings motion får vi kanske en ökad ovänskap mellan jägarna. Och vad värre är: om eftergifterna blir större än vad propositionen föreslår kan vi få betydande risker för tjuvskytte. Människor som känner sig kränkta reagerar gärna på det sättet. Vi bör göra vad vi kan för att sansa jägarna och för att få en lugnare jakt. Enligt min uppfattning kommer detta att lyckas om vi försöker få jägarna med i så stor utsträckning som möjligt i den samordnade jakten.

Jag vill för den skull yrka bifall till reservationen I.

Svenska jägareförbundet har uttalat farhågor för att det nya systemet skulle slå sönder de licensområden som finns. Den biologiska avskjutningen skulle bli sämre och älgstammen skulle minska. Jag tror inte att det blir så, men skulle farhågorna besannas skulle den missnöjespropaganda som förbundet bedrivit under denna tid vara orsaken härtill. Man har från förbundets sida förhålligt utomstående markägarna när det gäller möjligheterna till resultat. I verkligheten är det så att de som inte deltar i licensområden får det betydligt sämre i fortsättningen än vad de hittills haft. Och varför skulle då avskjutningen bli större?

Jordbruksministern föreslår i propositionen en försökstid med systemet på fem år. I motionen 1952 har jag föreslagit tre år – detta för att vara

helt säkerställd på att inga som helst katastrofer med det föreslagna systemet skall kunna uppstå. Då får de olika kategorierna jägare visa hur de vill bedriva jakten. De måste var och en på sitt håll, vilken av fallangerna de nu tillhör, visa det ansvar som ändå kan krävas.

På tre år kan den biologiska avskjutningen ej äventyras. Ej heller kan vår nuvarande älgstam, som är ganska stor, bli särskilt decimerad. Även om jag inte tror på någon katastrof om propositionsförslaget går igenom, har jag genom motionen velat skapa en möjlighet att se hur stämningen vid ombildningen av jaktvårdsområdena blir. Denna ombildning skall ju ske successivt vartefter tiden för nuvarande jaktvårdsområden går ut. Följer riksdagen min reservation, får man tillfälle att se hur människor reagerar när det gäller ombildningen av jaktvårdsområdena.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 5. Om riksdagen följer den, kan man vara helt säker på att inga större förändringar i avskjutning m. m. sker.

I avsikt att få en lugnare jakt har jag anslutit mig till utskottsmajoritetens förslag om att länsstyrelserna bör ha möjlighet att förlänga jakttidens längd utöver det maximiantal på 20 dagar som propositionen föreslår. Kanhända kan detta också vara en sporre för att få flera att gå in i eller bilda licensområden. Förlängningen av jakttiden skall ju ske närmare mot vintern, och då bör den kunna accepteras även av fritidsfolket. Jag utgår från att vederbörlig hänsyn tas även till de människor som måste befinna sig i skogen för att klara sitt och familjens uppehälle, alltså de som måste arbeta där. Maximitiden har hittills varit 30 dagar. Med hänsyn till att största smidighet i systemet bör uppnås bör den tid som anges i majoritetsförslaget inte vara omöjlig att godta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag på denna punkt, vilket innebär att jag yrkar avslag på reservationen 2 av herr Takman.

Beträffande länsälgnämnderna och deras befattningshavare har jag anslutit mig till utskottsmajoritetens förslag, som innebär den förändringen i förhållande till propositionen att länsstyrelserna skall ha fria händer att utse befattningshavarna. Jag kan inte finna det vara något fel att länsstyrelserna får denna rätt. Vi satsar stora pengar till Svenska jägareförbundets verksamhet. Förbundet har anställda länsjaktvårds konsulenter, som bör kunna klara detta jobb, utan att vi för skattebetalarnas pengar anställer fler befattningshavare. Utskottsmajoriteten anser att dessa konsulenter skall kunna utses. Länsstyrelserna skulle i så fall få fria händer, vilket inte bör vara något fel. Skulle dessa befattningshavare visa sig partiska – som vissa har talat om, men som jag ej tror – finns ju möjligheten att ändra på detta senare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag på denna punkt, vilket innebär avslag på reservationen 4.

Denna proposition heter Riktlinjer för älgvården – observera ordet älgvård. Herr talman, ärade kammarledamöter! Skall man kalla denna i praktiken starkt diskuterade jakten på begärliga djur för vård? Det går

ut på jakt och på att skjuta bort djur. Varför inte då kalla propositionen Riktlinjer för älgjakten? Det är jakt det handlar om, och det har jag gärna inom parentes velat säga i det här sammanhanget.

Herr talman! Jag sammanfattar: En samordnad älgjakt är ett tvång. Jag hävdar att frivillighet bör råda. Propositionen vill främja samordning, men denna bör ske på frivillig grund. Låt oss arbeta för en lugnare jakt med större hänsyn och förståelse mellan olika kategorier jägare. Låt oss på det sättet också förebygga tjuvjakt. Det gör vi genom att följa reservationen 1, som innebär en kompromiss mellan två starka åsikter. De mindre markägarnas intressen måste beaktas, och då kan man inte bortse från de här förhållandena. Men låt oss sätta försöksperioden till tre år. Någon katastrof kan det då absolut inte bli fråga om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Gustafsson i Säffle (c).

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! Regeringens proposition nr 25 och därav följande jordbruksutskottets betänkande nr 13 upptar en fråga som kanske mer än någon annan engagerar de människor som berörs därav. Det handlar om riktlinjerna för den framtida älgvården. Jag har förståelse för dem som har svårt att fatta det intensiva engagemang som jägarna lägger i dagen när denna fråga diskuteras. Man måste sannolikt själv vara jägare för att fullt kunna förstå det.

Det regeringsförslag som vi nu diskuterar har föregåtts av en lång och mycket intensiv debatt i jägarkretsar. Meningsmotsättningarna om hur den framtida jakten skall utformas har varit hårda och ibland oersonliga. En grupp har hävdats att total reglering av jakten är den enda riktiga formen. En annan grupp har hävdats att allmän älgjakt under några få dagar är en bättre form. Men utöver förespråkarna för de två nämnda formerna finns det en rätt stor grupp jägare som anser att nuvarande form med blandning av licensjakt och allmän jakt fungerar bra. Denna grupp har av förståeliga skäl inte deltagit lika intensivt i debatten. Nöjda människor brukar vara tysta.

Den kritik som riktas mot de två formerna reglerad jakt och allmän jakt måste efter en analys medges i vissa delar vara befogad. Mot allmän jakt har den kritiken framförts att man under denna form faller fler älgar efter areal än under reglerad jakt, att avskjutningen är för hög för att vara förenlig med en god älgvård, att man tär på det kapital som spars under reglerad jakt eller, som denna jaktform också kallas, särskild jakttid. Dessutom hävdas att allmän jakt öppnar möjligheten för rovjakt på små marker.

Kritiken i dessa avseenden äger en viss riktighet. Det kan beläggas av befintlig statistik. För jaktåret 1974 var avskjutningen ca 5 % högre under allmän jakt än under reglerad jakt. För 1973 var den ca 10 %

högre. Om man går ut ifrån att avskjutningen under reglerad jakt är rätt anpassad, vilket jag inte alla gånger är beredd att ta gift på, skulle enligt statistiken avskjutningen vara 5 à 10 % för hög under den allmänna jakten. I varje fall kan man säga att den är så mycket högre. Samtidigt går det inte att förneka att det i en del fall förekommit för stor avskjutning på små marker.

Från motståndarna till reglerad jakt har hävdats att jaktformen lätt kan leda till att jakträttsinnehavare med små marker kan bli uteslutna från möjligheten att bedriva jakt efter vuxen älg. Det har vidare hävdats att många jakträttsinnehavare kan tvingas till att betala betydligt högre jaktarrenden vid anslutning till licensområde än de eljest skulle behöva göra. Dessutom innebär en anslutning många gånger att befintliga jaktkamrater inte kan inrymmas i jaktlaget inom licensområdet.

Även denna kritik äger viss riktighet. Jag vill dock påstå att kritiken mot de båda jaktformerna i den allmänna debatten ofta varit starkt överdriven.

Jordbruksministern har tagit fasta på kritiken mot de båda jaktformerna och i propositionen lagt ett förslag, som bör eliminera den kritik som riktats mot de båda jaktformerna.

Förslaget innebär i korthet en strävan till samordnad älgjakt. Den reglerade licensjakten förblir oförändrad. Den försöksverksamhet med totalreglerad älgjakt i de tre försökslänen – Kronoberg, Västmanland och Norrbotten – fortsätter under nuvarande former.

En av de väsentliga förändringarna i förslaget är att den nuvarande formen för allmän jakt försvinner. Den ersätts med att de jakträttsinnehavare, som inte kunnat eller av andra skäl inte anslutit sina marker till licensområde, får möjlighet att på generell licens fälla vuxen älg och kalv. Förslaget innebär att avskjutningen under den nya formen med generell licens – som motsvarar vad som nu benämns allmän jakt – avsevärt måste minska.

Den som tidigare under allmän jakt kunde fälla så många älgar han kunde komma åt, kan nu med det nya förslaget endast fälla ett vuxet djur och kalv.

För att uppnå en i förhållande till areal procentuellt likvärdig avskjutning mellan de två jaktformerna skulle man – vilket framgår av vad jag tidigare sagt – behöva minska avskjutningen under allmän jakt med ca 10 %.

Jag har med ledning av avskjutningsstatistiken roat mig med att räkna ut vad det nya förslaget med generell licens skulle innebära i minskad avskjutning. Jag har räknat på två län. Ett med relativt hög andel av markerna anslutna till licensområden och ett med en ganska låg anslutning. Båda bör vara representativa för landet. Om det nya förslaget hade tillämpats under jaktåret 1973, skulle i båda fallen avskjutningen av vuxna djur ha minskat med 20 %. Om man inte räknar med någon förändring av antalet fällda kalvar, skulle avskjutningen totalt minska med 14 à 15 %. Mitt räkneexempel gör inte anspråk på att vara någon

statistiskt säker prognos. Men resultatet är fullt logiskt och bör utvisa en klar trend i utvecklingen, om riksdagen beslutar i enlighet med propositionens förslag. Det bör därmed också tillgodose dem som hävdar att det fälls för mycket älg under allmän jakt.

Regeringens förslag innebär dessutom en annan väsentlig förändring, nämligen att möjligheterna att bedriva rovjakt försvinner.

Vidare föreslås i propositionen att jakttiden för reglerad älgjakt blir högst 20 dagar men med möjligheter för länsstyrelserna att förlänga jakten något om speciella omständigheter så kräver. Den enda kommentar jag vill göra till det förslaget är att det måste anses som en rimlig avvägning mellan jägarintressena och det övriga friluftslivets intressen. Nästan ingen jagar i dag längre än 20 dagar, varför det endast i undantagsfall kan föreligga ett reellt behov av en längre jakttid. Jag ser dessutom ingen skillnad mellan propositionens förslag och utskottsmajoritetens förslag i detta avseende.

Målet för älgvården är enligt departementschefens förslag samordnad älgjakt. Men förslaget tar sikte på en mjuk övergång. Det är enligt reservanterna i jordbruksutskottet en riktig målsättning.

Regeringens förslag öppnar också på en annan punkt ökade förutsättningar för en sådan mjuk övergång. Jag avser förslaget om inrättande av älgvårdsområden. Jakten ingår paradoxalt nog som en viktig del i älgvården. Älgvård kan inte bedrivas på enskilda fastigheter vare sig de är stora eller små. Den måste bedrivas i större regioner. Regeringen har därför föreslagit att länen indelas i älgvårdsdistrikt. Vidare föreslås länsstyrelserna att årligen kalla jägarna inom resp. älgvårdsområden till gemensamma möten. De skall där ha möjlighet att diskutera älgvården och formerna för jakten. Genom att ta bort möjligheterna till fri avskjutning och genom att ge jägarna ett större ansvar och medinflytande över älgvården inom sina egna älgvårdsområden stimulerar man till en ökad samordning av jakten. Att ge jägarna möjligheten att resonera sig fram till lämpliga lösningar av hur jakten skall samordnas och hur älgstammen skall beskattas är ett alternativ till att tvångsvis sammanföra jägarna i licensområden.

Under behandlingen i jordbruksutskottet har en knapp majoritet av ledamöterna funnit sig ha anledning att föreslå ändringar i regeringsförslaget. På den viktigaste punkten rör det sig om ett bifall till motionen 1955 av herr Stadling m. fl., som föreslår en produktions- och urvalsinriktad avskjutning, vilket översatt i klartext betyder total reglering av älgjakten. Även om utskottsmajoriteten gjort en viss uppmjukning av motionens förslag är innebörden i stort sett densamma.

Utskottsmajoriteten har försökt att åstadkomma en kompromiss mellan motionens förslag och propositionen. Man går emot regeringsförslaget om rätt till jakt efter vuxet djur på generell licens på fastigheter som inte är anslutna till licensområden. Man medger dock att det finns behov av att bereda sådana jakträttsinnehavare vissa möjligheter att efter särskild ansökan till länsstyrelsen erhålla licens på vuxen älg.

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riktlinjer för
älgvården*

Utskottsminoriteten har inte ansett sig kunna ansluta sig till denna kompromiss. Jag vill redan nu säga, att propositionen som sådan måste betecknas som en kompromiss mellan de två oförenliga ståndpunkterna, total reglering av jakten och allmän jakt. I regeringens kompromiss har företrädarna för den allmänna jakten fått göra den stora eftergiften. Att sedan, som utskottets majoritet gör, försöka göra en kompromiss av en kompromiss är inte lätt. Jag vill nog också påstå att utskottsmajoriteten inte lyckats särskilt väl. Majoritetens förslag innebär i sak totalreglering. Men förslaget skapar en enorm byråkrati med ett mycket stort antal ansökningar till länsstyrelserna, en svår handläggning för länsälgnämnder och länsstyrelserna. Dessutom öppnar det vägen för ett mycket stort antal besvärssärenden. Det måste bli en oerhört grannliga uppgift för beslutsfattarna i länsstyrelser och länsälgnämnder att avgöra vem som har tillräckligt starka skäl för att inte ansluta sig till ett licensområde och därmed få favören att fälla en vuxen älg. De som inte kommer att åtnjuta denna ynnest kommer självfallet att bli ytterst besvikna. Såvitt jag begriper kommer förslaget att konservera den hätska debatt om under vilka former älgjakten skall bedrivas som vi under en lång tid har fått uppleva. Om så skulle bli fallet, beklagar jag livligt att propositionens syften att åstadkomma en god älgvård under lugna och avspända former omin- tetgjorts.

De reseranter som återfinns under reservationen I i jordbruksutskottets betänkande nr 13 har delat regeringens synsätt att älgstammens utveckling i landet är tillräckligt god för att man inte skall behöva ta till så hårda former av reglering som majoritetens förslag innebär.

Låt mig, herr talman, i siffror något belysa älgstammens goda utveckling i vårt land. År 1920 uppskattades antalet älgar i vårt land till ca 3 000 djur, 1945 till 47 000 djur och i dag uppskattas det till ca 180 000 djur. Denna mycket goda ökning av älgstammen har åstadkommit trots en kraftigt ökad avskjutning. 1930 fälldes ca 5 000 älgar, 1960 ca 30 000 och 1974 ca 47 000. Vi kan konstatera att trots en kraftigt ökad avskjutning har vi i dag utan överdrifter Europas finaste älgstam, kanske t. o. m. världens finaste.

Hur ser då förutsättningarna ut för framtiden? Enligt min uppfattning utomordentligt goda. Man kan om man vill räkna sig fram till förutsättningarna. Om propositionens förslag går igenom och man försiktigt optimistiskt räknar med att avskjutningen under den generella licensjakten – som i stort motsvarar den allmänna jakten i dag – minskar med 10 %, kommer man fram till följande resultat. 1973 sköts under den allmänna jakten drygt 15 000 älgar. Om avskjutningen enligt förslaget minskar med 10 % innebär det att man första året spar drygt 1 500 älgar. Om man räknar med att hälften av dessa är kor, som varje år i genomsnitt föder en kalv – det är mycket lågt räknat – och man i tio år spar detta kapital tillför man älgstammen drygt 87 000 nya älgar. Dessutom har älgstammen under de senaste 30 åren ökat med i genomsnitt 4 400 djur per år. Bibehåller man nuvarande tämligen höga ökningstakt i avskjut-

ningen, spar man under tio år ytterligare ihop 44 000 djur. Om man lägger det till dagens siffror över älgstammen innebär det att vi om 10 år skulle ha en älgstam om 311 000 djur. Kan vi ha en så stor älgstam? Knappast – andra faktorer kommer att begränsa dess storlek.

Jag vet att man kan göra många invändningar mot mitt teoretiska sätt att räkna. Men om man motiverar en hård reglering med att det skjuts för mycket älg under allmän jakt, så måste det vara riktigt att räkna med att de djur som spars genom en minskad avskjutning skall behållas för uppbyggande av en talrikare älgstam.

Jag gör inte anspråk på att utvecklingen blir exakt den som anges i mitt lilla räknexempel. Men det anger en klar tendens och belyser vilka utomordentliga förutsättningar det finns för att bygga upp en älgstam, som t. o. m. är större än vad vi ur andra synpunkter kan tolerera.

Vi vet att man redan nu i många län har en så talrik älgstam, att man bl. a. av trafiksäkerhetsskäl i stället för att öka stammen får lov att inrikta sig på att reducera den eller bibehålla den på nuvarande nivå. Jag medger dock att man i en del län både från trafiksäkerhetssynpunkt och från betesskadesynpunkt kan tillåta stammen att växa ytterligare.

Jag har med denna sifferexercis velat belysa, att vi med nuvarande former för jaktens utövande har byggt upp en älgstam som på de flesta håll i landet är mycket god. Med propositionens förslag ökas förutsättningarna för en gynnsam utveckling. Jag vill erinra om att regeringsförslaget medger rätt för länsstyrelserna att införa förbud mot att fälla ko eller korta ner jakttiden för generell jaktlicens, om man vill ta till hårdare restriktioner för att snabbt bygga upp en talrik älgstam.

Jag medger gärna att för en kontroll av avskjutningen, syftande till att bygga upp en talrik älgstam, är totalreglering ett bra system. Men med den goda utveckling som vår älgstam har behöver vi inte tillgripa perfektionism. Vi behöver inte med hårda bestämmelser kränka människornas frihet i denna fråga. Vi har råd att vara generösa. Vi har tid på oss att avvakta en lugn och sansad utveckling i en fråga, där berörda människor har ett starkt känslöengagemang. Att som utskottsmajoriteten vill göra säga åt en inbiten älgjägare, att han endast får gå ut och jaga en älgkalv, är nästan som att slita hjärtat ur bröstet på honom. Han upplever det närmast som ett hån.

Jag utgår ifrån att det kommer att resas invändningar från talare efter mig. Man kommer sannolikt att invända att jägaren i detta fall väl får ansluta sig till ett licensområde för att få möjlighet att jaga vuxen älg. Det kan i stora drag vara riktigt. Men i det erbjudandet kan ligga höga jaktarrenden, som han inte anser sig ha råd med, eller ett erbjudande om att han får ansluta sig själv med sina marker men får lämna sina jaktkamrater hemma. Det kan motiveras med att hans marker är för små för att de skall bära mer än en jägare eller med att det, om han skall ta sina kamrater med sig, blir för många i jaktlaget. Problemen kan vara många och skiftande.

I propositionen föreslås att det nya systemet skall utgöra en försöks-

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riktlinjer för
älgvården*

verksamhet under fem år. Under denna tid kommer ingen olycka att inträffa med älgstammens utveckling. Den kommer att vara god även fortsättningsvis. Vi har råd att visa en generositet mot de många jägare som så innerligt önskar att få pröva de nu föreslagna formerna.

Eftersom jag under en mycket lång period har fått lov att ägna en stor del av min tid åt att diskutera formerna för älgjakten, har jag fått möjlighet att ta del av många synpunkter. Jag har själv fått många brev och telefonsamtal. Jag har dessutom tagit del av många andras brev och läst otaliga tidningsinsändare. Jag har fått både ris och ros för denna min verksamhet. Eftersom riset och rosorna väger tämligen jämnt, kan jag ta det med jämnmod. Men det har ändå gett mig bevis på stämningläget i den här frågan, där engagemanget många gånger är mycket intensivt.

Låt mig, herr talman, citera ur ett par brev. I det första argumenterar brevskrivaren för att allmänjägaren är lika god jaktvårdare som andra. Han menar att jägarens ansvar och kunskaper har avsevärt större betydelse för älgvården än olika jaktformer, och han beskriver jägarens avgörande så här:

”Beslutet fattar jägaren öga mot öga med älgen. Men det har föregåtts av åratals inre funderingar, planläggning med jaktkamrater och efter vad jag tycker har allmøgejägaren skött sina små arealer med ansvar. Vad som alltså är viktigt i detta sammanhang är att de är människor med naturen, som håller skogen, myren, morgondiset högre än exempelvis stränderna på Mallorca. Det vore omänskligt att beröva oss och våra efterkommande denna rätt som allmøgejägaren alltid har haft och som han har rätt till. Det är alltså orätt att beskylla den lille markägaren för att bedriva slumpmässig skattning av älgstammen. Han accepterar om myndigheterna skär ner jakttiden från 5 till 3 dagar. Han accepterar om myndigheterna något eller några år fridlyser exempelvis ko med kalv.

Min förhoppning är att beslutet fattas i enlighet med regeringens förslag och att när en vuxen älg passerar på den lille markägarens areal han skall få skjuta och inte bara stå och se på när den passerar till storbolagets kalhygge där storslaktarna dammar på.”

I ett annat brev berättar brevskrivaren, som säger sig vara 43 år och ha jagat älg sedan han var 16 år:

”Såg i TV att det skulle kanske bli en kalv för alla småbrukare, vi som får hålla bete åt älgen på våra åkrar hela sommaren och hösten.

Min gård ligger intill en stor gård. Dom fäller 35–40 älgar per år sedan säljer de kött för 40–45 000 kronor. Vi som får en kalv på 75 kg och förlorad arbetsförtjänst så blir det inte mycket kvar. Vi är 4 st som jagar hos mig varje år.

Ville bara tala om hur det är och hur det kanske blir om det går igenom, så blir det många som inte kan jaga älg efter detta.

Det talas om jämlikhet, var finns den?”

Brevet slutar med en förhoppning om att regeringens förslag skall gå igenom i riksdagen.

Herr talman! Jag tar inte ställning till de argument som har framförts i breven, men det är sådana här känslomässiga skäl och svårigheterna att finna exemplariska jaktformer som har avgjort mitt ställningstagande. Jag anser att med den goda utveckling vi ser hos vår älgstam har vi råd att vara generösa, har vi råd att ta propositionens förslag. Vi kommer ändå fortsättningsvis att ha en mycket god utveckling av vår älgstam.

Till sist, herr talman, vill jag helt kort beröra reservationen 4. Utskottsmajoriteten vill öppna möjlighet för länsjaktvårdskonsulenterna att vara föredragande vid länsälgnämndernas sammanträden, om länsstyrelsen så beslutar. Det är ingen stor fråga. Jag vill bara poängtera att det är många intressen som skall tillgodoses vid en länsälgnämnds sammanträden. Jägarintressena kommer att vara väl representerade. Om man utser länsjaktvårdskonsulenterna till föredragande i nämnderna, öppnar man sig för kritik mot att jägarintressena fått en för stark ställning. Länsjaktvårdskonsulentens sakkunskap är naturligtvis värdefull vid nämndens sammanträden, men det ges redan i regeringsförslaget full möjlighet att anlita länsjaktvårdskonsulenten vid nämndsammanträdena.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 4 vid jordbruksutskottets betänkande nr 13, vilket också innebär ett bifall till propositionen 25.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! I regeringens proposition påpekas att älgjakt årligen bedrivs av mellan 150 000 och 200 000 jägare. Även om jag har hört högre siffror nämnas, tycker jag att detta i någon mån anger bakgrunden till det stora intresse varmed propositionen dels har emotsetts, dels visats vid själva behandlingen här i riksdagen. Egentligen har diskussionerna om det väntade förslaget pågått i flera år – man kan väl åtminstone säga sedan regeringen påbörjade den försöksverksamhet som pågått i försökslänen. Under denna tid har jag för min del av och till konfronterats med de bekymmer och den oro som många älgjägare visat inför utvecklingen beträffande älgjakten.

Den signalerade övergången till uteslutande licensjakt har skrämt i synnerhet de små markägarna, men också jägare utan markinnehav, som räknar sig till de mindre bemedlade, har delat deras betänkligheter. När därför regeringens proposition kom och visade sig innehålla förslag som även fortsättningsvis skulle möjliggöra för små markägare att i något så när liknande former bedriva älgjakt, mottogs detta med stor lättnad hos dem. Det råder väl heller inget som helst tvivel om att regeringens kompromiss på den här punkten utgör en eftergift för den starka opinion som utvecklats mot tanken på uteslutande licensjakt – och som bl. a. resulterat i att den mindre jägarorganisationen, Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare, den senaste tiden ökat sitt medlemsantal.

Vi som står bakom motionen 1954 har mot den här bakgrunden i stort yrkat bifall till propositionen, utom på ett par punkter, vilka jag skall återkomma till. Men först några mera principiella funderingar över

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riktlinjer för
älgvården*

älgjakten som sådan och jakten över huvud taget.

Det har vid behandlingen av den aktuella frågan inte framkommit något som tyder på några speciella partilinjor. Tvärtom tycks det vara så att uppfattningarna skär igenom partigränserna. Inte heller har det i vår motion formulerats någon principiell syn på jaktens vidare utformning. Vi har vid detta tillfälle inriktat oss på att ta ställning till det konkreta förslaget och dess anpassning till den aktuella situationen, dvs. de förhållanden som f. n. råder.

Rätten till jakt har i vårt land i första hand alltid varit förenad med markägandet. Det finns tankegångar inom vårt parti – det vill jag gärna redovisa – som innebär att denna kvarleva när det gäller jaktutövandet nu borde vara mogen att avskaffas. Dessa tankegångar har f. ö. förts fram i en vpk-motion till 1973 års riksdag. Alla människor som så önskar bör ha möjlighet att jaga, oavsett om de äger mark eller ej – det menar vi bör vara den målsättning man skall sträva efter, och vi får säkert anledning att återkomma till den. Vi är inte ensamma om denna uppfattning; den har t. ex. kommit till uttryck också inom det socialdemokratiska partiet. Om jag inte minns fel var det vid Norrbottendistriktets årskonferens som dessa tankegångar framfördes på ett mycket kraftfullt sätt. Vad man emellertid i första hand i det här sammanhanget skulle kunna sträva efter vore att öppna bolagens, kronans, kyrkans och fideikommissens marker för marklösa jägare. Det skulle vara att främja en demokratisk utveckling på det jaktliga området, och det skulle kunna öppna vägen för vidare reformer. Det bör också finnas anledning att överväga – det tycker jag skall nämnas i detta sammanhang – huruvida det privilegium för ett fåtal människor som den kungliga älgjakten innebär nu inte är moget för avskrivning. Detta privilegium, som har funnits sedan 1351, får väl betecknas som ett rent överklassjippo.

Herr talman! Som jag förut sagt uppfattar vi motionärer regeringens proposition som ett sansat och i stort förnuftigt förslag, ett förslag som har tagit hänsyn till den debatt som förekommit i samband med de nya signalerna till ändringar i älgjakten. Nu har det emellertid gjorts många debattinlägg emot regeringsförslaget, särskilt när det gäller förslaget till generell älgutdelning. De vådor som detta förslag anges orsaka verkar, vill jag påstå, inte på något sätt realistiska. Tidigare har vi ändå haft det förhållandet, som betonats här av de båda föregående talarna, att det på enskilda marker varit fri avskjutning, och trots detta har älgstammen ökat. Att man nu inför en begränsning till ett vuxet djur och en kalv kan ju inte leda till försämring, utan det motsatta måste vara fallet.

Herr talman! Mot denna bakgrund vill jag redan nu yrka bifall till reservationen I.

I vår motion har vi emellertid på två punkter yrkat på ändringar i regeringens förslag. Den första gäller den s. k. försöksverksamheten, som i propositionen förutsätts fortsätta t. v. Det mest konsekventa vore enligt vår uppfattning att man vid införandet av ett nytt system avbryter denna

verksamhet och eliminerar de irritationsmoment som förekommer i samband med försöksverksamheten. Det måste ju också vara logiskt att försöka införa ett enhetligt system i hela landet så samtidigt som möjligt. Desto förr kan man också komma fram till den utvärdering av den samordnade älgjakten som i propositionen förutsätts komma till stånd inom fem år efter det att denna genomförts i hela landet.

Den andra punkt där vi har från propositionen något avvikande mening gäller licensjaktens längd. Den har inom försöksverksamheten i regel pågått i 30 dagar, men med hänsyn till konsekvenserna för bl. a. idrotten och allmänhetens friluftsinressen föreslår jordbruksministern en sänkning till 20 dagar. Vi understryker i vår motion jordbruksministerns argument men framhåller att dessa, tillsammans med andra, i hög grad motiverar en ännu kortare tid för licensjakten. Vi har föreslagit 14 dagar, innefattande två veckoslut, och för Norrbotten, där det råder speciella förhållanden, 7 dagar. Förslag om 14 dagars jakttid har också förts fram i motionen 1904 av herrar Forslund och Brännström och förslag om 7 dagar vad gäller Norrbotten också av herr Dahlberg. 12 dagars licensjakt har föreslagits i motionen 1953 av herr Karlsson i Malung.

När det gäller älgjaktens längd har enligt vår uppfattning Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare uttryckt måttfulla synpunkter, i vilka man visar stor hänsyn och generositet gentemot allmänhetens friluftsinressen och behov av att vistas i skog och mark. I ett remissyttrande från organisationens Norrbottensdistrikt sägs att det är obestridligt att älgjägarna inte kan ges möjlighet till att fritt få disponera markerna för jakt under så lång tid som 30 dagar. I förhållande till andra friluftsinressenter, heter det vidare, är sådana privilegier oantagbara. Från förbundet har också framhållits att en lång jakttid gynnar dels de jägare som har råd och tid att utöva sin hobby under lång tid på stora marker, dels de markägare som vill arrendera ut dessa marker. En kort jakttid ger många jägare tillfälle att delta i jakten till en rimlig kostnad.

Det förhållandet att största avskjutningen i regel sker i början av jakttiden pekar också på att det inte bör vara nödvändigt med en så lång licensjakttid.

Vi menar vidare att det förhållandet, att antalet trafikolyckor där älgar är inblandade tycks ha ökat starkast i försökslänerna, borde ge anledning till eftertanke. Under perioden 1969–1973, under år då försöksverksamheten pågått, ökade antalet älgolyckor med 96 % i Kronobergs län och med 48 % i Västmanlands län. Visserligen är antalet älgolyckor också stort i en del andra län, och vägverket har ju tagit upp det här problemet i sitt remissyttrande, men jag måste säga att det förvånar mig att man inte tittat närmare på vad det kan betyda att försökslänerna visar den starkast stigande kurvan. Enligt vår uppfattning måste en lång jakttid spela en roll i detta sammanhang. Ett exempel från Västmanlands län visar att antalet älgolyckor är störst i maj, i samband med kalvavstötningen, och i september och oktober, då brunsttiden infaller men då också älgjakten pågår. Mycket talar väl ändå för att den långa jakttiden

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riktlinjer för
älgvården*

oroar älgarna och att detta i sin tur påverkar antalet älgolyckor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3 av herr Takman och dessutom till reservationen 4 av herr Lindberg m. fl.

Avslutningsvis vill jag peka på vad jag betraktar som en brist i propositionen. Så uppfattar jag nämligen detta att propositionen inte tagit ställning till arrendeavgifternas storlek. Departementschefen hänvisar till jaktmarksutredningen som i sitt betänkande Jaktmarker behandlat den här frågan. Det betänkandet skall nu remissbehandlas, och departementschefen vill i avvaktan på detta inte ta ställning.

Frågan om arrendeavgifternas storlek hör dock så intimt ihop med förslaget till samordnad älgjakt att det med fördel kunde ha behandlats i detta sammanhang. Jag förutsätter emellertid att förslag snarast kan föreläggas riksdagen av sådan innebörd att möjligheter att arrendera jakt-rätt kommer att finnas även för mindre bemedlade jägare.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! Älgstammen utgör en nationaltillgång och skall vårdas och bevaras.

Älgen invandrade i Sverige efter den senaste istidens slut. Även i övriga delar av Europa förekom älgen, men utrotades genom ohämmad förföljelse. Också i Sverige har älgstammen vid flera tillfällen varit nära utrotning, senast i mitten av 1800-talet. För att rädda resterna beslutades om total fridlysning under flera perioder av 1800- och 1900-talen.

Genom en allt restriktivare lagstiftning och jägarnas ökade satsningar för att bygga upp älgstammen har vi här i Sverige nu åter världens förnämsta och tätaste älgstam, till glädje inte bara för jägarna utan även för alla andra naturintresserade personer, för vilka möjligheten att se en levande älg i dess rätta miljö utgör en verklig upplevelse.

Älgen ger i dag ett icke oväsentligt tillskott till vår köttförsörjning. Vid 1974 års jakt fälldes sålunda ca 47 000 djur, vilka gav ca 7 miljoner kg kött, dvs. avsevärt mera än den sammanlagda avkastningen från landets rennärning och fåravel tillsammans. Den – framför allt under den allmänna jakten – förekommande slumpmässiga avskjutningen har emellertid medfört, att vi fått en sammansättning av stammarna som ur köns- och ålderssynpunkt icke är tillfredsställande. Vi bör enligt min mening sträva efter att under vintern, då näringstillgångarna är knappa, ha kvar djur med hög produktivitet, dvs. ett stort antal hondjur i produktiv ålder, ca 4–12 år gamla, samt tillräckligt med vuxna tjurar för att klara nästa års betäckning. Antalet kalvar skall inte vara högre än vad som behövs för att ersätta de vuxna djur som tagits bort under höstens jakt eller på annat sätt omkommit. Jaktuttaget skall göras bland kalvarna och de lågproduktiva djuren i vuxen ålder, dvs. mycket unga och mycket gamla djur. Kor och tjurar i medelåldern skall sparas.

Förutom att vi genom en slumpmässig avskjutning har fått en olämplig sammansättning av älgstammen, ålders- och könsmässigt, har vi också fått en mycket ojämn fördelning, där vi i vissa delar av landet har en

för kraftig stam, medan vi i vissa andra delar av landet har plats tor betydligt flera djur än vad som i dag finns.

För att rätt kunna hantera vår älgstam behöver vi ett bättre styrinstrument än det som den blandade allmänjakten och licensjakten erbjuder. När vi överväger vilket system vi skall ha, måste vi först och främst komma ihåg att älgstammen i dag nästan fullständigt regleras genom jakten. Vad vi behöver är således ett system, som gör det möjligt för oss att i förväg bestämma vilka ändringar vi skall ha i älgstammen och sedan genom jakten få fram dessa ändringar. Vi måste också komma ihåg att den väsentligaste målsättningen för detta system skall vara att få en riktig älgvård. Den enskildes intresse av att genom hård beskattning av älgstammen få mera kött i frysboxen måste underordnas huvudsyftet.

Det är därför med tillfredsställelse man hälsar regeringens förslag om att en övergång till licensjakt eller samordnad älgjakt nu skall ske i hela riket. Som underlag för regeringens proposition ligger en omfattande försöksverksamhet sedan 1967 i Kronobergs och Västmanlands län och sedan 1971 i Norrbottens län. Erfarenheterna från denna försöksverksamhet har varit klart positiva...

I Kronobergs län var älgstammen vid försökets början svag, och målsättningen var där att bygga upp stammen såväl kvantitativt som kvalitativt. I Västmanlands län var älgstammen redan vid försökets början mycket tät. Målsättningen var därför att söka bibehålla vinterstammens numerär men att genom urvalsinriktad avskjutning förbättra dess kvalitet och därigenom höja produktionen. I båda länen har man lyckats uppnå de uppsatta målen. Erfarenheterna från 1974 års jakt i Kronobergs län ger också vid handen att man genom licenstilldelningen har fått en metod för att reducera för kraftiga stammar.

I Norrbottens län har man inom de områden där det fanns en förökningbar älgstam fått en mycket gynnsam utveckling under försöksåren. Vissa områden av Norrbottens län är dock så älgfattiga, att det dröjer många år innan stammen där kan nå en rimlig storlek.

Försöksverksamheten i Kronobergs, Västmanlands och Norrbottens län har noggrant följts upp av älgbiologen Finn Stålfelt, som kartlagt de förändringar som skett inom populationen och även undersökt vilka faktorer som därvid haft den största betydelsen.

Jägarnas inställning till den samordnade älgjakten har studerats genom en undersökning under ledning av docenten Ingemar Norling, socialhögskolan, Göteborg. Rapport över undersökningarna återfinns i SNV:s promemoria nr 485:1974.

I alla tre försökslänen var motståndet mot försöksverksamheten mycket starkt, när den infördes. Men efter sju års försöksverksamhet i Kronobergs och Västmanlands län är opinionen nästan enhälligt positiv. Inte mindre än 83 % av jägarna i Kronobergs län uttalar sig som positiva eller mycket positiva till denna jaktform i en undersökning som gjordes 1974. Inom de områden av Västmanlands län som genom länsgränsjusteringar överförts till Uppsala län har jägarna genom framställningar till regeringen

hemställt att få kvarstå i systemet med samordnad älgjakt. Genom uttalanden via olika organisationer i Västmanlands län har jägarna också givit klart uttryck för att de icke önskar någon återgång till tidigare jakt-system med inslag av allmän jakt.

Jägarna i Norrbottens län har haft kortare tid på sig att bedöma resultatet av försöksverksamheten, men i samband med remissbehandlingen av jordbruksdepartementets promemoria sommaren 1974 uttalades ett mycket starkt stöd för systemet med samordnad älgjakt, och mycket få ville bibehålla det nuvarande blandade systemet, bara 8 av 146 tillfrågade lokalorganisationer.

Mot bakgrund av de erfarenheter som vunnits under försöksverksamheten och med beaktande av de synpunkter som framförts av majoriteten av remissinstanserna har jordbruksutskottet i sitt betänkande över propositionen funnit skäl föreslå vissa ändringar i densamma. Huvudmålsättningen för älgvården är att få fram en ur kvantitativ och kvalitativ synpunkt riktigt sammansatt älgstam. För att nå detta syfte fordras att älgvården samordnas över större områden, dvs. att markägarna stimuleras att gå samman i ändamålsenliga jakt- och älgvårdsområden. Det krävs också en urvalsinriktad avskjutning. En slumpmässig avskjutning, där jägarna frestas att fälla första bästa djur som uppenbarar sig på platsen, strider helt mot denna princip. Vidare bör avskjutningen alltid ställas i relation till markernas och älgstammens produktionsförmåga och målsättningen för älgstammens utveckling: ökad, minskad eller oförändrad älgstam.

Jordbruksutskottet finner därför i likhet med den absoluta majoriteten av remissinstanserna och i överensstämmelse med vad som framförts i de skrivelser som från olika jägare i stort antal kommit riksdagen till handa att förslaget om generell tilldelning av ett vuxet djur och kalv på jaktområden, som själva är för små för att få licens på ett vuxet djur, är oförenligt med den skisserade målsättningen. Utskottet föreslår, att all avskjutning av vuxna djur sker efter därom av jakträttsinnehavaren varje år gjord framställning och av länsstyrelsen beviljad licens. Jaktområden, som själva är för små för att få tilldelning av ett vuxet djur, erhåller generell dispens för att årligen skjuta en kalv. Om särskilda skäl så föranleder, kan extra tilldelning erhållas.

Det är önskvärt att jakten efter älg kan genomföras på så sätt, att jägaren har tillräckligt lång tid på sig att söka rätt på de djur, som med beaktande av målsättningen om en riktigt sammansatt älgstam, skall fällas. Om man inte bryr sig om att göra en urvalsinriktad avskjutning, kan jakten i regel genomföras under ett ringa antal dagar, men om man vill söka upp de djur, som skall gallras ut ur stammen, kan detta kräva avsevärd tid. Det är samtidigt önskvärt att jakten kan genomföras utan onödiga konflikter med andra intressen, vare sig yrkesmässiga eller fritidsbetonade. Detta synes bäst kunna ske genom en väl tilltagen jakttid, inom vilken olika parters önskemål kan tillgodoses.

Licenstagningen för jakt efter älg utgör f. n. i regel 30 dagar. I propositionen

föreslås att tiden skall vara 20 dagar. Jordbruksutskottet förordar att jakt-tiden bestäms till 20 dagar men att länsstyrelsen, med beaktande av de lokala förhållandena, skall äga besluta om förlängning eller förkortning av denna tid.

Inom varje län skall tillsättas en länsälgnämnd, som regionalt bestämmer riktlinjerna för avskjutningen. Länsälgnämnden skall vara länsstyrelsens sakkunnigorgan i dessa frågor. Med hänsyn till nämndens expertfunktion förutsätts att ledamöterna är väl införstådda med de problem som rör skötseln av länets älgstam. Jordbruksutskottet förutsätter också att såsom föredragande i länsälgnämnden utses den person inom länet som har den bästa kännedomen om älg tillgång, tidigare avskjutning, lokala förändringar, skador på skog och gröda, förekomsten av kollisioner mellan älg och motorfordon samt – sist men inte minst – har god kontakt med jägarna i denna fråga. Det synes jordbruksutskottet som om länets jaktvårdstjänsteman bäst skulle motsvara dessa krav.

Emellertid bör det ankomma på länsstyrelserna att utse befattningshavare vid nämnden, varvid utskottet förutsätter att de utser den mest lämpade.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! Tillåt mig att börja med en protest – stillsam, eftersom herr talmannen inte kan slå tillbaka – över det sätt på vilket frågan om älgjakten har skjutsats fram och tillbaka sedan den bordlades första gången. Det finns väl inte någon för evärdlig tid fastställd rangordning bland utskotten som säger att jordbruksutskottets ärenden alltid skall komma allra sist på föredragningslistan. – Jag har bara velat framföra detta utan att på minsta vis vara befullmäktigad därtill av utskottet.

Låt mig sedan gå över till den fråga som debatten gäller. Där har ju utländska naturvårdare och jägare sedan långa tider med skräckblandad häpnad ägnat den svenska älgjakten sin uppmärksamhet. Man har inte dolt sin avund. Tänk, att så konsekvent kunna vanvårda en naturresurs, och trots detta inte bara ha den kvar, utan också se den växa till – kvantitativt, märk väl! För man har också betecknat Sverige som något slags jaktkulturens u-land, där köttbegäret vägt tyngre än tanken på djurstammens kvalitet. "Skjuter inte jag, kanske grannen skjuter, så därför: pang bara!" Så tycks man ha resonerat, utan att ta hänsyn till om det är de värdefullaste avelsdjuren som stryker med. Och våra egna skämttecknare brukar sannerligen inte försitta tillfället att driva med den svenske älgjägaren, som skjuter på allt som rör sig, det må vara bärplockare eller anspända hästar eller traktorer. Det hela är väl i själva verket en djupt tragisk historia, föga lämpad för skämt.

Mycket av det olustiga i anslutning till älgjakten har kunnat förklaras med den korta jakttiden – bara ett par dagar. När därför år 1931 bestämmelsen infördes, att man inom jaktvårdsområden, tillräckligt stora för att hysa en fast älgstam, efter ansökan kunde få jakttiden förlängd till 14 dagar med i förväg bestämd avskjutning, innebar det ett stort steg framåt på vägen mot ordnade förhållanden.

Nästa steg efter det von Stockenströmska förslaget togs av riksdagen under Pehrsson-Bramstorp år 1938, då licensjakttiden utökades till en månad. Sedan skulle det dröja i det närmaste 30 år innan vi fick den på försök helt reglerade älgjakten inom Kronobergs och Västmanlands län, litet senare efterföljd av Norrbottens län. Men detta innebär inte att utvecklingen under dessa 30 år skulle ha stått stilla. Tvärtom kom man snart underfund med licensjaktens stora fördelar, och ägarna till mindre områden slöt sig på frivillig väg samman så att man fick områden stora nog för den lugna och planmässiga jakt som bara licensjakten kunde ge. Det är knappast en överdrift att säga, att den kraftiga ökning av älgstammen och därmed avskjutningen som vi har fått uppleva och som har kommit även de små markerna utan fast älgstam till godo till väsentlig del har berott på systemet med de större älgjaktområdena, antingen dessa nu haft karaktär av jaktvårdsområden eller varit litet mer lösliga sammanlutningar.

Det var mot den bakgrunden naturligt, att 1949 års jaktutredning började skissera en helt samordnad älgjakt, en skiss som senare resulterade i den försöksverksamhet som jag nyss talade om. Utredningen karakteriserade en ordning med helt reglerad avskjutning såsom innebärande "ytterst ingenting annat än att alla jaktberättigade i en bygd skola bringas att *samverka* för att åstadkomma ett i olika älgstammen och älgjakten berörande, avseenden möjligast bästa resultat".

När licensjaktens ordnade beskattning av älgstammarna införts, inställde sig ganska snart frågan, om den dittills tillämpade principen om förbud att fälla årskalv verkligen kunde vara riktig. Den var ju diametralt motsatt de metoder som tillämpades inom husdjurskötseln, där de vuxna djuren representerade kapitalet och kalvarna räntan. Borde inte, menade man, en del av avskjutningen läggas just på kalvarna i stället för på moderdjuren? Jo, det var just vad viltbiologerna ansåg, och därför övergav man det av någon sorts missriktad humanitet framdrivna kalvförbudet och inriktade sig så småningom på att som regel omkring en tredjedel av tilldelade djur borde vara kalvar.

Hittills har avskjutningen och licenserna helt grundat sig på bedömd styrka hos stammen. Eftersom kalvarna inte föds förrän i maj och licenserna skall sökas i mars, är det då vinterstammen med gissat tillskott av majfödda kalvar som räknas – en något osäker inventering kan det synas, men den har trots detta fungerat häpnadsväckande bra. Det lär dock vara ganska vanligt, att olika jaktlag i licensunderlaget inräknar samma älgar, som strövar över alla lags marker, om dessa marker ligger tillsammans. Inventeringsområdena är med andra ord för små, och därför

är det att hälsa med tillfredsställelse att den föreliggande propositionen genom sina älgvårdsdistrikt kommer att skapa ett bättre inventeringsunderlag.

Det bör således i fortsättningen finnas goda förutsättningar för en biologiskt riktigt sammansatt älgstam, bibehållen genom en helt reglerad avskjutning. Att licensområdet bör vara så stort att det medger avskjutning av ett vuxet djur per år har utskottet funnit vara en riktig och sund princip. Så långt har utskottet helt kunnat ansluta sig till propositionen.

När det gäller jaktliga enheter som är för små för att tilldelas detta vuxna djur har emellertid utskottet inte blivit enigt. I reservationen 1, som man här från olika håll har pläderat för, har en minoritet inom utskottet anslutit sig till jordbruksministerns förslag, att även de minsta jaktområdena utan ansökan skall erhålla en årlig tilldelning av en kalv och ett vuxet djur.

Utskottsmajoriteten har inte kunnat gå med på mer än en kalv årligen för dessa marker. Vi är fullt medvetna om att vi redan härmed bryter mot principen om älgstammens urvalsinriktade och produktionsanpassade beskattning och legaliserar ett överuttag som – om det vill sig illa – kan bli katastrofalt. Det är strängt taget uppseendeväckande att i ett betänkande som uppges handla om riktlinjer för älgvården helt bryta sambandet mellan älg tillgång och avskjutning. Orsaken till att vi trots dessa anmärkningar har kunnat gå med på kalven är att det trots allt bara är avkastningen som tas ut; kapitalet – kon – är ju kvar. Vi får, som det brukar heta i sådana här sammanhang, hoppas att myndigheterna följer saken med uppmärksamhet och vid behov raskt vidtar åtgärder för att vrida det hela rätt igen, för det *kan* som sagt komma att behövas. Jag kanske här för kammarens icke älgjagande ledamöter bör förklara riskerna.

En ko med kalv är mycket stationär, och så länge hon är hos kalvarna, är därför kalvarna ganska lätta att komma åt. Det hör till god ordning i jakten att inte skjuta kalven från ko som bara har *en* kalv, framför allt för att inte riskera att kon sedan skall bli skjuten som s. k. gallko, när hon uppträder ensam. Gallko lär för övrigt vara en företeelse som inte finns. Från ko med tvillingkalvar skjuter man av samma orsak bara en av kalvarna. Under förutsättning att älgjakten på de små enheterna bedrivs på det här sättet har vi alltså gått med på jordbruksministerns förslag i vad avser en kalv årligen utan ansökan.

Ett helt annat blir läget, om även ett vuxet djur får fällas utan särskild ansökan. Då får vi först och främst två olika slags älgjakt – de i propositionen som norm uppsatta områdena med tilldelning efter uppskattning av stammen av minst ett vuxet djur per år, och de små områdena med tilldelning utan hänsyn till stammen av ett vuxet djur och en kalv; man lär för övrigt kunna befara att det ofta i dessa fall blir två kalvar.

Antag t. ex. att en ko med två årskalvar kommer in på ett sådant område. En ansvarskännande jägare skjuter då den ena kalven; den

andra och modern låter han vara. Men i betänkligt många fall lär det bli moderkon, det stora djuret som faller först, varefter båda kalvarna – i enlighet med jordbruksministerns fullt riktiga förordande – av humanitära skäl bör fällas. Men det är inte säkert att man lyckas att fälla kalvarna, för utan modern är kalvarna genast betydligt rörligare, betydligt svårare att få tag i. Erfarenheten visar att sådana moderlösa kalvar visserligen kan överleva en normal vinter i södra och mellersta Sverige men sannolikt inte blir normalt utvecklade. Sedan kan det ju finnas fall där hela älgfamiljer skall fällas, men i så fall är det inte av hänsyn till älgstammens vård utan på grund av skogsvårdens eller trafikens krav, och det är en annan historia.

Det är, från rena djurskyddssynpunkter och med hänsyn till att människorna tyvärr inte alltid är sådana som reservanterna tror och vi andra hoppas, omöjligt att acceptera det vuxna djuret som generell tilldelning. Ordningen uppmuntrar dessutom till utbrytningar ur de älgvårdsområden som med stora besvär byggts upp.

Några talare har här sagt att man inte tror att det är så farligt. Jag vågar tyvärr inte dela deras optimism. Vi har under snart 50 år byggt upp vissa älgjaksområden, som vi nu riskerar att totalt slå sönder.

Jag vill bara ta ett exempel hämtat från mina egna hemtrakter – och det är sannerligen inte fråga om några storgodsägare. Det gäller ett älgjaksområde på 2 880 har. Det består av 91 fastigheter med lika många markägare. Maximiarealen är 105 har och minimiarealen 4 har. Genomsnittet är 32 har. Vi har nu en licensavskjutning på sex djur, varav högst tre vuxna. Det behövs inte att många av de 91 fastighetsägarna bryter sig ut i förhoppning att få sina egna djur för att hela detta jaktvårdsområde skall ramlas sönder. Om förslaget går igenom utsätter vi medlemmarna där för ganska ordentliga frestelser.

När det gäller tilldelningen av djur kan jag inte underlåta att visa på frågans något egendomliga beredning inom departementet. En förkrossande majoritet av remissinstanser – varibland alla sakkunniga utom en, Jägarnas riksförbund – har uttalat sig mot det av arbetsgruppen framlagda förslaget, som jordbruksministern trots detta gjort till sitt eget.

Vidare har verksamheten inom försökslänen givit en rik erfarenhet att bygga på, inte minst av hur man utan en sådan oformlighet som generell tilldelning, dvs. en form av allmän jakt inbakad i licensjakt, skall lösa problemet med de små enheterna. Den enda mera väsentliga ändringen i arbetsgruppens förslag innebär att idén om representantskapet fått falla. F. ö. är det som om försökslänen inte funnits till, och verkan av de omsorgsfullt utarbetade remissvaren har inte blivit stort bättre än om de gått direkt till papperkorgen.

Dessutom har propositionsförfattaren på ett sätt, som mildt talat må kallas fördomsfritt, refererat åtminstone Blekinge läns jaktvårdsförenings yttrande. När han säger att det innebär ett uttalande till förmån för generell licensgivning trots ett otal i skrivelsen anförda förbehåll inställer sig frågan, om man refererat alla yttranden lika slarvigt, och om det

är avsiktligt som man från departementshåll givit riksdagen missvisande beslutsunderlag. Eftersom jag är en fin och snäll man skall jag inte komma med sådana beskyllningar som den sista, men beskyllningen för slarv, den kvarstår. När man vrider vårt yttrande, som det utan reservation står i propositionen, till att vara bara tillstyrkan av tilldelningen av kalv blir man litet tveksam. Det är mot den här bakgrunden svårt att bemöta den kritik, som tidskriften Jaktmarker och Fiskevatten på ledande plats i sitt majnummer riktar mot handläggningen av frågan. Och vi får väl hoppas att den propositionsskrivande kretsen, när någon ny jaktlig fråga aktualiseras, handlägger denna på sådant sätt att den rentvår sig från det mindre vackra tillmålet som en annan tidskrift, Jaktjournalen, begåvat den med. Men låt mig nu återgå till själva älgtilldelningen.

Att jordbruksministern ömmar för dem som inte når upp till normstorleken är bara behjärtansvärt, men när dessa små enheter inte bara får samma tilldelning som normområdena utan mer, då har man tappat kontakten med älgvården. Kronobergs län har visat att den kontakten inte behöver brytas för de små områdenas skull, och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkten 3.

Om de mindre markägarnas intressen inte hade beaktats – det har framförts krav på att de måste beaktas och jag är helt och hållet med på det – i Kronobergs län, varför skulle man där då vara så belåten? Varför står man då i kö överallt ute i landet för att få reglerad älgjakt? Det är regeringen som stoppat upp detta litet. Massor av län hade annars haft den reglerade jakten om inte regeringen hade bromsat: "vi skall först se vart verksamheten i Kronobergs, Västmanlands och Norrbottens län för oss".

Nästa fråga, som vållat en viss oenighet i utskottet, är jakttiden. Där har herr Takman reserverat sig. Här delar jag för omväxlings skull inte herr Takmans åsikt, utan tycker att jordbruksministern har ett fullt riktigt grepp om problemet när sådan avskjutning, som är så att säga politiskt betingad och inte grundar sig på konstaterad älgtillgång – alltså de små enheterna – begränsas till några få dagar. Gäller det däremot en beskattning av älgstammen, som fastställts efter inventering, spelar väl rent principiellt jakttidens längd ingen roll – inte för älgstammens räkning i varje fall. Om älgtillgången inom ett område tål en viss avskjutning är det likgiltigt om djuren nedläggs under en vecka eller under fyra veckor.

Meningen med den längre jakttiden var ju just att få en lugnare jaktutövning, som möjliggjorde en urvalsinriktad beskattning, och varför man nu skall ge sig till att nagga den där månaden i kanten har jag uppriktigt sagt rätt svårt att förstå. Ingen har klagat. Orienterarna, som man föregivit sig vilja hjälpa genom avkortning av jakttiden, har tvärtom förklarat att de hellre ser en lång jakttid än en kort. Och svampplockare har ingenting att hämta i skogarna vid den tiden på året. Under en längre jakttid blir det givetvis lättare att få markerna fria från älgjägare under helgerna än under en kortare tid där veckohelgerna ju tar bort förhål-

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riktlinjer för
älgvården.*

landevis mera effektiv jaktutövningstid. Nog förefaller det vara ett utslag av klåfingrighet, när man lagstiftningsvägen lägger sig i hur älgjägaren ordnar sin jakt. Han bor ju inte i skogen hela månaden, utan tar en dag då och en då, allteftersom det passar hans arbete och jag kan som sagt inte förstå varför man vill förmäna honom det. Jag upprepar att det här gäller sådana marker där en föregående inventering visat, att stammen mycket väl tål avsedd beskattning. Den längre jakttiden medför alltså inte någon risk för överbeskattning; däremot kanske man under jakten kommer underfund med att älgarna rört sig mer än beräknat och att många skjutits av grannarna, varför man på de egna markerna får minska avskjutningen, en möjlighet som inte är lika lätt att utnyttja om det är en kort jakttid.

Till slut när det gäller jakttiden: Vi kan inte bortse från hundarnas mycket stora roll i den humana älgjakten. De behövs för att ställa älgen så att riktigt säkra skott skall kunna avges. Hundarna behövs för att spåra upp älg som skadskjutits – för skadskjutningar kommer vi tyvärr aldrig att kunna helt undvika – och hundarna behövs året runt inte minst för att söka reda på trafikskadade älgar. Vi har inte och kommer aldrig att få tillräckligt med älghundar, men just därför är det så mycket viktigare att de hundar som finns kan beredas tillräcklig träning och att jakten läggs upp på ett sådant sätt att de används effektivt, och det går bara att ordna med en längre jakttid. En kortare jakttid är ett stort steg tillbaka. De jaktlag som skulle fått disponera hunden sista veckan t. ex. tvingas nu jaga minst tio dagar tidigare och detta kanske utan hund med allt vad det kan innebära i negativ riktning ur djurskyddssynpunkt.

Jag ger herr Lindberg fullkomligt rätt när han säger att ingen jagar 30 dagar, men skillnaden mot det förslag som vi får här och det som nu gäller är att nu kan några jaga i början av jakttiden och några i slutet av jakttiden intill trettonde dagen. Det kommer man inte att kunna göra i fortsättningen.

Eftersom utskottets förslag gör det möjligt för länsstyrelserna att i sina beslut ta hänsyn till de lokala förhållandena, har jag trots nackdelarna med den generella avkortningen av jakttiden inte funnit anledning att reservera mig utan yrkar bifall till utskottets hemställan även i detta avseende.

Ett par reseranter har inte velat vara med om majoritetsförslaget att i riksdagens beslut skriva in att exempelvis länsjaktvårdstjänstemannen skall kunna anlitas som föredragande i länsälgnämnden, dvs. att bereda länsstyrelserna tillfälle att hämta föredragande utanför landskansliet. Älgfrågorna är mycket speciella och kräver en lokal- och personkännedom långt utöver den vanliga. Den kändedomen och den behövliga överblicken över hela länet har redan länsjaktvårdstjänstemannen, därtill avlönad inte av skattemedel utan av jaktvårdsmedel, genom Jägarförbundet men inte av Jägarförbundet, vilket kanske bör framhållas för säkerhets skull. Länsjaktvårdarna är dessutom vana att samarbeta med den som inom länsstyrelsen är föredragande i övriga jaktfrågor. Jag kan då inte

finna annat än att det är bra onödigt att inte anlita den färdiga föredragande vi redan har för omedelbar leverans, utan att han i stället skall anlitas för att lära upp någon ny föredragande på länsstyrelsen i älgjaktfrågor, vilka som sagt är högst speciella. Det är inte alls säkert att länsstyrelsernas naturvårdsenheter har någon som lämpar sig för det där. Det kan vara specialister på toffeldjur, infusorier, mossornas fortplantning och allt möjligt, men det är trots allt en skillnad mellan älgjakten och de där sakerna. Att inte låta länsstyrelserna anlita länsjaktvårdstjänstemännen är inte bara onödigt utan det är slöseri med både tid och pengar.

Till allra sist: Herr Jonasson har i en reservation framfört sina farhågor för att något kan gå snett vid en sådan här genomgripande förändring i förhållandena och att försöksperioden därför inte skall låsas fast vid fem år utan inskränkas till tre år. Jag förstår herr Jonassons farhågor, men jag tycker att utskottet har uttalat samma förståelse som jag nu uttalar när det framhållit, att hinder inte bör möta att under försökstiden vidta jämkningar som kan behövas. Älgens biologi är sådan att det behövs fem år för att vi skall kunna läsa ut något av värde ur försöken – det har erfarenheterna från Kronobergs län och Västmanlands län visat oss. Därför biträder jag utskottets förslag även i detta avseende.

Jag kan väl också säga att försöken inte skall avslutas – de kan behöva hålla på mycket länge. Vad är det som säger att den metod för avskjutning som vi kommer fram till är den allena saliggörande? Vi kan behöva söka oss fram på massor av olika vägar. Det har vi goda möjligheter till i fortsättningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i alla delar.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wachtmeister i Johannishus är så impulsiv och snabb att det är svårt att hinna summera honom. Men om jag summerar inledningen av hans anförande måste kontentan bli, att trots den stora vanvård och de dåliga jaktformer vi har haft har vi ändå haft en kvantitativt sett väldigt god utveckling av älgstammen i det här landet.

Nu föreslår regeringen en inskränkning av den fria rätten – som herr Wachtmeister uttrycker det "pang bara, skjuta hej vilt" – och vill minska avskjutningen. Då befarar han att det här skall sluta i katastrof. Logiken har jag väldigt svårt att förstå.

Beträffande skjutolyckorna inom jakten i stort vill jag bara konstatera att ingen statistik pekar på att det är bättre eller sämre inom någon jaktform. Här torde det komma an på människornas ansvar och kunskaper.

Eftersom jag själv är älgjägare och har deltagit i reglerad älgjakt så vet jag vad jag talar om när jag säger, att det långt ifrån är fråga om en urvalsinriktad avskjutning alla gånger, herr Wachtmeister. Det begås och har begåtts stora misstag. Dess bättre kan vi konstatera att utveck-

lingen glädjande nog under senare år har gått därhän, att jägarna har fått ett större ansvar och en bättre känsla för viltvård. Jag tror att jag vågar påstå att inom båda jaktformerna har denna utveckling gått i en positiv riktning. Samtidigt vill jag påstå att även om en totalt reglerad älgjakt ger ett större utrymme för att tidsmässigt utöva den här urvals-inriktade avskjutningen, är det i första hand fråga om utbildning och information åt jägarna och inte så mycket fråga om de olika jaktformerna. Den undersökning som gjorts i Västmanland av Finn Stålfelt pekar på att man efter de tre första dagarna har fällt 50 % av antalet nedlagda älgar. Då måste man fråga sig hur detta har stämt med den urvalsinriktade avskjutningen. Är det så lyckligt att det är just de djur som råkat komma de första tre dagarna som också är de lämpligaste att fälla? Jag tror knappast detta. Detta är i stället en upplysnings- och utbildningsfråga. Med regeringens förslag om älgvårdsdistrikt så ges det utrymme för både information och utbildning.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wachtmeister berörde jakttidens längd och sade sig inte kunna dela herr Takmans reservation men inte heller regeringens förslag om 20 dagar. Han säger, att det i och för sig är likgiltigt om älgarna läggs ner på kort tid men att jakten kan ske under lugnare former under en längre tid. Han säger också att det tycks inte vara så att orienterare har rågonting emot att man har denna långa älgjakttid. Och plockar svamp gör man ju inte vid den här tiden.

Men tiden för älgjakt är väl ändå en period då många människor tycker att det är roligt att vistas i skog och mark. Detta är ju helt naturligt med tanke på klimatet. Man kan ju inte heller, som jag ser det, jämföra älgjakt med småviltjakt. Man kan ju vara ute i skogen där folk jagar småvilt, men älgjakten disponerar ju stora arealer. Jag vill inte frivilligt gå in i skogen när älgjakt pågår. Detta har man dragit sig för under den korta tid som den allmänna älgjakten pågått. Skall man som herr Wachtmeister säger jaga en dag då och en dag då så kommer det att skapa en väldig osäkerhetskänsla bland människorna. Man drar sig för att gå ut i skogen.

Jag vill hänvisa till vad jag sade förut. Andra jägare – Jägarnas riksförbund har givit uttryck för detta – säger klart ut att de tycker att det är anspråksfullt av landets älgjägare att vilja jaga älg under 30 dagar. Jag vill säga detta, även om jag tycker att det också finns andra skäl för att förkorta tiden för licensjakten.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m) kort genmäle:

Herr talman! Kan herr Magnusson i Kristinehamn tala om för mig hur många olyckor som har hänt under den förlängda älgjakten? Hur många människor har blivit skjutna under den? Inte en enda! Det finns inte ett enda exempel på någon olycka under den förlängda älgjakten. Varför i all sin dar skall man då inskränka den? De olyckor som har

hämt har inträffat under den allmänna jakttiden med de hetsiga förhållandena.

Värdet av en helt samordnad älgjakt ligger i att man, såsom naturvårdsverket har anfört, i förväg på ett häpnadsväckande exakt sätt kan beräkna avskjutningen. Ett system, där någon som helst form av allmän jakt ingår, gör all sådan beräkning omöjlig. Fördelen med den helt reglerade älgjakten ligger just i att vi kan på förhand bestämma allting. Jag är väldigt ledsen över att herr Lindberg inte förstår detta. Men jag begriper anledningen. Herr Lindberg kommer från ett område i Sverige som har inte bara vår utan hela världens förnämsta älgstam av denna ras.

Det förekommer andra platser i landet där man har försökt bedriva en urvalsinriktad älgjakt men inte gjort goda erfarenheter. Där kan ett felaktigt skjutet djur innebära katastrof för avelsarbetet. Jag kan peka på oändligt många fall från mitt eget län, där man inom jaktvårdsområdena har sett på de fina avelsdjuret och bestämt vilka som skall sparas. Sedan har djuren under allmänna jakttiden satt sin fot på andra sidan gränsen. Så smäller det och därmed är de borta.

Den stora fördelen är att vi får med även grannarna genom de större inventeringsområdena och kan avgöra precis hur många älgar som skall få skjutas. Genom att varje liten enhet nu utan vidare får sina två älgar, har vi inte den kontrollmöjligheten. Det är bara att konstatera att det är så. Att vi inte förstår varandra är verkligen tråkigt.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte, herr Wachtmeister i Johannishus, insinuerat att olyckor skulle ha skett under den tid som försöksverksamheten har pågått. Risker finns alltid. Men vad jag menade är att allmänheten naturligtvis drar sig för att gå till skogen under den tid älgjakten pågår. Så har jag upplevt det under den tid den allmänna jakten bedrivs. Jag har ändå bott i områden där älgjakt pågår, så jag vet vad jag talar om. Från denna utgångspunkt anser jag det vara högst anspråksfullt av landets älgjägare att vilja lägga beslag på markerna för egna syften under så lång tid som 30 dagar.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig säga till herr Wachtmeister i Johannishus att det är riktigt när han berömmar älgstammen i Jämtlands län. Utvecklingen har varit god och den har man kommit fram till i stort sett under frivilliga former. Samma förutsättningar tror jag nog bör finnas i andra delar av landet. Förutsättningarna bör öka i och med propositionens förslag om att ge jägarna ett större ansvar och ett ökat medinflytande över jaktens utformning och älgstammens vård och beskattning. Herr Wachtmeister är säkert beredd att medge att dessa förutsättningar måste öka, om man på ett helt annat sätt än tidigare engagerar jägarna själva i dessa frågor.

Man kan i detta sammanhang gott säga att två vägar leder till samma mål. Jag tror att målet är detsamma.

Propositionens väg innebär en mjuk övergång som kanske tar något år längre tid. Herr Wachtmeisters synsätt är den hårda framgångslinjen för att snabbt nå fram till målet. Vår älgstams utseende är inte av den karaktären att vi behöver skynda. Vi kan gott ta något år till på oss och ändå ha möjlighet att beakta de svårigheter som är förenade med den anpassning som krävs för att få till stånd en nästan total samordning.

Jag tror som sagt att målet är detsamma, herr talman, och jag anser att vi kan välja den smidigare vägen utan att det kommer att hända någon olycka.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m) kort genmäle:

Herr talman! På den tiden jag var aktiv orienteringslöpare snavade jag en gång över ett taggrådsstängsel och fick en lindrig hjärnskakning. Jag upptäcktes så småningom irrande i skogen i rakt motsatt riktning mot målet. Jag undrar om inte herr Lindberg också har snubblat. Man håller nämligen på att ta sig fram i rakt motsatt riktning mot målet när man uppger alla planer på en något så när avelsinriktad avskjutning genom att släppa det där vuxna djuret fritt.

Vi hoppas väl alla att jägarna skall känna ansvar, och för de ansvars-kännande jägarna behöver vi över huvud taget inte skriva några lagar. Men alla människor är inte sådana, och det är just för dem som inte är ansvarskännande – de rovjägare som jordbruksministern talade om i en intervju, i Jaktmarker och Fiskevatten tror jag det var – som vi skall stifta lagar. Det är dessa som förstör älgjaktområdena och som kan göra samarbetet omöjligt. Det är dessa som kommer att bryta ut och förstöra hela systemet.

Det är en väldig skillnad mellan Jämtland och Blekinge i flera men även i ett speciellt avseende. Blekinge är tillsammans med Bohuslän det mest parcellerade området i hela landet med mycket små marker. Där blir frågan om sammanhållning mellan markägarna mycket viktigare än den är i de stora områden som herr Lindberg är van att röra sig på.

Låt mig när det gäller jakttiden återgå till frågan om hundarna, som vi håller på att glömma bort helt. Djurskyddssynpunkterna, som jag tillmäter ett avgörande inflytande i dessa frågor, har helt kommit bort. Jag har inga problem för min personliga del – det är kanske bäst att jag säger det – för jag jagar aldrig mer än tio dagar. Men jag vet att de hundar som varit hos mig går vidare, och när de varit på nästa ställe skall de till ett tredje, därifrån till ett fjärde ställe osv. Man får då inte plats med alla jaktlag helt enkelt, och därför tvingas en hel del älgjaktlag att jaga utan hund med alla de risker ur djurskyddssynpunkt som detta innebär. Det är en annan nackdel.

Jag undrar om vi inte diskuterar förbi varandra här, eftersom ju utskottet har föreslagit att länsstyrelserna skall få möjligheter i särskilda

fall, med den lokalkännedom de har, att bevilja längre jakttid, och jag tror att länsstyrelserna har ett mycket gott omdöme i det fallet.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Målet för älgjakten – eller älgvården, om man vill använda det uttrycket – bör vara att hålla älgstammen på en lämplig nivå i fråga om antalet djur och att få fram en god kvalitet på älgstammen. Samtidigt bör älgarnas skadegörelse på skog och växande gröda begränsas och riskerna för älgkollisioner på våra vägar minska. Om detta mål råder enighet inom utskottet, men när det gäller de metoder som skall användas för att nå målet är meningarna delade på några punkter. Jag skall, herr talman, i huvudsak uppehålla mig vid en enda av dessa punkter – den som gäller den generella älgtilldelningen.

Älgstammen har under 1900-talet mångdubblats. Herr Lindberg har i sitt anförande redan belyst utvecklingen. Avskjutningen, som på 1920-talet var några hundra djur per år, steg till mellan 10 000 och 15 000 djur per år under 1940-talet och till över 30 000 djur per år under 1960-talet. I fjol sköts i vårt land drygt 47 000 älgar.

Även folk som inte är särskilt intresserade av älgjakt har lagt märke till den kraftiga ökningen av älgstammen. För egen del minns jag den uppståndelse som uppstod då eleverna i en bygdeskola i norra Västmanland – det var i början av 1930-talet – under jakttiden fick se en älg komma travande in på skolgården. Många av eleverna hade aldrig förr sett en älg i verkligheten. I dag är bilden en annan. I fjol kunde man i samma trakt dagarna efter älgjakten räkna till 18 älgar, som samtidigt gick och betade på en höstsådd åker.

Jag vet att bilden av älgbeståndets storlek kan vara en annan i övriga delar av landet än den är i Mellansverige. Jag vet också att bedömningarna kan gå isär när det gäller frågan hur stor älgtätheten bör vara. Däremot råder stor enighet om att älgvård och avskjutning bör vara så ordnade att älgstammens kvalitet kan hållas på en hög nivå. I de delar av landet där älgstammen fortfarande är relativt svag tillkommer ytterligare ett önskemål, nämligen att älgstammens reproduktionsförmåga hålls så hög som möjligt.

Men det finns också områden i vårt land där man redan nu kan konstatera att älgstammen bör reduceras. Detta torde särskilt gälla mellersta Sverige. Även i fråga om den bedömningen råder såvitt jag kunnat finna enighet inom utskottet. Det talas f. ö. också i propositionen om att länsstyrelserna bör ha möjligheter att vidta särskilda åtgärder, om älgstammen uppnår en sådan nivå att skadegörelsen på skog och växande gröda blir för svår och riskerna för trafikolyckor för stora.

Vilka metoder är då de bästa för att man skall kunna tillgodose alla dessa önskemål? Svaret på den frågan tycker jag man får om man ser hur det har fungerat i de tre län där vi har haft s. k. reglerad älgjakt eller – som det heter i propositionen – samordnad älgjakt.

Ett av dessa försökslän är Västmanlands län och jag vill, herr talman,

så kortfattat som möjligt redovisa hur reglerad älgjakt har tillämpats i vårt län, och vad markägare, jägare och naturvårdare tycker om den ordningen. Länsstyrelsen i Västmanlands län, som har ansvaret för tilldelning och redovisning, förordar i sitt remissyttrande reglerad älgjakt och avstyrker den generella tilldelning som föreslås i propositionen.

Min redogörelse blir samtidigt en motivering för mitt ställningstagande i utskottet. Den motion, som jag tillsammans med företrädare för samtliga riksdagspartier utom vpk har undertecknat, innebär i stort sett ett förord för reglerad älgjakt i de former som nu tillämpas i försökslänerna.

Jag bör kanske nämna att jag själv aldrig deltagit i någon form av jakt. Men jag har under det senaste årtiondet med stort intresse följt verksamheten inom det jaktvårdsområde, där jag arrenderar ut min mark till ett av jaktlagen för 1 kr. per hektar och år. Som markägare skulle jag kunna uttrycka min uppfattning om älgjakten och jägarnas insatser så här: De insatser som landets ca 200 000 älgjägare gör varje höst är så värdefulla att samhället har all anledning att ge dem sitt stöd och skapa förutsättningar för en välordnad jakt som möjliggör ett gott och förtroendefullt samarbete mellan jägare, markägare och myndigheter.

Detta önskemål anser jag vara tillgodosett så långt det är möjligt genom den reglerade älgjakten i försökslänerna.

På de 520 000 hektars älgmark som vi har i Västmanlands län fälldes år 1967 totalt 1 177 älgar, därav 39 % kalvar. År 1971 fälldes 1 708 älgar, varav 46 % kalvar, och i fjol fälldes 2 164 älgar, med samma andel kalvar, dvs. drygt 46 %.

Tilldelningen för innevarande år har redan beslutats i Västmanlands län. Licens kommer att lämnas för 3 079 djur, varav 53 % kalvar. I regel fälls omkring 75 % av tilldelat antal djur. Det skulle för det här året betyda att ca 2 300 djur kommer att fällas, varav 48 % kalvar. De licenser som inte utnyttjas gäller – det vet vi av erfarenhet – förhållandevis fler kalvar än vuxna djur.

De siffror jag nu nämnt visar att vi i Västmanlands län har fördubblat avskjutningen från 1967 till 1974, dvs. under den tid vi haft reglerad älgjakt. Siffrorna säger oss dessutom, att en ökad andel kalvar har eftersträvat, men samtidigt vet vi av erfarenhet att vid den faktiska avskjutningen blir andelen kalvar mindre än vad länsstyrelsen, jaktvårds-konsulenterna och jaktvårdsområdena själva anser att den borde vara.

Visserligen får Västmanlands län och de andra två försökslänerna behålla sin nuvarande ordning, oavsett om utskottet eller reservanterna vinner i kammaren i dag. Men det är mycket viktigt vilken ordning vi får i landet i övrigt och vilken ordning vi får efter försöksperiodens slut.

Om propositionens förslag beträffande generell tilldelning skulle godtas, kan man fråga sig om inte hela idén med samordnad älgjakt går förlorad. Följande situation kan då tänkas uppstå.

Generella licenser för ett vuxet djur och en kalv per år för fem år framåt tilldelas ett stort antal mindre fastigheter. Den avskjutning som blir resultat av denna tilldelning kan väntas ge ett kraftigt uttag av vuxna

djur, eftersom man måste ha full förståelse för att jägarna finner det mindre lockande att skjuta kalvar. Men älgstammens storlek i länet och även hänsynen till älgstammens kvalitet talar klart för att man bör eftersträva låt oss säga 50 % kalvar. Hur skall länsstyrelsen då bete sig? Skall länsstyrelsen tvingas ytterligare öka pressen på de jaktvårdsområden som jagar på licens för att de skall öka sin kalvavskjutning?

Propositionens förslag om generell tilldelning av ett vuxet djur plus en kalv är också ur djurskyddssynpunkt – det har nämnts här förut, bl. a. av herr Wachtmeister i Johannishus – mycket olyckligt. Många älgkor går med två kalvar. Det kommer att uppstå många fall där den ena tvillingkalven blir lämnad ensam kvar. Den har små eller inga chanser att klara sig. Med den ordning som utskottsmajoriteterna förordar kan dessa problem inte uppstå, eftersom den generella tilldelningen enligt utskottets förslag begränsas till endast en kalv.

I en skrivelse som det mindre jägarförbundet i förra veckan distribuerat till – tror jag – samtliga riksdagens ledamöter påstås att helt reglerad älgjakt i praktiken innebär att det stora flertalet av småmarkägarna, arrendatorerna och de marklösa jägarna utan anledning frånges jaktutövningsrätten.

Detta påstående är helt felaktigt och jag vill visa det genom att redovisa hur vi har det i Västmanland. Vi har där helt reglerad älgjakt, och den tillämpas ganska strikt bl. a. i det jaktvårdsområde jag själv tillhör. Jag känner inte en enda markägare inom det området som har vägrats delta i jakten. Och jag är övertygad om att om någon sådan skulle ge sig till känna på den jaktstämman vi håller om ett par veckor skulle han få ett kraftigt stöd. Men det är naturligtvis ett önskemål att han är villig att samarbeta i ett jaktlag.

I Västmanlands län har f. ö. beviljats ett stort antal dispenser, som gäller fastigheter med en areal som ligger långt under vad som genomsnittligt fordras för tilldelning. Vid samtal med länsjaktvårdaren i Västmanlands län har jag fått veta att ingen markägare som begärt tilldelning på sin fastighet har vägrats dispens. Det genomsnittliga arealunderlaget för tilldelning av ett djur beräknas f. n. i Västmanlands län till 150–175 har. Det är då ganska naturligt att dispenstilldelningen begränsas till en kalv när det är fråga om fastigheter på 25–30 har. Jag vill nämna att den minsta enheten som har fått tilldelning på en kalv har en areal på endast 2,5 har.

Förslaget till tilldelning för 1975 har utarbetats genom ett omfattande samråd. Alla som har jaktliga enheter inom länet kallas kommunvis till sammanträde, där man arbetar fram riktlinjerna för tilldelningen. Man eftersträvar att var och en skall få en rättvis och riktig andel i länets gemensamma älg tillgångar.

Den beskrivning jag här har lämnat av den reglerade älgjaktens tillämpning i Västmanlands län ger en helt annan bild av den reglerade älgjakten än den som målas upp av dess motståndare och av förespråkarna för propositionens förslag.

Självfallet, det vill jag också nämna, herr talman, finns det även i Västmanlands län en och annan – både jägare och markägare – som inte är nöjd med den reglerade älgjakten. Men dessa utgör undantag. En överväldigande majoritet anser att den är bra. Herr Jonasson nämnde ovänskap, som skulle kunna bli följden om majoriteten får sin vilja fram, och herr Lindberg talade också om den hätska debatt som ibland och på vissa håll förekommer. Under den tid vårt jaktvårdsområde har fungerat har sådana företeelser varit mycket sällsynta. Däremot minns jag att det var mycket vanligt innan den reglerade älgjakten infördes i vårt län.

Jag vill sammanfattningsvis säga att den generella tilldelningen enligt propositionens och reservanternas förslag, dvs. ett vuxet djur och en kalv per jaktenhet, enligt min mening bör avvisas av följande skäl:

Uppbyggnaden av en samordnad älgjakt skulle försvåras och redan befintliga jaktvårdsområden i andra län än försökslänen skulle hota att falla sönder.

Länsstyrelserna skulle tvingas frångå den viktiga huvudprincipen att tilldelningen bör baseras på markens produktionsförmåga beträffande älgbeståndet.

Möjligheterna att påverka älgstammens kvalitet och storlek skulle minska, eftersom den faktiska avskjutning som blir resultatet av den generella tilldelningen inte kan förutses eller påverkas.

Det måste slutligen ur djurskyddssynpunkt vara förkastligt att stimulera en avskjutning, som i många fall kan komma att leda till att ensamma tvillingkalvar lämnas kvar ute i markerna med mycket liten chans att klara sig.

De risker och olägenheter jag nu har nämnt kan vi komma ifrån, om riksdagen bifaller utskottsmajoritetens förslag. Då begränsar vi den generella tilldelningen till att gälla enbart en kalv. Ytterligare tilldelning av ett vuxet djur eller en kalv kan lämnas efter årlig prövning av länsstyrelsen, om särskilda skäl kan påvisas. Det måste väl ändå vara rimligt att vi inte för fem år framåt frånhänder oss möjligheterna för en sådan bedömning inom ett stort antal jaktområden.

Vad gäller övriga punkter i betänkandet hänvisar jag till vad som tidigare i debatten anförts till förmån för utskottets förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr JONASSON (c) kort genmäle:

Herr Enlund säger att det, om reservanternas förslag genomförs, blir en mycket stark avskjutning. Jag vill ställa frågan till herr Enlund: Varför har då inte avskjutningen ökat så kraftigt tidigare när man under den allmänna jakttiden fick skjuta så många älgar som man ville? Varför skulle det bli så mycket sämre nu? Nu är reglerna skärpta.

Vidare hänvisar herr Enlund till de förhållanden som råder i Västmanlands län. Ja visst, men också i andra län har älgstammen ökat kraftigt

samtidigt som man väsentligt ökat avskjutningen. Detta har skett under den tid när allmän jakt var tillåten. Vad är anledningen till dessa olycksprofetior om att det nu skulle bli så besvärligt? De argument som herr Enlund anför kan användas som stöd för bägge sidornas uppfattning.

Herr Enlund säger också att man inom licensområdena har gått in för att vårda djuren, noga sett upp med vilka djur man skjuter osv. Erfarenheten pekar på att det i många fall är tvärtom. Det är inte så att den ena eller den andra parten har monopol på ansvaret i detta sammanhang.

Herr ENLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonasson måste ha missförstått mig om han tror, att jag är rädd för en för stor avskjutning. Av vad jag sade i mitt anförande framgick väl ganska klart att i vart fall beträffande Västmanlands län och Mellansverige i övrigt är problemet snarast det motsatta. Vi måste där öka avskjutningen för att minska älgstammen. Skall man lyckas med det och samtidigt behålla en god kvalitet på älgstammen måste man enligt min mening ha en reglerad älgjakt.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Såväl i propositionen som i en hel del uttalanden som fällt i denna debatt har man slagit fast att målet för den lagstiftning som nu föreslås är en samordnad jakt. Jag skall gärna ge herr statsrådet det erkännandet att han på ett föredömligt sätt i sin proposition omvittnat den samordnade jaktens fördelar. Jag skall inte citera ur propositionen utan vill hänvisa till s. 33 i denna, där han har redovisat utomordentligt starka argument för en samordnad jakt. Också företrädarna för reservationen har tagit fram det ena argumentet efter det andra som bevisar lämpligheten av samordnad jakt och menat att man måste inrikta sig på en sådan.

Det är därför utomordentligt beklagligt att statsrådet när han kommer fram till sitt förslag helt enkelt har glömt bort sina fina motiveringar och lägger fram en produkt som egentligen inte innebär någon förändring gentemot den nu gällande ordningen. Den proposition vi nu behandlar utgör inte alls något steg mot en samordnad jakt. Tvärtom ges det fortsatt möjlighet till praktiskt taget fri avskjutning. Får man fälla ett vuxet djur och en kalv på vilken enhet som helst, hur liten den än är, innebär det ju oanade möjligheter att skjuta tillräckligt många djur under den allmänna jakttiden.

Det är utomordentligt svårt att begripa att man efter de år som frågan om samordnad älgjakt har diskuterats kan lägga fram ett sådant här förslag. Jag kom att läsa Kungl. Maj:ts proposition nr 19 från 1965, och där talar man om precis samma sak, nämligen angelägenheten av att få en samordnad jakt till stånd. Då kom man fram till att det skulle bedrivas försöksverksamhet i ett antal län, och föredragande statsrådet sade: "Sedan erfarenheter vunnits av såväl försöken med helt reglerad

älgjakt som den liberalare licensgivningen bör hela frågan om älgjaktens organisation prövas på nytt. Jag avser därför, fortsatte han, att föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt den centrala tillsynsmyndigheten att följa utvecklingen på området och då så bedöms lämpligt inkomma med förslag.”

Enligt vad jag kan förstå torde den centrala tillsynsmyndigheten vara Svenska jägareförbundet, som ju har hållit i de här frågorna, om jag inte har fattat det hela fel. I dag är det naturvårdsverket som har hand om saken, och det har ju redan för ett par år sedan föreslagits en helt reglerad jakt. Men nu framläggs alltså den här propositionen!

Eftersom jag kommer från ett försöksområde finner jag det angeläget att något redovisa synpunkterna därifrån. Jag skall ärligen säga att när försöksverksamheten började i Norrbotten förekom det största uppbåd av protester som jag någonsin har varit med om i ett sådant sammanhang. Namnunderskrifter insamlades runt hela länet. Det var en helt fantastisk protestaktion som genomfördes och vi fick i det sammanhanget en helt ny jaktvårdsorganisation i länet, en som alltså inte hade funnits där tidigare. Den gången förde man precis samma resonemang som reservanterna och även statsrådet nu för, nämligen att man var ute för att tillvarata och trygga de små markägarnas intressen.

Nu har vi haft försöksverksamheten i fyra år. När aktstycket kom från departementet i höstas och förslaget skulle remissbehandlas, åkte man också ut från den nya jaktvårdsorganisationens sida och försökte skapa en väldig opinion för en fortsatt fri jakt, men då hade det underliga inträffat – det hände på bara fyra år – att man inte fick några anhängare på sina möten. Skaran hade decimerats i så otrolig utsträckning att det var svårt att få några kandidater när man skulle välja styrelse i denna organisation.

Den länsjaktvårdsorganisation som vi har i länet har däremot 270 lokal föreningar, och de representerar 14 000 markägare. I våra trakter finns det praktiskt taget bara små markägare. Vidare är att märka att vi har försöksjakt bara i kustområdet upp till lappmarksgränsen – ovanför den är jakten fri – men av dessa 270 föreningar är en hel del belägna inom lappmarksområdet. Men bara åtta av länets 270 organisationer var negativa till en samordning av jakten. På länsstämman, som diskuterade denna fråga, fanns det av 184 mötesdeltagare bara tre som var motståndare till en fortsatt samordnad jakt. Jag tycker ändå att det säger åtskilligt om vilken utveckling det har blivit med den form av försöksverksamhet som har bedrivits.

Mot bakgrund av detta tycker jag det är beklagligt att inte statsrådet helt och hållet avstod från att lägga fram en proposition i detta ämne, när man inte var beredd att föreslå en helt samordnad jakt. Det hade varit mycket bättre att låta utvecklingen fortsätta på samma sätt som f. n. och följa riksdagens ställningstagande 1965, då riksdagens beslut innebar att man skulle utveckla försöksverksamheten i olika former och till flera län,

Som här tidigare nämnts har flera länsföreningar stått i kö och velat ha försöksverksamhet inom länet. I Västerbottens län, som ligger närmast mitt eget län, har man landets största länsjaktvårdsorganisation med 12 000 medlemmar, och där har man enhälligt gjort framställningar om ett försöksområde, men denna framställning har avslagits. Varför inte ge denna försöksverksamhet ökade möjligheter i stället för att på detta sätt ta ställning i frågan men inte ta någon hänsyn till den försöksverksamhet som har bedrivits?

När den nämnda arbetsgruppens promemoria remissbehandlades, var 35 remissinstanser av 40 helt negativa till det förslag som arbetsgruppen lade fram – ett förslag som nu praktiskt taget utan förändring ligger i propositionen. Jag tycker att den väsentliga frågan i den här diskussionen är: Varför har inte resultatet inom försöksområdena tillmätts större värde vid framläggandet av detta förslag?

Sedan vill jag rätta till en felaktighet i herr Lindbergs anförande. Han säger att avskjutningen under allmän jakt bara är 10 % större. I fjol var avskjutningen under allmän jakt mer än 25 % större än under den samordnade jakten. Det behöver inte diskuteras. I vissa län har man haft mera än 100 % större avskjutning under den allmänna jakten, och i många län har avskjutningen varit 60–70 % större.

Det har också här ifrågasatts om vi verkligen kan ha en så stor älgstam som finns på vissa håll i landet. Ja, det kan diskuteras, och jag är helt övertygad om att man kan ifrågasätta det. Men det måste ändå erkännas att förutsättningarna för att reglera en älgstam är – och kommer alltid att vara – de bästa i den reglerade jakten. Där reglerar man uppåt eller nedåt – om man vill öka eller minska älgstammen.

Herr Magnusson i Kristinehamn tog också upp situationen i försökslänen. Han talade om den irritation som förekommer i dessa län. Det är förvånansvärt att man vet så mycket om sådana saker i de områden som inte har med försökslänen att skaffa. Vi som bor i försökslänen har inte träffat på den irritationen. Tvärtom tycker vi att det har varit en mycket bättre utveckling än vi över huvud taget kunde tänka oss.

Sedan frågas här: Varför tror man att det blir sämre än det var tidigare, då man ju fick skjuta helt fritt? Det är inte särskilt svårt att svara på den frågan. Tack vare att vi har en älgvård inom landet, där mer än 70 % av markerna är inordnade i den samordnade jakten, har vi fått en mycket väsentlig ökning av älgstammen år efter år. Det innebär självfallet att ju större älgstammen blir, desto attraktivare kommer det att bli att köpa in sig i ett område, dra ut ett skifte och sitta där och hoppas att man skall kunna få skjuta både en vuxen älg och en kalv. Om propositionens förslag skulle omsättas i verkligheten exempelvis i Västmanland, med den enorma älgtäthet som där finns, skulle otaliga människor köpa ut ett skifte och sitta där och hoppas att få skjuta – och det skulle de även kunna göra – både en vuxen älg och en kalv.

Jag skulle väl som markägarrepresentant kunna tänka mig att det är en riktig utveckling, för då får markägarna säkerligen mycket, mycket

bra betalt. Skall man se det ur den synpunkten är propositionens förslag riktigt, men då skall man inte tala om älgvård – det har ingenting med ett sådant förfaringssätt att skaffa.

Över huvud tycker jag att både i den här debatten och i diskussionerna dessförinnan är det en sak som man i utomordentligt stor utsträckning inte har tagit hänsyn till och det är just älgen, villebrådet. Man ger människorna möjlighet att sätta sig på ett skifte som är 10, 15 eller 20 meter brett – vi har massor med sådana i min hembygd – och räkna med att det pågår jakt vid sidan om. Så tror man att vederbörande är så utomordentligt säker skytt att han träffar älgen så att den faller inom det här mycket begränsade området!

Vad händer? Jo, i nästan 90 % av fallen springer älgen skadad över rågången, och då har vederbörande inte rätt att spåra älgen, utan han skall kontakta jaktgrannarna. Men ofta tycker han att det är genant att göra på det sättet – han sitter kvar och hoppas att det skall komma en älg till som han får försöka pricka.

Är det någonting som man kan definiera som älgvård?

Jag skal inte fortsätta längre. Det kan bli upprepningar, och andra kommer att motivera det förslag som utskottets majoritet har framlagt och som jag helt vill ansluta mig till.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Holmgården frågar hur jag kan veta om det finns irritationsmoment eller ej ute i försökslänen. Ja, jag vet hur det ligger till eftersom jag har varit i kontakt med jägare inom försökslänen. Herr Johansson i Holmgården känner väl också till att missnöjet har tagit sig organiserade uttryck.

Det är alltså inget tvivel om att det råder missnöje. Och hela den diskussion som förevarit om försöksverksamheten har ju visat att det funnits stark irritation över förslaget till uteslutande licensjakt.

Herr Johansson i Holmgården talar vidare om de möjligheter att få bra betalt som man kan räkna med för de små markägarna om regeeringsförslaget går igenom. Men det är väl i så fall inte bara förbehållet de små markägarna att ta bra betalt. F. n. råder det förhållandet att de stora skogsbolagen och även andra markägare verkligen försöker trissa upp priserna på arrenden. Jag har fått ett exempel redovisat i dag på hur man ville ha 1 800–2 000 kr. för 100 tunnland, och jämför man detta med det humana pris som herr Enlund för en stund sedan sade att han tillämpar, så framstår herr Enlunds pris som rent symboliskt i sammanhanget.

Jag har också fått ett exempel från norra Värmland relaterat för mig. Där hyr bolagen ut jaktmarker till tyskar, som betalar upp till 5 000 kr. för jakträtten. De hyr jakträtt per dag och betalar dessutom för kött och hornkronor etc. Man kan ju f. ö. fråga sig hur ett sådant förfaringssätt går ihop med god viltvård.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Magnusson i Kristinehamn menar att det är ett uttryck för irritation att åtta lokalföreningar av 270 är negativa – och de åtta föreningarna kanske inte ens finns inom områden där samordnad jakt förekommer – så håller jag med om det. Och menar herr Magnusson att om tre ombud av 184 är motståndare är det utslag av stark irritation, så har han rätt. Jag har bara talat om hur sakförhållandet är, och det torde jag känna till ganska väl.

Vad sedan gäller arrendepriserna har herr Magnussons resonemang och sätt att förklara dem inte ett dugg med den samordnade jakten att skaffa. De priserna har troligen i stort satts med ledning av de priser domänverket tillämpat. Det har på många håll blivit normerande. Och om domänverket tar för höga priser, så finns det ju all anledning att rikta kritiken åt det hållet!

Jag tycker inte att en sådan företeelse som jakten skall beläggas med alltför höga arrendepriser. Det tror jag på lång sikt vore olyckligt både för markägarna och för dem som gärna vill utöva jakt. Men de priser som hittills har tagits ut på denna marknad har som sagt inte normerats med ledning av den reglerade jakten utan har anpassat sig efter de priser som domänverket tillämpar.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skall be att med några ord få motivera regeringens förslag i propositionen. Men låt mig först få säga att jag sällan har mött en fråga, där enskilda medborgare har engagerat sig så intensivt och där så många olika uppfattningar kommer till uttryck, som när det gäller formerna för hur älgjakten skall bedrivas. För riksdagen är naturligtvis detta inte någon nyhet, eftersom den här frågan har stötts och blötts i riksdagen i olika omgångar sedan åtskilliga år.

Självklart skall utgångspunkten för hur älgjakten bör bedrivas vara omsorgen om älgstammens vård och en lämplig avvägning av älgstammens storlek, bl. a. med hänsyn tagen till den skada en för stor älgstam kan förorsaka på växande gröda och skog samt den fara en sådan stam kan utgöra i trafiken.

Vad diskussionen i huvudsak gäller – jag skall inte ge mig in i alla detaljer – är hur långt man behöver gå när det gäller att reglera älgjakten för att uppnå den önskvärda samordningen. Jag har under mina diskussioner med företrädare för jägarorganisationerna och med åtskilliga jägare av olika uppfattningar om hur älgjakten bör bedrivas funnit att jägarna i allmänhet är starkt medvetna om att man har ett gemensamt ansvar för älgstammens vård och beskattning. Jag tycker också att det är angeläget att man ger jägarna själva ökade möjligheter att delta i diskussionerna om hur älgjakten bör bedrivas. De organisationsformer för sådana samråd som föreslås i propositionen har ju också tillstyrkts av utskottet och bör kunna medverka till att det skapas en annan atmosfär i diskussionen om jakten än den vi upplevt hittills – jag skulle vilja

säga en atmosfär lika lugn och avspänd som vi hittills har upplevt i debatten i riksdagen här i dag.

Regeringen har sett som en förutsättning för en sådan önskvärd utveckling att man vid genomförandet av nya jaktformer inte går så hårt fram mot någon meningsriktning att man konserverar motsättningarna och bitterheten och omöjliggör en gemensam diskussion jägarna emellan från sakliga utgångspunkter.

Den största olägenheten med det nuvarande systemet har jag upplevt vara risken för rovjakt. Ingen kan försvara det som rimligt att någon skall ha möjligheter att utan urskiljning få skjuta så många älgar man över huvud taget kan komma över under en kort allmän jakttid. Men regeringen har heller inte velat gå så långt i regleringen av jakten att man inte tar hänsyn till den oro som många jägare med tillgång till mindre marker känner för att en total reglering skulle utestänga dem från möjligheterna att bedriva jakt på vuxet djur. Att hänvisa en gammal älgjägare till att bara få skjuta på kalv, det upprör honom ända in i själen. Det är en av mina erfarenheter av de många diskussioner jag har fört.

Den kompromiss som regeringen försökt åstadkomma mellan de olika intressen som här gör sig gällande utesluter å ena sidan möjligheten till rovjakt: men utestänger å andra sidan inte älgjägare med små jaktmarker från möjligheten att fälla ett vuxet djur.

Det har sagts i argumenteringen emot detta förslag att det skulle stimulera jakträttsinnehavare som i dag bildat licensområde för gemensam jakt att upplösa detta och jaga var för sig. Jag vill gärna understryka att denna form av jakt, att flera jakträttsinnehavare slår sig samman i större områden för att vårda sig om älgstammen inom området, bedriva en hänsynsfull jakt och rättvist dela bytet mellan sig, är en utomordentligt värdefull jaktform. Många älgjägare har också insett fördelarna med den typen av jakt. Det är knappast logiskt att anta att dessa jägare skulle bryta upp ett samarbete som de funnit fördelaktigt och återgå till en jaktform som de övergivit när denna jakt med regeringens förslag väsentligt begränsas i förhållande till tidigare. Snarare bör regeringens förslag medverka till att stimulera flera jägare att gå samman, vilket också är avsikten. De nya former för samråd jägarna emellan som jag tidigare talat om borde kunna medverka till en sådan utveckling.

Utskottsmajoriteten har också insett att det kan ges många situationer där en älgjägare med tillgång till mindre jaktmarker inte rimligen och lämpligen kan tvingas in i ett intilliggande större licensområde. Vi har t. ex. län där de mindre jaktmarkerna ligger insprängda mellan stora gårdar och gods och där arrendavgifter och andra villkor för jakten i praktiken skulle utestänga den lille jakträttsinnehavaren från möjligheten att delta. För sådana fall föreslår nu utskottsmajoriteten en prövning individuellt efter ansökan i varje enskilt fall. Det skulle ankomma på länsstyrelsen att pröva om en sådan jägare har rimliga skäl för att få fortsätta att jaga på sin egen mark, om han inte bara skall få skjuta på kalv utan också på vuxet djur.

Jag vet inte om utskottsmajoriteten har försökt att bilda sig en uppfattning om hur många sådana här ansökningar vi kan komma att få till våra länsstyrelser – hur många länsstyrelsebeslut som sålunda skall fattas på grundval av de utredningar och överläggningar som kan behövas för en sådan ordning, där man också har att pröva enskilda människors relationer till varandra. Jag vet inte hur många besvärshärenden dessa länsstyrelsebeslut kan komma att föranleda. Jag har en stark känsla av att utskottsförslaget leder till en älgbyråkrati som svenska folket kommer att ha rätt svårt att förstå vitsen med. Jag tror inte att en sådan ordning skulle medverka till att skapa den bättre anda och den ökade förståelse älgjägare emellan som regeringen vill försöka uppnå med sitt förslag. Risker finns enligt min mening att man konserverar nuvarande på sina ställen hätska debatt.

Regeringens förslag, som stöds av reservanterna i utskottet, är en kompromiss mellan de många hänsyn som måste tas i denna fråga till viltvårdens, till jägarnas och till övriga medborgares intressen. Den har tillkommit i förvissningen om att en fortsatt positiv debatt i dessa frågor inte skulle vara möjlig, om man bara tillgodosåg *en* meningsriktningsintressen under den försöksperiod som regeringens förslag omfattar. – Det är alltså fortfarande fråga om en försöksperiod, där vi nu får tillfälle att pröva olika former för jakt vid sidan av varandra.

Älgstammens goda utveckling tillåter oss enligt regeringens mening att ta denna hänsyn till de önskemål som så många små jakträttsinnehavare gett uttryck åt. Alla har ju här i kammaren omvitnat att vi hitintills har haft en mycket god utveckling av älgstammen i vårt land. Det har t. o. m. sagts att vi har en av de finaste älgstammarna i Europa – och då bör den ju inte bli sämre nu, om vi begränsar den fria avskjutning under allmän jakttid som vi haft förut, utan går in för att möjligheten att skjuta fritt skall begränsas till ett vuxet djur och en kalv.

Det har slutligen sagts att större delen av remissorganen har uttalat sig för en totalreglering av älgjakten. Jag ser det som naturligt att våra myndigheter uttalar sig för den ordning som de anser skulle ge största möjliga effektivitet i kontrollen av avskjutningen. Men jag anser det lika naturligt att regering och riksdag inte enbart tänker på största möjliga effektivitet i det sammanhanget, utan också kan ge utrymme för sådana hänsyn som jag har talat om i mitt inlägg.

Jag tror för min del att det kommer att gagna frågan om älgvården framöver, om vi tar dessa hänsyn nu, nämligen om riksdagen följer reservationerna 1 och 4, dvs. propositionens förslag.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet tog i likhet med en del andra talare upp frågan om kalvjakten och sade att ingen gammal jägare väl kan tänkas finna sig i att skjuta en kalv.

Visst har det funnits motstånd mot kalvjakten, det är helt riktigt, men efter hand inser älgjägarna att det inte är något dåligt sätt att både

reglera och vårda en älgstam att skjuta kalv. Och nog är det förvånansvärt, herr statsråd, att jägare som annars springer ute i skogen och gärna jagar byten som bara väger ett halvt kilo, ett kilo eller två kilo skulle tycka att det vore förnedrande att skjuta en älgkalv, som slaktad väger 85 eller 100 eller t. o. m. över 100 kilo. Man sade tidigare i dag att det skulle vara ett hån mot en jägare att tala om att han fällt ett sådant byte. Men ett jaktlag som har samordnat sin verksamhet och har en god jaktvård i sikte ser inte detta som ett hån.

Sedan sade herr statsrådet att han inte tror att jägarna drar sig ur ett jaktlag för att på ett skifte få skjuta en vuxen älg och en kalv. Nej, det tror faktiskt inte jag heller, eftersom de har trivits bra med varandra och så att säga "jagat in sig" tillsammans. Men vad vi ser som en risk är att det kommer en massa folk utifrån, som med några hundra- eller kanske t. o. m. tusenlappar – det har inträffat – förför en markägare till att säga att han undantar sitt område från jaktlaget, så att han kan sätta sig där. Detta är inte den form av jaktvård som vi är intresserade av.

Några ord om den enorma administration som påstås skulle följa, om utskottets förslag går igenom. Jag kan där bara – precis som jag har gjort tidigare i dag – hänvisa till Norrbottens län. Norrbottens län har samma system, där de som inte vill eller inte kan komma med i ett område får skjuta en kalv eller, om det finns andra skäl och de har ett större område, t. o. m. ett vuxet djur – kanske en vuxen älg på två eller tre år. Detta har inte alls lett till en administration av tillnärmelsevis den omfattning som både utskottsreservanterna och nu också statsrådet har förespeglat oss. Jag kan gärna erkänna att första året var det kanske rätt mycket irritation, men efter hand har man funnit sig i denna verksamhet och är nu tillfreds med de former som den samordnade jakten har inneburit.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m) kort genmäle:

Herr talman! Meningen med den här förändringen i jaktorganisationen skall ju vara att förhållandena skall bli bättre, de skall inte bli likadana som de är i dag. Men vad vi är rädda för är just att vi förlorar kontrollen över hela älgstammens uppbyggnad genom att släppa det vuxna djuret som i många fall, kanske de flesta, kommer att bli just moderko till den kalv som får skjutas på de små markerna. Det är där faran ligger. Där är det också risk för att vi snubblar på den där taggtråden och tror att vi springer mot det rätta målet – en kvalitativt och kvantitativt bättre älgstam – men i själva verket springer i motsatt riktning så att vi får en sämre älgstam.

Jag tror inte att alla älgjaktsområden kommer att spricka sönder. Vi har gjort ett överslag nere hos oss i Blekinge och kommit fram till att det kanske blir 50–100 markägare som inte vill bli anslutna till något nytt jaktvårdsområde. Det skall ju också bli nya områden vid sidan om de licensområden och färdiga enheter som finns i dag. Det är de som är svåra att samarbeta med, de som är verkliga köttjägare, som säger:

”Vi kommer inte att ansluta oss.” De kanske inte blir många men tillräckligt många för att slå sönder hela beräkningen av hur vi skall bygga upp älgstammen.

Och vad till slut beträffar älgkalvarna: Fråga min fru som tar hand om köttet! Hon säger: ”Du understår dig inte att komma hem med en sådan där gammal ox, en sådan där seg rackare! Kom med en kalv i stället!” Kalvköttet är oändligt mycket bättre.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag har redovisat jägarnas reaktioner därför att jag under detta år har mött otaliga sådana reaktioner. Vad jag bl. a. erfarit är att förutsättningarna och sättet att se på dessa frågor är oerhört skiftande i olika delar av landet. Jag tror därför inte att man utan vidare kan plocka fram sina egna lokala förhållanden och säga att ”det här passar för hela landet, för det har vi hemma hos oss”. Jag har alltså upplevt den reaktionen hos gamla älgjägare – det är inte min reaktion jag redovisar utan dessa gamla älgjägars reaktion – som tidigare har fått skjuta älg på sina marker och plötsligt blir hänvisade till att bara få skjuta en kalv. Jag tror säkert att både herr Wachtmeister i Johannishus och herr Johansson i Holmgården har upplevt liknande reaktioner. Det är denna kanske mer psykologiska verkan som också kommer in i bilden.

Det är ju meningen, säger herr Wachtmeister, att det skall bli någonting bättre; vi skall inte fortsätta att ha det som vi har det i dag. Jag menar att med det förslag som vi lägger kommer vi bort från vad vi med rätta kan kritisera i det nuvarande systemet, nämligen risken för att vi skall få en rovjakt. Vi får alltså den här begränsningen som innebär att i stället för att man tidigare har kunnat skjuta fritt även på de små markerna under allmän jakttid får man nu hålla sig till ett vuxet djur och en kalv. Då är det litet förvånande att man menar att just den här förändringen, som innebär mindre möjlighet till avskjutning på de små markerna, plötsligt skulle utlösa en våldsam flod dels av försök från olika människors sida att få komma in och skjuta på de mindre områdena, dels att de som tidigare av jaktvårdsskäl har sammanslutit sig för att jaga på ett bra sätt i stora områden nu skulle bryta sig ut, när utbytet av jakten på det mindre området blir så mycket sämre. Det är svårt att få logiken att gå ihop i det sättet att resonera.

Då säger herr Wachtmeister – med exempel från sitt eget län – att det kanske kan vara ett 50-tal eller ett 75-tal markägare som inte kommer att acceptera att gå in i nya jaktvårdsområden utan som kommer att ställa sig utanför.

Jag har en del erfarenheter från resonemang som jag fört. Jag känner till många exempel – även från mitt eget hemlän – på jaktmarker som ligger inklämda mellan stora gårdar och gods. Man har inte alltid mött samma hänsynsfulla förståelse som t. ex. herr Enlund kunde redovisa. De berörda jägarna har inte kunnat utnyttja de förutsättningar under vilka man jagar i vissa sådana områden. Olika omständigheter – eko-

nomiska och andra – utesluter dem från denna möjlighet.

Allt detta har jag tagit hänsyn till när jag har lagt denna proposition. Samtidigt har jag önskat undvika att hamna i den älgbyråkrati som jag tycker att utskottets betänkande innebär en risk för. Alla som tittat på detta måste nog säga sig att det blir väldigt svårt för länsstyrelsen att sitta och försöka bedöma om relationerna mellan en jägare och det intilliggande licensområdet är av den karaktären, att han har motiv för att begära att icke få vara med i det jaktvårdsområdet eller om man skall tvinga honom in i det. Jag tror att man bör undvika att skapa en sådan hantering av dessa frågor. Det är bättre att under denna femårsperiod pröva hur långt vi kommer med den samordning vi här föreslår och vilka förbättringar den kommer innebära för jaktvården. Att det blir förbättringar torde väl ändå stå klart.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår mer än väl att statsrådet blivit uppvaktad och kanske t. o. m. irriterad över många samtal från jägarnas sida. Men låt mig ställa en fråga: Av vilken anledning väger de mer än 200 000 jägarna i en organisation så ofantligt lätt att ingen hänsyn bör tas till dem, medan en liten organisation med ett medlemstal på kanske mindre än en tiondel har helt fått diktera denna proposition?

Sedan detta tal om att det som passar i Norrbotten kanske inte passar på andra håll. Men vi har nu erfarenheter från tre län – ett i Norrland, ett i Mellansverige och ett i södra delarna av landet – och det har faktiskt visat sig att systemet passar i alla tre länen. Det har fungerat alldeles utomordentligt. Då skulle det vara underligt om man ändå inte kunde ta hänsyn till de erfarenheter som där har getts.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag ger jordbruksministern fullkomligt rätt i att man med förslaget i propositionen får bukt med den sortens rovjägare som kanske har fyra eller fem hektar just i nordspetsen på en sjö eller något liknande där alla älgar skall gå över och som skjuter sju, åtta eller tio älgar per år. Sådana exempel finns. Dessa rovjägare kommer vi åt. Där emot lägger vi ett våldsamt koncentrerat tryck mot kalvkorna. Det är detta vi är så rädda för. Vi slår sönder alla möjligheter att kontrollera älgstammens avskjutning genom denna generella dispens.

Jag vill instämma med herr Johansson i Holmgården när han frågar: Varför väger alla de brev som kommit in till riksdagen och där man protesterar mot den generella dispensen så lätt i sammanhanget? Det är brev från älgjägare som verkligen vet vad de talar om. De vet kanske bättre än både statsrådet och jag. Varför tar vi ingen hänsyn till dem?

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Nu medger herr Wachtmeister i Johannishus att vårt förslag givetvis medför en förbättring. Men ändå hyser han stor oro för

att det skall bli en försämring, om jag får sammanfatta vad han i detta sammanhang sade. Vi kanske kan vara överens om att detta är ett betydande steg i riktning mot en bättre samordning av jakten, vilket är rätt väsentligt.

Herr Johansson i Holmgården påstår att jag skulle ha tagit hänsyn bara till *en* meningsriktning bland jägarna och struntat i det stora flertalet jägares uppfattning. Det har funnits flera meningsriktningar. Jag talar inte om organisationer utan om meningsriktningar. Jag har mött dem oberoende av organisationstillhörigheten.

Det har funnits de mest skiftande föreställningar om hur man borde hantera denna fråga. Jag har försökt åstadkomma en kompromiss utan att – vilket jag framhöll i mitt inledningsanförande – köra över någon meningsriktning totalt. Jag fruktar för att om man ensidigt skulle tillgodose bara en meningsriktnings intresse, skulle man skapa svårigheter för den mera lugna debatt omkring dessa frågor som jag tycker att hela jakten och viltvården är förtjänta av att vi för. Jag har försökt underbygga dessa tankar genom att skapa organisatoriska former för den debatten, vilket utskottet uppenbarligen har funnit riktigt.

Det bör nu bli möjligt – om riksdagen skulle stanna för detta förslag – att få till stånd en mer lugn och sansad debatt olika jägare emellan än den som vi har upplevt hittills. Jag upprepar att det dels gäller att föra samma lugna och sansade debatt som vi har fört i riksdagen i dag. Det skulle tjäna älgvårdens intressen, vilket däremot inte skulle bli fallet om vi så att säga tvingar ett inte så litet antal jägare in i en jaktform, som de i dag inte är mogna för att acceptera.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Wachtmeister i Johannishus anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr STADLING (s):

Herr talman! Eftersom jag är en av motionärerna i detta ärende, måste jag tyvärr ta några av kammarens dyrbara minuter i anspråk för att redovisa min syn på hur älg- och jaktvården skall organiseras.

Jag vill då, herr talman, först deklarerat att jag inte kommer att yrka bifall till den motion på vilken jag står som första namn. Anledningen till detta är att utskottets betänkande är en kompromiss med förslag som delvis bygger på denna motion.

Tyvärr har debatten blivit en smula snedvriden, då en stor del av kammarens ledamöter har fått den uppfattningen att den ena gruppen slåss för storskogsägarna och den andra värnar om de mindre skogsägarna och jägare som arrenderar sina jaktmarker. Detta är helt oriktigt. De flesta tycks vara eniga om att jakträtten måste vara knuten till äganderätten. Jaktmarksutredningens förslag bygger också på denna realitet.

Vad saken ytterst gäller är på vilket sätt jakten och jaktvården skall organiseras för att ge mesta möjliga rättvisa och vem som regionalt och

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riktlinjer för
älgvården*

Onsdagen den
28 maj 1975

*Riktlinjer för
älgvården*

centralt skall leda och kontrollera älgvården. När det gäller det senare har riksdagen redan 1938 uppdragit till Svenska jägareförbundet att leda och bygga upp denna organisation både regionalt och centralt. Jag har den erfarenheten att för oss som jobbat med detta på det lokala planet har samarbetet gått alldeles utmärkt. Jag beklagar bara att det växt upp konkurrens- och splittringsorganisationer även på detta område, vilka försvarar arbetet för den organisation som riksdagen anförtrott dessa uppgifter till. För mig står det klart att om vi skall nå det uppsatta målet – en god älgvård – då skall alla markägare, både stora och små, sammanlutas i jaktområden, och då kan man inte vara alltför hjärtnupen, om man någon gång måste tvinga in en motsträvig och ointresserad markägare.

Att organisera jakten gemensamt enligt dessa former bör vara ett intresse för både stora och små markägare. Det jaktvårdsområde där jag själv jagat sedan 1926 – jag firar alltså 50 års jubileum i höst – är ett bevis för detta. Det är Västernorrlands mest uppstyckade skogsområde med 118 ägare och en sammanlagd areal av 6 033 hektar, i medeltal alltså ca 50 hektar per ägare. Det finns ägare med bara 3 à 5 hektar. En del skiften är endast 15 à 20 meter breda och har en längd av – hör och häpna! 1,3 mil. Att utöva individuell jakt på dessa små marker var ju ogörligt, och här var det de små markägarna som tog initiativet och bildade jaktvårdsområdet redan 1940. Det har gått mycket bra. Sämjan har varit god, och ingen vill gå tillbaka till det gamla jaktsättet. I genomsnitt har 54 jägare deltagit varje år, därav 27 icke markägare. 50 % av dem som deltagit i jakten är alltså icke markägare.

Jag har velat ge denna bakgrund för att ni bättre skall förstå varför jag i vissa delar velat ändra på propositionens förslag. Jag är bl. a. rädd för att om man – enligt propositionens förslag – är alltför generös med tilldelningen till dem som ställer sig utanför gemensamhetsjakten, då konserverar man det tillstånd som nu råder, och det kan bli svårare att ändra på detta när försöksperioden gått ut. Jag är medveten om att det enligt propositionens förslag sammanlagt kommer att skjutas mindre antal älgar än tidigare under den allmänna jakttiden, men individuellt och lokalt blir tilldelningen betydligt större än för dem som deltar i den samordnade licensjakten.

Jag skall med några bilder på kammarens bildskärm ge autentiska exempel på hur galet det kan bli om tilldelning ges enligt propositionens förslag.

Det första exemplet är från Västernorrlands län och visar ett licensområde på ca 1 200 hektar. Här ställde sig en markägare utanför med sina 75 hektar och slog sönder möjligheterna till en ordnad jakt. Eftersom älg tillgången är mindre god inom området, blir tilldelningen ett vuxet djur för den större arealen på 1 100 hektar, men enligt propositionen får den mindre markägaren, som har endast 75 hektar, ett vuxet djur och en kalv. Han blir således premierad för att han ställer sig utanför den samfälliga jakten.

Det andra exemplet är från Västergötland, och bilden visar ett område med en total areal på 697 hektar. Antalet markägare inom området är 111, alltså typiska småmarkägare. Området jagar på licens och har en tilldelning av ett vuxet djur och en kalv. Tre fastighetsägare har här ställt sig utanför den gemensamma jakten. Dessa tre fastigheter, som disponerar en ganska liten del av det totala området, skulle enligt propositionens förslag få en tilldelning av tre vuxna djur och minst tre kalvar, alltså betydligt mera än vad man äger rätt att skjuta på de övriga markerna tillsammans. Jag tror inte att dessa markägare får någon lust att ansluta sig till den gemensamma jakten med en sådan generell tilldelning.

Det är exempel av detta slag som avskräcker mig från att acceptera propositionens förslag på denna punkt. Man favoriserar som sagt dem som ställt sig utanför den samfälliga jakten och konserverar ett tillstånd som icke kan tolereras, om vi i framtiden skall komma fram till ett likartat system för hela landet. Ett system som ger full rättvisa även åt de små markägarna. Dess värre är dessa exempel ganska allmänt förekommande och kommer att utgöra en källa till irritation jägarna emellan. Det är således oriktigt att påstå att vi med utskottets förslag gynnar de stora markägarna. Det vill jag särskilt understryka.

Vad vi vill är att skapa förhållanden som ger alla, både stora och små markägare, möjligheter att ansluta sig till jaktområden där jakt kan bedrivas under gemensamma och likvärdiga former. Vi har därför understrukit att ingen, utan mycket starka skäl, får förvägras medlemskap i dessa jaktområden.

Vi hoppas därför att även de markägare som nu ställer sig utanför den samordnade jakten i framtiden skall kunna acceptera denna gemenskap.

Utskottets vice ordförande och andra ledamöter i utskottet har i övrigt kommenterat utskottets förslag på alla punkter. Jag ansluter mig till dessa och yrkar, herr talman, på alla punkter bifall till vad utskottet hemställt.

Medan jag nu har ordet kan jag inte underlåta att bemöta herr Lindberg som säger att tilldela en älgjägare en kalv är som att slita hjärtat ur bröstet på honom. Men vad skall då de säga som underkastat sig den gemensamma jakten och som inte får mer än kanske 15 kg kött per man? Vi är 55 jägare i mitt område. Vi har inte en chans att få större tilldelning än 15 högst 20 kg per man. I herr Lindbergs exempel får 4 jägare finna sig i en tilldelning på en kalv på ca 75 kg – herr Johansson i Hologården påstår att en kalv väger upp till 100 kg. I herr Lindbergs fall blir det i alla fall en tilldelning på ca 18 kg per man. Det är således en ganska rättvis ordning som här är på tal.

Nu skall man komma ihåg att de som står utanför gemensamhetsjakten i de allra flesta fall gör det av fri vilja. Många av dem har inte något som helst intresse av att underordna sig den gemensamma jakten – som jag anser vara den enda framkomliga vägen för att skapa full rättvisa åt, som jag säger, samtliga jägare.

I detta anförande instämde fru Hörnlund (s).

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stadling hänvisade i början av sitt anförande till idealförhållandet inom hans eget jaktvårdsområde. Jag har, herr talman, ingen som helst anledning att betvivla riktigheten i vad herr Stadling säger. Däremot kan jag upplysa kammarens ledamöter om att herr Stadlings jaktlag hittills har bedrivit sin jakt inom jaktvårdsområdet under allmän jakt vilket belyser att även den jaktformen kan vara idealisk bara man sköter den rätt.

Vidare påminner herr Stadling om att jag sagt att hänvisa en älgjägare till att enbart jaga kalv är som att slita hjärtat ur bröstet på honom. Jag skall inför kammarens ledamöter villigt erkänna att det uttrycket har jag lånat av herr Stadling. Han använde det själv när vi för någon vecka sedan diskuterade denna fråga. Herr Stadling och jag har kanske samma uppfattning om detta.

Sedan trodde jag att den här diskussionen gällde jaktvården och inte frågan om att dela köttet rättvist mellan jägarna. Skall vi försöka klara det, vill jag inte delta i den här debatten, för det är en omöjlighet. Men varför kan man acceptera den generella licensen? Det är alldeles riktigt att de förhållanden förekommer som herr Stadling har visat på TV-skärmen. Men man bör vara medveten om för det första att det är svårt att jaga älg på mycket små marker. Det är inte fråga om något tamdjur, som står och väntar på jägarna, utan alla som har jagat älg vet att förutsättningen för att nå ett lyckat resultat är att samordna sina marker i större områden. Då har man betydligt större chans att komma åt sitt byte än om man skall försöka smyga sig på det på små markområden. För det andra skall man vara medveten om att dessa jägare kan få bara två dagar att jaga sin älg på medan man på licensområdet har 20 dagar att jaga sin älg. Det är alltså så att man under den allmänna jakten, som ersätts av den generella licensen, inte fäller särskilt mycket mer älgar än under den speciella licensjakten. Jag vågar nästan påstå att man, om propositionens förslag går igenom, sannolikt kommer att få en sådan utveckling att mindre älg kommer att fällas per arealenhet under den generella licensjakten än under den speciella licensjakten. Det systemet bör alltså tillgodose jägarna lika väl som en totalreglering. Det är väl inte den individuella rättvisan mellan dem som jagar på generell licens man är ute efter utan såvitt jag kan förstå rättvisan mellan de båda jaktformerna.

Herr STADLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Lindberg säger att vi har jagat under den allmänna jakttiden, men vi har själva skött om regleringen. Vi har på våra årsjaktstämmer bestämt hur många älgar som skulle skjutas, och det blir precis samma sak.

Herr Lindberg framhåller att vi inte skall tala om delning av kött. Ja, men det var på herr Lindbergs utfall som jag svarade. Han gjorde gällande att de som bara fick en kalv blev undertilldelade – om jag får

använda det uttrycket – i jämförelse med dem som jagade inom det stora området.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt inledningsanförande måste ha blivit missuppfattat av herr Stadling, för den diskussionen har jag inte tagit upp i debatten. Vad jag gjorde i mitt anförande var att jag citerade ett brev, men jag underströk att jag inte tagit ställning till argumenten i brevet. Jag citerade det enbart för att belysa den stämning som finns ut bland jägarna. Där har herr Stadling tydligen helt missuppfattat mig.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag vill bara göra en kommentar, som jag tycker måste göras till den bild som herr Stadling redovisade på TV-skärmen. Det är riktigt att den situationen kan föreligga att det finns en jägare som har sin mark i ett område där övriga jägare är sammanslutna i ett jaktvårdsområde, medan han inte är med. Situationen kan också vara den motsatta, nämligen att två stora gårdar omger ett litet område med jaktmark. I dag har den som har den lilla jaktmarken med tillhörande jakträtt möjlighet att skjuta hur många djur han över huvud taget kan komma över under den korta allmänna jakttiden. Det tycker vi är fel. Om man nu går på utskottsmajoritetens förslag löper man risken att i praktiken beröva honom möjligheten att över huvud taget få jaga ett vuxet djur. Vi tycker att det är fel att gå så hårt fram i de många fall av det slaget som kan förekomma. Därför har vi valt att lägga propositionen såsom den ser ut.

Även i det område som herr Stadling redovisar blir det nya i situationen att den som ligger mitt i området och vägrar vara med får den försämringen – i förhållande till nuläget – att han, från att ha kunnat skjuta hur mycket som helst, bara kommer att få skjuta ett djur, och då under mycket kort tid. Det är alltså den försämringen som uppstår för honom, som möjligen gör att också han tycker att det är riktigare att gå in i det större området och delta i jakten där.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Älgen är de svenska markernas största och värdefullaste villebråd. Den är lika fascinerande att iakttä vare sig man är ute i markerna i egenskap av jägare eller som naturvandrare i största allmänhet. En tatrik älgstam är en nationell tillgång och erbjuder ett vackert blickfång i naturen, ger många och spännande jaktupplevelser och utgör ett värdefullt ekonomiskt tillskott till folkhushållet.

Älgstammens numerära omfattning måste emellertid vara under kontroll av flera olika skäl. Således står emot varandra å ena sidan vårt allmänna intresse som friluftsmänniskor av en stor älgstam – kort uttryckt: att kunna möta en älg inte alltför sällan – mot å andra sidan trafiksäkerhetens intresse samt skogsbrukets och i någon mån också jord-

brukets intresse av en väl avpassad älgstam. Detta gör att älgstammen inte kan tillåtas bli så stor att jakten på detta förnämliga vilt kan bli en jakt, där varje markägare årligen kan fälla ett flertal djur – ett förhållande som ju inte heller har varit möjligt med den jaktform vi nu tillämpar.

Med hänsyn till dessa olika intressen är det av vikt att vi erhåller ett system för älgjakten, som i sig erbjuder möjligheter till såväl en stimulans för tillväxt av älgstammen som en reducering av densamma när så erfordras. Den samordnade älgjakten tar just sikte på detta. Syftet kan säkerligen uppnås genom att markägare, i vissa fall enskilt men i huvudparten av fallen genom samverkan olika markägare emellan, planerar såväl viltvården som beskattningen av stammen.

Hur ett sådant system fungerar vet vi nu genom den försöksverksamhet som under många år bedrivits i första hand i Kronobergs och Västmanlands län. Erfarenheterna av ett sådant system liksom jägarnas reaktion på resultatet av försöksverksamheten är utomordentligt positiva.

Den egna erfarenhet jag har av de olika systemen kan enklast beskrivas så att jag i tur och ordning har deltagit i jakt först på den lilla enskilda marken, därefter i samverkan under allmän jakttid och slutligen de sista tio åren under samverkan i större jaktlag under särskild jakttid, s. k. licensjakt. Jag kan försäkra att deltagarna i det jaktlag jag tillhör betraktar den utveckling som skett som naturlig och enbart anser att den har främjat en sund och riktig jakt. De erfarenheterna ligger – och det kanske är det viktigaste i sammanhanget – helt i linje med de positiva erfarenheter som också redovisas från försökslänen.

Jag delar i allt väsentligt de uppfattningar som har anförts i motionen 1955 av herr Stadling m. fl., som samlat representanter för fyra partier. Jag har därutöver i ett par motioner lagt fram kompletterande förslag, som jag helt kort vill beröra.

Jag har i motionen 1948 tagit upp frågan om vilka arealer som skall betraktas som jaktbara enheter. Enligt min mening bör endast fastigheter, som är registrerade som jordbruksfastigheter, anses som jaktbara fastigheter vid älgjakt och då kunna ingå som en del i ett licensområde. Utskottet har endast summariskt berört detta mitt yrkande, men jag förutsätter dock att man i den praktiska handläggningen av hithörande frågor ute på länsstyrelserna gör sådana bedömningar att fastigheter som kanske, så att säga, endast består av en älgväxel inte kan betraktas som fastighet av jaktlig betydelse. Detta innebär enligt min mening inte – som propositionen föreslår – att älgjakt i princip skall kunna bedrivas på all mark som inte är tomtmark. Utskottet delar tydligen denna min uppfattning.

Vidare har jag i motionen 1949 yrkat att viltbiologisk expertis skall knytas till länsälgnämnderna. Detta yrkande har beaktats i utskottets betänkande, vilket jag är glad över. Min mening är att de forskare som sysslar med hjortdjursforskning bör ianspråkta som rådgivare vid länsälgnämnderna och vara ett stöd vid länsstyrelsernas bedömning då

det gäller uppbyggnad och beskattning av älgstammen.

Herr talman! I debatten här har man berört risken för att redan etablerade jaktlag genom propositionens förslag skall splittras; jordbruksministern nämnde också detta problem i sitt anförande. Mot detta brukar invändas att jägarna hitintills har visat gott omdöme och frivilligt slutit sig samman i jaktområden och att det också fortsättningsvis bör garantera att de antydda farhågorna inte är befogade. Jag tror att det är riktigt att visa jägarna ett förtroende av det slaget, men jag kanske ändå vill säga – det kan uppfattas som en replik – att propositionens skrivning just på den punkten är litet avslagen. Man har ju kunnat iaktta jägarnas sunda reaktion när det gäller att få god, ordnad älgjakt, och man har samtidigt kunnat få erfarenheter från försökslänen som också är entydiga. Ändå har man inte i propositionen velat dra de värdefullaste slutsatserna av detta, utan i stället har man skrivit propositionen så, att man också fortsättningsvis får försvara sig med orden: Jägarnas sunda omdöme litar vi på. Jag tror att denna bedömning av jägarnas pålitlighet är riktig, men jag tycker ändå att propositionsskrivarna på den punkten inte har lyckats särskilt bra – om jag får tillåta mig den försynta kritiken.

Herr Lindberg talade i sitt anförande om total reglering av jakten, som han uttryckte sig. Kanske var jag överdrivet känslig, men jag tyckte att han verkade en smula förtjust i ordet totalreglering. Skulle det möjligen ha kunnat bero på att han bakom utskottsmajoritetens skrivning kunde finna människor som eljest inte är särskilt mycket för total reglering utan snarare är verkliga motståndare till sådan?

Hur kommer det sig då att vi i det här fallet finner en sådan här reglering tillfredsställande? Förklaringen är i själva verket mycket enkel. Där tillgången är begränsad är det ju normalt att man försöker fördela den på ett vettigt sätt. Vi tycker att det verkar klokt och väl genomtänkt att älg tillgången på något sätt relateras till de markområden varpå det skjuts. Med andra ord får den viltproducerande marken i någon mån vara normerande för vilken avskjutning man kan bedriva på den. Vi finner den tanken måttfull och värd att tillmätas respekt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WICTORSSON (s):

Herr talman! I debatten här i dag om älgvården speglas en del av dagens motsättningar i markpolitiken när det gäller vården av naturen och dess tillgångar och sambandet med en social rekreationspolitik för de breda folklagren. Vi diskuterar frågan om älgjakten som om det gällde att överleva i 1800-talets naturhushållning och inte att ge betalnings-svaga folkgrupper möjligheter till fritidsliv och rekreation i 1900-talets tekniskt högt utvecklade marknadshushållning, i konkurrens med starka inslag av spekulation och privatisering.

Här i landet har vi i dag en befolkning på över 8 miljoner människor. Enligt jaktmarksutredningen jagar under ett jaktår kanske 250 000 personer, varav kanske 170 000–180 000 jagar älg. Närmare tre fjärdedelar

av landets jägare bor i glesbygd och i orter med mindre än 2 000 invånare.

Dessa siffror pekar på den stora snedfördelning vi har på detta område. Jakten som rekreativskälla utnyttjas bara av en liten del av befolkningen. Huvuddelen av befolkningen bor i dag i tätorter, och de allra flesta av dem som bor i tätorter har inte möjlighet att jaga. Sannolikt skulle många fler av dem jaga om de hade möjlighet. Undersökningar, utförda bland SCA:s skogsarbetare, visar att jakten är den mest populära sysselsättningen. Det kan visserligen sägas att skogsarbetarna är särskilt inriktade på aktiviteter i skog och natur, men inte sammanhänger detta med en konstitutionell egenskap. Och nog finns det många före detta skogsarbetare som i dag jobbar i någon industri i tätorterna och som också skulle vara intresserade av möjligheter till jakt om sådana fanns, liksom andra grupper skulle vara det.

Det som stänger ute de flesta människor från möjligheten att jaga är den hårda anknytningen av jakträtten till markägandet. Med vissa inskränkningar lever vi vad beträffar markägandet kvar i 1800-talets samhälle, ett samhälle som trots sina brister var betydligt generösare mot människorna när det gällde utnyttjandet av naturen än vad dagens samhälle är.

Markttillgången är en knapp resurs. Tillgången på jaktmark är ännu knappare, och därför blir konkurrensen om denna hård. Det leder till prisstegringar på köp och arrenden.

Värdestegringsbrasan underblåses av den privatiseringstendens som knyts samman med alla fritidsaktiviteter som kräver markutnyttjande. Kan man bli ensam under sin fritid, är man beredd att betala ännu mera, om man har möjligheter. Markspekulationen på detta område – liksom all annan markspekulation – stimuleras i övrigt av andra faktorer i samhället – allmän standardutveckling, skattesystem etc. Samma utveckling, samma svårigheter möter för den unge lantbrukaren när han skall förvärva den lantgård han vill leva av, för yrkesfiskaren när hans marknad slås sönder av extraknäckande deltidfiskare, för tätortsbon som söker rekreation i en fritid i naturen.

Hårdast drabbas denna utveckling de människor som har de minsta möjligheterna att skaffa fram kapital. De är de som ofta redan har de största svårigheterna i samhället som drabbas hårdast av denna utveckling – de lågavlönade, de gamla, de handikappade, de ensamstående. Fritidssegregationen är stor och ökar. Mot den bakgrunden blir det allt angelägnare för ett välfärdssamhälle som vårt att motverka dessa snedbalanser.

Vi har också på olika sätt sökt påverka utvecklingen – med fysisk riksplanering, skärpt naturvårdslag, bokskogsskydd, ändrad skogsvårdslag, skärpt förvärvslagstiftning. En rad utredningar arbetar på området – turistutredningen, fritidsbåtsutredningen, fiskevattensutredningen. Vi har börjat bygga upp en aktiv rekreativspolitik för de breda folklagren.

Att viltet i våra skogar tillhör oss alla är för mig lika självklart som att fisken i vattnet tillhör oss alla. Det är en tillgång för hela nationen,

inte bara för den markägare, stor eller liten, på vars marker viltet råkar befinna sig när någon uppenbarar sig med ett gevär och fäller det. Vi har alla ett ansvar för att dessa naturtillgångar får den vård och den skötsel de behöver, vi bär alla kostnader och olägenheter i samband med detta. Vårt samhälles ekologiska balans förutsätter att dessa vilttillgångar finns och att de vårdas på ett riktigt sätt. Därför skall alla ha möjlighet att utnyttja dem för rekreation och fritidsliv.

Vi har en lång väg att vandra innan vi är framme vid detta mål. Vården av viltstammarna är i grunden en för alla medborgare gemensam naturvårdsuppgift, som skall vara samordnad med övrig naturvård. De förslag som jaktmarksutredningen framlagt uppfyller enligt min mening inte dessa krav som utredningen själv ställer upp, eftersom man sedan drar slutsatsen att avkastningen av viltvården skall tillkomma markägaren. Vi måste därför gå vidare och söka andra vägar än man har sökt i jaktmarksutredningen. Innan vi har hittat de vägarna är det angeläget att vi inte genom beslut i detta hus försvårar eller hindrar möjliga lösningar.

Mot denna bakgrund hade jag gärna sett att inga väsentliga förändringar nu hade skett i älgjakten utan att vi avvaktat något år till dess linjerna mot framtiden hade klarnat bättre. Nu har dock förslaget till älgvård lagts, och då har mitt ställningstagande till förslaget grundats på den inställningen att förändringarna inte får bli sådana att uppnåendet av målet, en social fritidspolitik som öppnar jakten som rekreativskälla för nya grupper av människor, hindras eller försvåras.

Jag upplever att reservanternas förslag om införande av en generell licens avseende ett vuxet djur och en kalv för alla fastigheter som låter registrera sig som jaktliga enheter medför vissa risker i detta sammanhang. Ett genomförande av det förslaget innebär nämligen att vi 1975 binder förväntningarna om framtida rätt till älgjakt till fastighetsinnehavet. Visserligen sägs att målet skall vara en över hela landet samordnad älgjakt, men hur kan vi räkna med att någonsin uppnå detta mål om vi samtidigt här i dag bygger upp en stor administrativ apparat för registrering av dessa jaktliga enheter och baserar rätten till älgjakt på enheterna, ifall vi inte är beredda att använda oss av det här systemet under relativt lång tid? Och nog kommer förväntningarna om framtida jakträtt att följa de jaktliga enheterna samtidigt som de kommer att leda till spekulationer i köpeskillingar och arrenden. Vi kommer också att ytterligare konservera de s. k. trottoarböndernas innehav av skogsfastigheter och än mera stimulera dödsbodelägare att behålla sina fastighetsandelar. Det försvårar en social fritidspolitik på jaktens område. Förslaget motverkar med andra ord den markpolitik vi i andra sammanhang vill främja för att nå målet.

Utgångspunkten för mitt ställningstagande i utskottet har varit att man skall undvika dessa framtida bindningar, samtidigt som jag velat garantera de små markägare som inte ingår i ett licensområde och för vilka jakten ofta är ett livselixir att få jaga sin vuxna älg under förutsättning

att det finns sakliga skäl för detta. Utskottets förslag ger denna möjlighet.

Jag ser också ett annat värde i utskottsmajoritetens förslag. Detta flyttar nämligen över beslutanderätten i de här frågorna till länsplanet. Jag ser det som en klar fördel, eftersom man då har möjlighet att ta hänsyn till de varierande förhållanden som råder i vårt land på det här området.

Det har sagts att det av utskottet föreslagna systemet skulle leda till administrativt krångel. Jag tror inte det. Utskottets skrivning ger regeringen möjligheter att genom generella riktlinjer underlätta den årliga prövningen. Erfarenheterna från de län som i dag har samordnad älgjakt visar också att älgjägarna rätt snart, när den första eventuella upphetsningen lagt sig, accepterar hanteringen. Älgjägarna är ju kloka och sansade människor. Dessutom tror jag att man bör vara försiktig att stämpla systemet som administrativt krångligt, om man i framtiden har för avsikt att också ge andra än enbart markägare möjligheten att bedriva jakt.

Herr talman! Det har mobiliserats mycken aktivitet i detta ärende. Det skulle måhända kunna leda mig till den reflexionen att älgjakten och andra jaktfrågor inte kan hanteras med vanliga politiska medel, grundade på en övertygelse om hur det här samhället skall utformas i framtiden. Jag vägrar att tro att så skulle vara förhållandet. Därför är jag övertygad om att den som vill ha en socialt inriktad fritidspolitik, där även jakten ingår som en betydelsefull del och där de breda folklagrens intressen sätts i första rummet, kan följa utskottets förslag, som jag härmed vill yrka bifall till på samtliga punkter.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Wictorssons inlägg gör det naturligtvis nödvändigt för mig att anföra en kort kommentar, för här skulle man ju kunna få föreställningen att förslaget i propositionen går på tvärs mot intresset att skapa ökade möjligheter för dem som i dag inte har sådana möjligheter att delta i jakt och få del av en allmänt positiv rekreationspolitik.

Självfallet är herr Wictorsson och jag helt överens om önskvärdheten av att på allt sätt öka möjligheterna för flera att få del av vad en rekreationspolitik i olika sammanhang kan erbjuda. Men jag tror det är fel att skildra det så att nu är herrar Wachtmeister i Johannishus och Wictorsson på väg att arm i arm med sitt förslag trygga möjligheten att genomföra en sådan ordning. Men skall man behöva gå vägen över att beröva en del grupper de rekreationsmöjligheter som de i dag har, grupper som herr Wictorsson sade i sitt inlägg att han ömmade för. Men herr Wictorsson och jag kan väl vara ense om att vad vi vill är att vidga möjligheterna för alla att få tillgång till naturen och den rekreation som den kan erbjuda. På den punkten tror jag därför att den slutsats som herr Wictorsson kom fram till i sitt inlägg var felaktig.

Herr WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara peka på det område där jag upplever det så att det finns en skiljegräns mellan jordbruksministerns linje och min.

nämligen att med reservanternas förslag kommer man inte ifrån privatiseringen och spekulationen i jaktmarker. Detta underströk också herr Johansson i Holmgården med utgångspunkt i erfarenheterna från Norrbotten. Det finns där en risk med det förslaget, som gör mig något förskräckt.

Sedan tror jag inte att relationerna mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag när det gäller älgjakten är sådana att det skall behöva inträffa några större olyckor. Jag ser detta närmast som en fråga på sikt, och då anser jag att man med reservanternas förslag bidrar till en ökning av markvärden och spekulationsvinster. Därför vill jag inte biträda det förslaget.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag måste säga att jag ser ingenting i utskottets förslag som gör att man kommer bort från privatiseringen – som herr Wictorsson kallade den – av jaktmarkerna. Och jag förmodar att inte heller herr Wachtmeister i Johannishus ser något sådant.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jägarna beskylls av en del djurvänner och andra för att vara hårda, hänsynslösa och fientligt inställda till djuren i markerna. En del människor menar att det är lusten att döda som gör att någon bedriver älgjakt eller jakt över huvud taget. Det finns personer även här i riksdagen som har den inställningen. Detta är beklagligt.

Det finns starka skäl för att bedriva älgjakt i vårt land. Älgens skadegörelse på växande skog och gröda är från ekonomisk synpunkt den väsentligaste av alla viltskador. Det gör att vi måste hålla efter älgstammen. Det är en fråga som sedan årtionden har varit mycket brännande för vårt skogsbruk, och den har också uppmärksammats här i riksdagen. År 1945 väcktes sålunda en motion i anledning av älgskador på skog. Riksdagen gav då regeringen i uppdrag att vidta erforderliga åtgärder, och regeringen uppdrog åt domänstyrelsen och skogsstyrelsen att gemensamt utreda vilka åtgärder som lämpligen borde vidtas för att förebygga och minska älgskadorna på skog. År 1947 blev utredningen klar och redovisade i sitt betänkande många förslag som syftade till en bättre anpassning av älgstammens storlek med hänsyn till uppkommen skadegörelse.

Utredningens förslag blev sedan i allt väsentligt godtagna och en del ändringar gjordes i jaktstadgan. Till skydd för lövskogsbruket infördes då begreppet lövskogsområde, och inom sådana områden var älg lovlig för jakt hela året. Det ankom på länsstyrelsen att avgöra om en skog skulle förklaras för lövskogsområde, och begreppet infördes också i jaktstadgan.

Man sade även: Om älg orsakar avsevärd skada å växande skog och skadegörelsen icke kan förebyggas med mindre än att älgstammen minskas, äger länsstyrelsen meddela tillstånd till jakt efter sådan skadegörande

älg under annan tid på året än regelmässig älgjaktstid.

Den som beviljats sådant tillstånd att nedbringa älgstammen i syfte att förebygga ytterligare avsevärd skadegörelse på skogen fick icke behålla de älgar han skjutit; de skulle tillfalla Kronan. Detta gällde även i lövskogsområdena.

Älgskadetredningen föreslog även att en älgskadenämnd skulle till sättas inom varje landstingsområde där älgskador av större omfattning förekom.

Trots dessa åtgärder har älgens åverkan på växande skog och gröda inte minskat utan snarare ökat. Det beror på att älgstammen ökat år från år. År 1923 fälldes 381 älgar i hela landet, år 1947 var antalet 12 937, år 1953 26 015, år 1961 över 32 000 och 1974 ca 47 000 älgar. År 1974 dödades i trafiken ca 1 500 älgar. År 1945 beräknades vinterstammen till ca 47 000 älgar, och sju år senare hade vi ca 90 000. År 1974 fanns i vårt land ca 160 000 vinterälgar. Trots det system som tillämpats under flera tiotal år, med både licensjakt och allmänna lovdagar, så har älgstammen ökat oroväckande. Det stora antalet trafikolyckor med älgar inblandade på våra vägar är även oroväckande för trafikanterna.

Jag har med denna inledning velat klargöra älgjaktens bakgrund och nödvändigheten av att älgstammen beskattas för att hålla tillbaka skador på både skog och gröda samt minska antalet trafikolyckor. Man bör heller inte förakta de stora summor som genom älgköttet tillföres vår försörjning, ca 60 milj. kr. per år.

Jag är tacksam för att det finns personer som frivilligt vill ägna sig åt jakt. Den första förutsättningen för att den skall anförtros jägarna är att dessa går in för att bedriva en god jaktvård. Det kan uppnås genom upplysning och kurser av olika slag. Man bör därför inte i onödan stifta lagar som frångår små markägare och de som saknar marker denna ansvarsfulla uppgift. Men tyvärr finns det i dagens samhälle många som anser att den mycket har skall ha mer, den litet har skall ha ännu mindre!

Före 1800-talet var rätten att jaga starkt beskuren. Jakt på älg, hjort och rådjur var i huvudsak förbehållen de jordägande herrarna. Men från 1789 och åtskilliga årtionden framåt jagade den svenska allmogen o-hämmat utan några bekymmer för viltstammen. Det var kanske den jakten herr Wachtmeister i Johannishus åberopade. Man jagade nästan året runt, och älgen var lovlig från den 1 augusti till den 15 mars. Den blev alltmer sällsynt i våra marker. Detsamma var förhållandet med rådjur och övrigt kronvilt. Det beskrivs i Jägarnas uppslagsbok: "Dreven ökade året runt, sommar som vinter."

Den 30 april 1830 var det några jägare, i huvudsak stora skogsägare, som bildade Svenska jägareförbundet. Det hette att förbundet skulle slå vakt om och vårda viltstammen, men det blev i stället det egna intresset man kom att tillgodose och inte intressena hos den breda massan av jägare. Jag anser att en hel del av medlemmarna i Svenska jägareförbundet i dag har samma inställning. Detta framgår tydligt av diskussionerna om det nya förslag till älgjakt som vi nu behandlar.

Det gjordes påtryckningar hos myndigheterna för att få till stånd en jaktlagstiftning. År 1912 kom en sådan, men då denna lag inte fungerade till belåtenhet tillsattes en ny utredning, som lade fram sitt förslag år 1938. Mot förslaget framfördes då mycket stark kritik framför allt av ägare till mindre marker och av de marklösa jägarna.

Samma år var det några framsynta jägare i Stockholm som kallade jägare till ett stort möte, och vid detta sammanträde bildades Jägarnas riksförbund, som det hette på den tiden. Det nybildade förbundets medlemmar såg som sin uppgift att framför allt tillvarata de mindre markägarnas och de marklösa jägarnas intressen. 1938 års förslag till jaktstadga kom på grund av dessa gruppers hårda kritik att mildras på många punkter, och sedan dess har denna organisation arbetat energiskt för att tillvarata deras intressen.

Det är ganska lätt att räkna ut vem som skulle ha fått möjlighet att jaga, om Svenska jägareförbundet ensamt och ohämmat hade kunnat bestämma över jakten. Tack vare Jägarnas riksförbund och den starka kritiken från dess medlemmar har man emellertid i Svenska jägareförbundet undan för undan fått ändra sin tidigare inställning till jakten. Jägarnas riksförbund har nu antagit namnet Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare.

Det tillsattes en ny utredning, 1949 års jaktutredning, som år 1964 avgav ett belänkande som fick namnet "Älgfrågan". Utredningen förordade att försöksverksamhet med helt reglerad älgjakt skulle bedrivas i vissa län. År 1972 inkom statens naturvårdsverk till jordbruksdepartementet med en redogörelse för försöksverksamheten i två län – Kronobergs och Västmanlands län – och man föreslog att en allmän övergång till samordning av älgjakten borde komma till stånd. Departementschefen anförde att han inte var beredd att då ta ställning till detta förslag; han ville avvakta ytterligare erfarenheter av försöksverksamheten. Det berodde på den starka kritik som även då framfördes mot förslaget, och det var också då de mindre markägarna och de marklösa jägarna som stod för denna kritik.

På grund av den arbetsgrupp som departementschefen tillsatte har vi fått den proposition, 1975:25, som vi nu skall ta ställning till.

Jag anser personligen att denna proposition är ett bra kompromissförslag, som jag kommer att stödja, men tyvärr är utskottet inte enigt. Majoriteten har på en del punkter snickrat ihop ett eget förslag, som även understöds av skogsbolag och övriga storskogsägare samt deras egen omhuldade jägarorganisation, Svenska jägareförbundet. Det har framgått av inlägg i tidningar och av brev som sänts direkt till riksdagsledamöterna, det har ibland förekommit rent osakliga påståenden. Osökt går tankarna tillbaka till Fabian Månssons tillspetsade uttalande i riksdagen: "Vet hut, vet sjudubbelt hut!"

Jag tror inte att någon vinner på osakliga debatter. Jag hoppas att riksdagens ledamöter har samma inställning som jag.

Enligt jaktstadgan får man nu söka licens på jaktvårdsområden som

är tillräckligt stora s. k. jaktvårdsområden och där fälla ett visst antal älgar under en viss tid, upp till 30 dagar. Ansökan inges till länsstyrelsen. Övriga älgjägare får bedriva allmän jakt under två–fem dagar. Länsstyrelsen kan besluta inskränkningar även här och minska tilldelningen genom att förbjuda att man skjuter kor, kalvar eller tjurar.

Propositionen föreslår nu samordnad jakt, således detsamma som licensjakt men med en något finare benämning, och generellt tillstånd att skjuta ett stort djur och en kalv. Detta är en avsevärd beskärning för de jägare som bara jagar under de allmänna lovdagarna. Det är i regel jägare med mindre marker och marklösa jägare som har fått gå med i deras jaktlag som drabbas hårdast. För de större markägarna, bolag och även övriga som har stora marker, har man inte gjort någon inskränkning.

Men utskottsmajoriteten nöjer sig inte med propositionens förslag – den går ännu längre. Den anser att den som inte vill underordna sig licensjakten skall erhålla generellt tillstånd för bara en kalv. Man kan hos länsstyrelsen ansöka om att få skjuta ett stort djur och erhålla tillstånd till det om särskilda förhållanden medger det.

Kan man kalla detta älgjakt? Det är ingenting annat än kalvjakt som ni bjuder de små jaktmarksägarna och de marklösa jägarna, en förödande jakt för vår älgstam! Nu tvingas de små markägarna att skjuta kalv om de över huvud taget skall få vara med på jakten. Är det köttjägarernas avundsjuka eller är det dåligt omdöme som har lett utskottsmajoriteten till detta odemokratiska ställningstagande? De stora köttrika älgarna skall förbehållas bolagsherrar, godsägare och övriga med stora jaktmarker samt dem som av nåd av dessa herrar har fått tillstånd att jaga på licens på deras marker. Det är denna fråga som striden egentligen gäller.

Det kan inte vara av rädsla för att älgstammen kommer att minska som utskottsmajoriteten har föreslagit detta. Stammen har, som jag har sagt tidigare, ökat år från år trots att vi har haft både licensjakt och allmän jakt utan några restriktioner. Många av Svenska jägareförbundets medlemmar säger – och jag har hört också herr Stadling använda det argumentet – att om propositionens förslag går igenom kommer markägarna att dela upp sina marker för att därigenom få skjuta fler älgar.

För det första måste jaktmarken vara registrerad som jordbruksfastighet om man skall få generellt tillstånd till älgjakt och för det andra skall detta anmälas till länsstyrelsen. Man kan således inte stycka upp fastigheten. Vilka markägare är det som herrarna befarar skall göra detta? Det måste faktiskt vara de licensjägare som har flera fastigheter.

Den korta tiden två–fem dagar för generell jakt sätter stopp för rovjakt. Jag kan ta ett exempel. Enligt uppgift hade några jägare 1974 ett jaktvårdsområde på 2 300 hektar. På licensjakt sköts där sex älgar. I ett område intill på 4 800 hektar, där jägarna jagade under de allmänna lovdagarna, sköts två älgar. Under den långa jakttiden för licensjakt har man möjlighet att skjuta fullt antal. I dessa områden på sammanlagt 7 100 hektar gjordes en älggräkning med flyg i april 1975. Då var det

snö, och det fanns fem älgar. På licensjakt med lång jakttid sköt man således sex älgar och under den korta allmänna jakttiden sköt man två älgar. Vem var det där som minskade älgstammen? Siffrorna talar för sig själva.

Tycker kammarens ledamöter att det är vettigt att ta ifrån de mindre markägarna och de marklösa jägarna rätten att jaga? Man kan inte nå sämja i jaktmarkerna på detta sätt. Det stimulerar framför allt till tjuvjakt, och vi har sett rubriker i tidningarna om detta.

Herr talman! Riksdagsledamöter! Det återstår bara några timmar tills riksdagen skall besluta om den framtida älgjaktens utformning. För alla jägare är det en stor och betydelsefull fråga. Jordbruksminister Svante Lundkvist har lagt fram en kompromiss som diskuterats fram mellan de två jägarorganisationerna, myndigheter och övriga berörda parter och som skulle gälla i fem år. Reservationen 1 följer propositionen och regeringens förslag, och jag hoppas att riksdagen beslutar enligt detta förslag.

Den jägarorganisation jag tillhör, Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare, har inte vunnit gehör för alla sina idéer och synpunkter. Man har dock till viss del lyckats behålla jägarnas rätt att välja jaktform – licensjakt eller generell jakt – trots de inskränkningar som allmänna jakten fått vidkännas. Ingen har fråntagits rätten att jaga älg, inte ens de mindre markägarna och de marklösa jägarna. Detta är jag glad för.

Jag vill förutskicka att om propositionen – således reservationen – vinner, så måste jägarna ta på sig ansvaret för hur det nya systemet skall fungera. Båda jägarorganisationerna kommer då att bli representerade och få inflytande och medbestämmanderätt på ett helt annat sätt än tidigare när det gäller frågan om hur avskjutningen skall ske. Det är ett ansvar som inte får missbrukas. Jag försäkrar att det ansvaret kommer det jägarförbund jag tillhör att helhjärtat ta på sig. Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 1 och 4.

Jag vore glad om jag kunde följa herr Wachtmeisters i Johannishus tankar när han säger att man en tid vanvårdade jakten. Jag frågar vem det var som skötte jakten på den tiden. Svenska jägareförbundet har skött den en ganska lång tid. Det måste vara längre tillbaka i tiden. Jag kanske kan få ett svar på detta.

Herr Wachtmeister sade att han avskydde s. k. gallkor. Men med det förslag han gått med på ökas risken för sådana kor. Om ägarna till mindre skogar inte får tillstånd att skjuta en stor älg – och således endast får skjuta en kalv – tvingas dessa jägare till kalvjakt om de över huvud taget skall få möjlighet att delta i älgjakten. Då är risken stor att om kalven skjuts att älgkon kan bli gallko, eller hur? Jag tycker att herr Wachtmeister talar mot sig själv i detta fall.

Svenska jägareförbundet anser att man till 50 % skall skjuta kalvar. Herr Wachtmeister står och säger här i talarstolen att 33 % är bra. Här är man således enig. Vem har rätt, herr Wachtmeister, hur skall man skjuta?

Nr 93

Onsdagen den
28 maj 1975

*Meddelande om
förhandsanmälan
till talarlistan*

Då det gäller älgkött var han ute på en vidunderlig resa. Jag tar för min del hellre en tvååring än en kalv, om köttet skall läggas i grytan. Kalvköttet är inte så åtråvärt, herr Wachtminister, som man vill göra gällande. Men om man jämför en kalv med en gammal tjur, blir det helt annorlunda. Den jämförelsen är inte riktig. Det är emellertid olika på tycke och smak. Jag tror inte, herr Wachtminister, att en jägare, när det dyker upp en älg, har tid att tänka på vilket kött frun vill ha. I regel siktar man på den största älgen.

Det är fantastiskt så mycket man kan få höra, när man resonerar älgjakt.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 10 Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

Nr 22 med anledning av i propositionerna 1975:1 och 1975:100 framlagt förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1975/76

Nr 25 med anledning av regeringens i propositionen 1975:100 gjorda framställning rörande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m. jämte motioner

Nr 26 med anledning av propositionen 1975:85 med förslag om tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75 i vad avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Nr 27 med anledning av i propositionerna 1975:1 och 1975:100 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1975/76 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Skatteutskottets betänkande

Nr 34 med anledning av propositionen 1975:100 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1975/76, m. m. (kompletteringspropositionen)

Socialförsäkringsutskottets betänkande

Nr 19 angående höjning av det förlängda barnbidraget samt studiebidraget inom studiehjälpssystemet

§ 11 Meddelande om förhandsanmälan till talarlistan

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får anmoda dem som önskar yttra sig när finansutskottets betänkande nr 25 och skatteutskottets betänkande nr 34 skall avgöras att anmäla detta till kammarkansliet senast torsdagen den 29 maj kl. 18.00.

§ 12 Anmäldes och bordlades

Motioner

Nr 2163 av herrar *Andersson* i Örebro och *Börjesson* i GlömmingeNr 2164 av herr *Boo m. fl.*Nr 2165 av herr *Carlström m. fl.*Nr 2166 av herr *Hovhammar m. fl.*Nr 2167 av fru *Jacobsson* och herr *Winberg*Nr 2168 av herr *Mundebo m. fl.*med anledning av propositionen 1975:103 med förslag till ny aktiebo-
lagslag, m. m.Nr 2169 av herr *Andersson* i ÖrebroNr 2170 av herr *Boo m. fl.*Nr 2171 av herr *Clarkson m. fl.*Nr 2172 av fröken *Eliasson* och fru *Fränkel*Nr 2173 av herr *Lidgard m. fl.*Nr 2174 av herrar *Nordgren* och *Oskarson*Nr 2175 av herrar *Olsson* i Järvsö och *Gustafsson* i ByskeNr 2176 av herr *Olsson* i Järvsö *m. fl.*Nr 2177 av herr *Strömberg* i BotkyrkaNr 2178 av herr *Svanström m. fl.*med anledning av propositionen 1975:104 med förslag till ny bokfö-
ringslag m. m.Nr 2179 av herr *Börjesson* i FalköpingNr 2180 av herr *Hermansson m. fl.*Nr 2181 av fru *Jacobsson*Nr 2182 av herr *Winberg* och fru *Jacobsson*med anledning av skrivelse (förslag 1975:18) från talmanskonferensen
med överlämnande av riksdagens JO-utrednings betänkande JO-ämbetet
– uppgifter och organisation (SOU 1972:23)

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 18.11.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Sölveig Gemert